

PLAN RAZVOJA ZADARSKE ŽUPANIJE 2021. – 2027.

Zajedništvom u sigurniju budućnost

- NACRT -

Zadar, 2021. godine

IMPRESSUM

Izdavač
Zadarska županija

Izrađivač
Agencija za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA

Suradnici
Sveučilište u Zadru

Vanjsko vrednovanje (ex ante evaluacija)
Plavi partner d.o.o.

Fotografije
Boris Zubčić

Kartografski prikazi

Lektura i korektura

Priprema za tisak

Izrazi koji se koriste u ovom dokumentu, a imaju rodno značenje, koriste se neutralno i odnose se jednako na muški i ženski spol.

Angažman Agencije za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA na izradi Provedbenog programa omogućava projekt ZADRA NOVA ZA VAS, financiran iz Operativnog programa Konkurentnost i kohezija 2014.-2020., Europskog fonda za regionalni razvoj.

Sadržaj

Predgovor	3
1. Uvod	4
2. Srednjoročna vizija razvoja	9
3. Opis srednjoročnih razvojnih potreba i razvojnih potencijala	10
4. Usklađenost s Nacionalnom razvojnom strategijom, sektorskim i višesektorskim strategijama te dokumentima prostornog uređenja	43
5. Opis prioriteta javne politike u srednjoročnom razdoblju	45
6. Popis posebnih ciljeva i ključnih pokazatelja ishoda	53
7. Terminski plan provedbe projekata od strateškog značaja	89
7.1 Terminski plan provedbe strateških projekata važnih za razvoj JP(R)S-a iz nadležnosti JP(R)S-a ili povezanih tijela	89
7.2 Terminski plan provedbe strateških projekata važnih za razvoj JP(R)S-a čija provedba nije u nadležnosti JP(R)S-a	97
8. Indikativni financijski plan	103
9. Okvir za praćenje i vrednovanje	106
10. Prilozi	108
Popis kratica	109
Popis slika	111
Popis tablica	111
Popis izvora	111

Tijekom 28 godina svoga postojanja, Zadarska županija afirmirala se kao jedna od najrazvijenijih u Hrvatskoj. Njezinim osnivanjem 1993. na temelju Zakona o područjima županija, gradova i općina u RH, dobili smo priliku upravljati vlastitim razvojem u izravnoj komunikaciji s tijelima državne vlasti i ostalim sudionicima sveukupnog razvoja. Unatoč brojnim izazovima koji su nam se našli na tom putu, postigli smo puno. Zaposlenost je unatoč krizi povećana, u tijeku je rekordan investicijski ciklus od 3,5 milijarde kuna, a brojni projekti realiziraju se u svim dijelovima županije. Sve navedeno ne bi bilo ostvareno bez kontinuiranog i promišljenog strateškog planiranja i upravljanja. Međutim, važnost i nužnost strateškog planiranja više nego ikada izražena je i na regionalnoj razini.

Pod regionalnim razvojem podrazumijeva se proces postizanja održivog razvoja. Cijeli proces temelji se na partnerskom pristupu svih dionika koji djeluju u određenom području. Plan razvoja Zadarske županije krovni je strateški dokument na regionalnoj razini. Njime predlažemo željene smjerove u kojima će se dalje razvijati naša županija. On je temeljna podloga koja se koristi za izradu projekata koji se prijavljuju za bespovratna sredstva u nadolazećoj financijskoj perspektivi.

U vrijeme kada smo svi pogođeni posljedicama krize prouzrokovane pandemijom, više nego ikada važno je strateški planirati i što više se okretati prema EU sredstvima. Pomnim strateškim djelovanjem, uključivanjem svih dionika i razmjenom ideja stvorili smo preduvjete za lakše prevladavanje izazova. Dosadašnja iskustva pokazala su kako je upravo to najbolji način da se uspješno prevladaju krize koja nas uvijek nauče zajedništvu i solidarnosti.

Ovaj dokument odgovara na tri ključna pitanja – „Gdje smo sada?“, „Kamo želimo stići?“ te „Kako do tamo doći?“. Gdje smo sada definirano je kroz opsežnu analizu stanja, kamo želimo stići prezentirano je kroz viziju, a kako do tamo doći razrađeno je kroz akcijski plan. Vizija je središnja točka koju želimo doseći i prema kojoj usmjeravamo svoje djelovanje. Zadarsku županiju 2027. vidimo kao ravnomjerno razvijenu i gospodarski konkurentnu. Županiju koja će nastaviti biti predvodnica plavog i zelenog gospodarskog rasta Jadranske Hrvatske. Međutim, ne smijemo zaboraviti ni na inovativni i održivi razvoj koji mora biti jedan temeljnih prioriteta daljnjeg razvoja županije. Solidarna smo županija koja misli o stanovnicima svih životnih dobi te stoga je važno i dalje njegovati sigurno i poticajno okruženje.

Ciljevi koje smo postavili izazovni su, ali uz kontinuirani rad i dostizni. Kroz cijeli ovaj proces uključeno je više od 120 različitih institucija, organizacija, tvrtki i udruga te više od 230 stručnjaka iz različitih razvojnih sektora te je na taj način ostvaren snažan partnerski konsenzus.

Sve navedeno daje nam opravdani razlog da gledamo u budućnost s velikim optimizmom. Daljnjim zajedničkim djelovanjem jedinica područne (regionalne) samouprave, gospodarskim i obrazovno-znanstvenim sektorom te civilnim društvom nadamo se ostvarenju svih postavljenih ciljeva iz ovoga dokumenta. Jedino zajedničkim djelovanjem, utemeljenim na već istaknutom partnerskom pristupu, možemo Zadarsku županiju nastaviti graditi prema budućnosti kakvu želimo.

1. Uvod

1.1. Općenito o Planu razvoja Zadarske županije 2021.-2027.

Plan razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. temelj je strateškog planiranja razvoja za Zadarsku županiju kojim se definira vizija, prioriteti i posebni ciljevi za provedbu strateških ciljeva iz dugoročnih akata strateškog planiranja. Ovaj dokument rezultat je dugotrajnog procesa strateškog planiranja na regionalnoj razini, građen na temeljima prethodnih postupaka, kojim se definira cjelovit sustav strateškog planiranja na razini Zadarske županije.

Izradom Plana razvoja održava se kontinuitet postojanja i provedbe procesa strateškog planiranja razvoja na području županije. Prvi dokument strateškog planiranja razvoja za područje Zadarske županije, Regionalni operativni program (ROP) Zadarske županije, usvojen je 2003. godine. Uslijedile su prva Županijska razvojna strategija, koja se odnosila na razdoblje 2011.–2013. godine, zatim Županijska razvojna strategija Zadarske županije do 2020., čije se trajanje produljuje do kraja 2021. godine sukladno nalogu Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije, a radi okolnosti proizašlih iz posljedica pandemije bolesti COVID-19.

Donošenjem Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske u prosincu 2017. uspostavljen je novi okvir kojim se po prvi put ujednačava i uređuje sustav strateškog planiranja i upravljanje javnim politikama koje sukladno svojim nadležnostima izrađuju, donose i provode javna tijela. Hijerarhijski najviši akt strateškog planiranja u RH je Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. (NN 13/2021-230) koja svojim razvojnim smjerovima i intervencijskom logikom postavlja osnovni strateški okvir za izradu Plana razvoja Zadarske županije 2021.-2027.

1.2. Zakonodavni i institucionalni okvir

Proces izrade Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. odvija se sukladno Zakonu o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem RH (NN 123/17), Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (NN 147/14, 123/17, 118/18), Zakonu o proračunu (NN 87/08, 136/12, 15/15) te pratećim podzakonskim aktima, od kojih su najznačajniji:

- Uredba o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja (NN 89/2019)
- Uredba o načinu ustrojavanja, sadržaju i vođenju središnjeg elektroničkog registra razvojnih projekata (NN 42/18)
- Upute za korištenje informacijskog sustava za strateško planiranje i upravljanje razvojem (donesene 3.1.2019.)
- Pravilnik o rokovima i postupcima praćenja i izvještavanja o provedbi akata strateškog planiranja (NN 6/18)
- Pravilnik o provedbi postupka vrednovanja (NN 66/19)
- Uredba o osnivanju, sastavu, djelokrugu i načinu rada partnerskih vijeća (NN 103/15).

Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU donijelo je u svibnju 2020. *Priručnik o strateškom planiranju* (s Dodatkom) u kojemu su objavljene tehničke i metodološke upute te predlošci za pripremu, izradu, donošenje, provedbu, praćenje i vrednovanje akata strateškog planiranja. U svrhu osiguravanja ujednačenog pristupa izradi i pravilne primjene odredbi zakonodavnog okvira na lokalnoj i regionalnoj razini Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU u lipnju 2021. donijelo je *Upute za izradu planova razvoja jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave s predlošcima*.

Institucionalni okvir izrade Plana razvoja Zadarske županije čine Županijska skupština Zadarske županije, Zadarska županija, regionalni koordinator Agencija za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA, Koordinacijsko tijelo te brojni dionici javnog, privatnog i civilnog sektora uključeni kroz rad Partnerskog vijeća, radnih skupina te Odbora i tima za vrednovanje.

Županijska skupština Zadarske županije, na sjednici održanoj 31. listopada 2019., donijela je *Odluku o pokretanju postupka izrade Plana razvoja Zadarske županije za razdoblje 2021. – 2027.* (KLASA: 302-02/19-2/4, URBROJ: 2198/1-02-19-4). Predmetnom Odlukom regionalni koordinator Agencija za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA ovlašten je za koordinaciju i izradu Plana razvoja.

Partnersko vijeće Zadarske županije savjetodavno je tijelo koje se osniva u svrhu osiguravanja ostvarenja načela partnerstva u pripremi i praćenju provedbe Plana razvoja, u pripremi izvješća o napretku u provedbi Plana razvoja te vrednovanju. Partnersko vijeće Zadarske županije osnovano je 2. prosinca 2019., *Odlukom o osnivanju Partnerskog vijeća Zadarske županije* (KLASA: 302-02/19-2/5, URBROJ: 2198/1-01-19-3). Tijekom procesa izrade Plana razvoja Zadarske županije Partnersko vijeće Zadarske županije je u okviru održanih sjednica sudjelovalo u procesu analize i identifikacije potreba razvoja, određivanja i odabira prioriteta i s njima povezanih ciljeva, dodjeljivanja sredstava te utvrđivanja pokazatelja ostvarenja planskog dokumenta. Regionalni koordinator Agencija za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA predstavnike Partnerskog vijeća po donošenju Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. uključuje u odbor za praćenje provedbe planskog dokumenta u skladu s odredbama Uredbe o osnivanju, sastavu, djelokrugu i načinu rada partnerskih vijeća (čl. 14., st. 2.).

U svrhu izrade akta ustrojena je Radna skupina za izradu Plana razvoja Zadarske županije. U radnu skupinu imenovani su predstavnici JLP(R)S te stručnjaci iz javnog, civilnog i privatnog sektora u skladu s načelom partnerstva. Sastavnice radne skupine su Izvršna radna skupina i Tematske radne skupine. Izvršnu radnu skupinu čine predstavnici upravnih odjela Zadarske županije te regionalnog koordinatora Agencije za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA. U procesu izrade Plana razvoja ustrojene su četiri tematske radne skupine, i to:

- Gospodarstvo i društvo
- Zelena i digitalna tranzicija
- Jačanje otpornosti na krize
- Ravnomjeran regionalni razvoj.

U tematske radne skupine uključeni su predstavnici Izvršne radne skupine, odnosno upravnih odjela Zadarske županije i Agencije za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA, Hrvatske gospodarske komore, Hrvatske obrtničke komore, predstavnici poduzetnika i ostalih gospodarskih udruženja, predstavnici znanstveno-istraživačkog sektora, predstavnici civilnog sektora te JLP(R)S. Uloga Radne skupine za izradu Plana razvoja pri obavljanju svojih dužnosti je pružanje stručnog mišljenja, predlaganja djelovanja, davanje smjernica pri izradi akta strateškog planiranja. uključujući:

- Sudjelovanje u izradi stručnih podloga za definiranje strateškog okvira
- Identificiranje ključnih razvojnih potreba, izazova i potencijala za razvoj i kreiranje SWOT analize
- Identificiranje prioriternih razvojnih politika
- Oblikovanje prijedloga vizije, posebnih ciljeva i pokazatelja ishoda do 2027. godine
- Poticanje kvalitetnije i učinkovitije suradnje među institucijama uključenima u proces izrade akta te posebice provođenje međusektorskog usuglašavanja

- Suradnja sa stručnjacima angažiranim za potrebe koordinacije radnih i fokusnih skupina
- Izrada prijedloga financijskog okvira i okvira za praćenje ostvarenja posebnih ciljeva
- Sudjelovanje u izradi konačnog prijedloga akta strateškog planiranja.

U skladu sa člankom 47., 48. i 49. Zakona o regionalnom razvoju (NN 147/14, 123/17, 118/18), Plan razvoja Zadarske županije podliježe postupku praćenja, vrednovanja (tijekom izrade, provedbe te nakon provedbe) i izvještavanja. Postupak vrednovanja akata strateškog planiranja je neovisna usporedba i ocjena očekivanih i ostvarenih rezultata, ishoda i učinaka provedbe akata strateškog planiranja. Institucionalni okvir za provedbu vrednovanja čine tijela za vrednovanje Odbor za vrednovanje i Tim za vrednovanje. Postupak i okvir praćenja i vrednovanja detaljnije je opisan pod točkom 9. Plana razvoja Zadarske županije.

1.3. Proces izrade i struktura Plana razvoja Zadarske županije 2021.–2027.

Proces izrade Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. odvijao se u skladu s metodološkim okvirom Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije koji, među ostalim, nalaže i veću potrebu usklađivanja različitih akata strateškog planiranja na svim razinama, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj uz naglasak na informiranje i participaciju ključnih dionika i javnosti u navedenim procesima.

Sadržaj Plana razvoja Zadarske županije 2021.-2027. propisan je čl. 11., st. 1. i 2. Uredbe o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja (NN 89/2019) te ima odgovarajući obvezni sadržaj koji uključuje:

- 1) Uvod
- 2) Srednjoročna vizija razvoja
- 3) Opis srednjoročnih razvojnih potreba i razvojnih potencijala
- 4) Usklađenost s Nacionalnom razvojnom strategijom, sektorskim i višesektorskim strategijama te dokumentima prostornog uređenja
- 5) Opis prioriteta javne politike u srednjoročnom razdoblju
- 6) Popis posebnih ciljeva i ključnih pokazatelja ishoda
- 7) Terminski plan provedbe strateških projekata
- 8) Indikativni financijski plan
- 9) Praćenje i vrednovanje
- 10) Prilozi

Uz propisani sadržaj akta strateškog planiranja, Priručnikom i Dodatkom priručniku o strateškom planiranju kao obvezni dodaci navode se:

- Analiza stanja sa SWOT analizom
- Sažetak rezultata prethodnog vrednovanja
- Sažetak provedenog postupka savjetovanja s javnošću
- Tablični prikaz Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027.

Uz navedene obvezne dodatke, dodaci Planu razvoja Zadarske županije 2021.-2027. su i:

- Plan razvoja športa Zadarske županije od 2021. do 2027. godine
- Plan razvoja tehničke kulture Zadarske županije od 2021. do 2027. godine
- Analiza upitnika za predstavnike Jedinica lokalne samouprave

- Analiza upitnika za građane "Budućnost Zadarske županije kakvu želimo"

Metodološki pristup izradi Plana razvoja temelji se na općeprihvaćenom modelu u strateškom planiranju s temeljnim koracima preporučenim Priručnikom i Uputama.

Analiza stanja, kao i konzultacije s brojnim dionicima uključenima u proces, u fokus su stavile prostorne karakteristike Zadarske županije. Analiza stanja obuhvaća ocjenu vanjskog i unutarnjeg okruženja primjenom kvantitativnih i kvalitativnih metoda analize. Od kvantitativnih metoda koristila se analiza sekundarnih podataka te provedba anketnih istraživanja s ciljem prikupljanja primarnih podataka. Dobiveni podaci obradili su se metodama deskriptivne statistike i metodom analize sadržaja.

Za izradu analize stanja korišteni su relevantni dostupni sekundarni podaci koje objavljuju Državni zavod za statistiku, agencija FINA, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, županijske podružnice Hrvatske gospodarske komore i Hrvatske obrtničke komore te druga javno-pravna tijela.

Provedba istraživanja s ciljem prikupljanja primarnih podataka provedeni su anketnim istraživanjem, a obuhvatili su jedinice lokalne samouprave i stanovništvo Zadarske županije. Prikupljanje podataka od jedinica lokalne samouprave provedeno je u dvije faze. Prva faza prikupljanja podataka usmjerila se na dobavu podataka koji nisu dostupni kao sekundarni podaci javnopravnih tijela, a korištena je metoda anketnog upitnika. Druga faza prikupljanja informacija od jedinica lokalne samouprave je kvalitativna, a provedena je u svrhu identifikacije razvojnih potreba i potencijala, određivanja prioritetnih javnih politika te kao priprema za formuliranje vizije i posebnih ciljeva. Metoda prikupljanja podataka je polustrukturirani intervju, a u istraživanju su sudjelovale 32 od 34 jedinice lokalne samouprave u Zadarskoj županiji.

Anketiranje građana provedeno je u svrhu oblikovanja vizije razvoja Zadarske županije te sagledavanja stavova građana o prioritetnim razvojnim politikama, kao i potrebama i potencijalima. Istraživanje je provedeno *online*. Nedostatak ove metode jest pogreška pokrivenosti koji proizlazi iz činjenice da se Internetom ne služi cijela populacija. Slijedom navedenoga uzorak u ovom istraživanju je prigodan.

Od kvalitativnih metoda koristila se razmjena ideja (*brainstorming*) u okviru radnih skupina te rasprave u okviru fokus skupina. Radne i fokus skupine formirale su se sukladno analizi dionika prema sektorima obuhvaćenim osnovnom analizom. Odabir sektora temeljio se na rezultatima i iskustvima prethodnih procesa strateškog planiranja te prema područjima definiranim za potrebe izrade Nacionalne razvojne strategije, a čime se osigurava provedba načela točnosti i cjelovitosti te načela održivosti.

Prikupljeni podaci zajedno sa zaključcima fokus skupina upotrijebili su se za formulaciju prijedloga SWOT analize, a koje su bile definirane tijekom rada tematskih radnih skupina. U fazi definiranja problema koristila se analiza metodom problemskog stabla.

Rezultati vrednovanja prethodno provedenog akta strateškog planiranja Županijske razvojne strategije do 2020. godine uzeti su u obzir prilikom izrade Plana Razvoja Zadarske županije 2021. - 2027. Iskustvo stečeno u ranije provedenim procesima strateškog planiranja, uključujući preporuke i zaključke vrednovanja, doprinijeli su kvaliteti izrade Plana razvoja, s osobitim naglaskom na preporuku da se prilikom njegove izrade posebna pažnja posveti tehnološkom razvoju i inovacijama, što će podjednako pomoći razvoju svih relevantnih sektora društveno-gospodarskog razvoja.

U kreiranju metodologije i provedbi pripadajućih aktivnosti izrade Plana razvoja Zadarske županije poštivala su se i primjenjivala načela točnosti i cjelovitosti, učinkovitosti i djelotvornosti, odgovornosti i usmjerenosti na rezultat, održivosti, partnerstva kao i načelo transparentnosti. U procesu izrade Plana razvoja osobito je vidljivo poštivanje i primjena načela partnerstva. Sukladno načelu partnerstva i suradnje javnog, privatnog i civilnog sektora, u procesu izrade Plana razvoja Zadarske županije ostvareno je uključivanje svih relevantnih partnerskih institucija u svim fazama izrade Plana razvoja.

2. Srednjoročna vizija razvoja

Kako bi se u nadolazećem razdoblju osigurao društveno-gospodarski razvitak Zadarske županije, potrebno je strateški planirati te sinergijski uskladiti napore ustanova i institucija koje upravljaju razvojem. Da bi se u najvećoj mogućoj mjeri unaprijedila kvaliteta života stanovnika svih dijelova županije, potrebno je već sada definirati strateške smjernice te pripadajuću viziju budućeg razvoja, čijoj će realizaciji doprinijeti ostvarenje posebnih ciljeva.

Plan razvoja Zadarske županije definira sljedeću viziju razvoja u srednjoročnom razdoblju:

Zadarska županija 2027. godine?

Konkurentna i razvijena županija koja predvodi u plavom i zelenom rastu gospodarstva Jadranske Hrvatske.

Županija inovativnog i održivog razvoja sa sigurnim i poticajnim okruženjem za sve njezine stanovnike.

Vizija Plana razvoja Zadarske županije predstavlja željeno stanje u okruženju, gospodarstvu i društvu Zadarske županije u 2027. godini. U gospodarskom smislu, vizija prikazuje razvijeno i inovativno gospodarstvo Zadarske županije, povoljnu poslovnu klimu kako za malo i srednje poduzetništvo, tako i za privlačenje investitora, ali i sredstava iz EU fondova. Zadarska županija je perspektivna i gospodarski konkurentna regija uravnoteženog i održivog rasta i razvoja koji se temelji na industrijskoj proizvodnji, digitalizaciji gospodarstva i inovacijama. Županija je privlačne i poželjne klime za investitore te za poslovanje malog i srednjeg poduzetništva, s kvalitetnom mrežom potporne poduzetničke infrastrukture.

Također, iz vizije je vidljivo i da će Zadarska županija do 2027. godine, zahvaljujući investicijama u infrastrukturu i nove tehnologije na najbolji mogući način iskoristiti svoje prirodne blagodati i geografske potencijale za razvoj ribarstva i marikulture te poljoprivrede (posebice ekološke). Obradene poljoprivredne površine i procvat ekološke poljoprivrede te kontinuirani razvoj ribarstva i marikulture, pozicionira Zadarsku županiju kao predvodnicu plavog i zelenog gospodarskog rasta Jadranske Hrvatske. Zadarska županija je, prema viziji Plana razvoja, čista i ekološki osviještena oaza Mediterana, regija očuvane prirodne i kulturne baštine. Održivi cjelogodišnji turizam razvijen je na području cijele županije, a poseban uzlet vidljiv je u segmentu ruralnog turizma.

Osim navedenoga, vizija predstavlja sliku poticajnog i sigurnog okruženja, koje omogućuje mladima balans između poslovnog, društvenog i privatnog života, a stanovnicima treće životne dobi mirnu i sigurnu starost. Zadarska županija pruža sigurno i zdravo okruženje za ostanak, ali i povratak mladih ljudi te za mirnu, sigurnu i aktivnu starost. Svim žiteljima Županije su dostupne kvalitetna i moderna zdravstvena skrb i socijalne usluge.

3. Opis srednjoročnih razvojnih potreba i razvojnih potencijala

GLOBALNI RAZVOJNI TRENDOWI (s osvrtom na EU i Hrvatsku)

Dosadašnji razvoj te izazove i prilike budućega razvoja Zadarske županije potrebno je sagledati u globalnom, europskom i nacionalnom kontekstu. Suvremeni svijet obilježava nekoliko procesa koji ga zahvaćaju i prožimaju. Ponajprije je riječ o globalizaciji koja je posljedica međunarodne suradnje na različitim društvenim i gospodarskim poljima, omogućene svestranim i sve utjecajnijim komunikacijama. Povezanost svjetskih struktura i procesa očituje se na različitim prostornim razinama pa tako i na najmanja područja izravno ili posredno utječu primjerice financijski i s njima povezani robni tokovi, migracije, pandemije i dr. Sveopću modernizaciju prati sve intenzivnija primjena informacijskih tehnologija, tercijarizacija gospodarstva, urbanizacija i nastojanje k unaprjeđenju kvalitete života. Ti se procesi na osobit način zbivaju u Europi, poglavito u okviru Europske unije i s njom blisko povezanih društava i ekonomija izvan EU, poput Norveške, Švicarske, Islanda i odnedavno Ujedinjenog Kraljevstva. Europa kao cjelina, unatoč mnogim regionalnim razlikama te svojevrsnoj identitetskoj krizi i sve manjoj uvjerljivosti na globalnoj vojno-političkoj sceni, jedan je od najrazvijenijih dijelova svijeta u kojemu se u demokratskom participativnom ozračju nastoji ostvarivati održiv i pametan rast (mjestimično i od-rast) kao osnova društveno-gospodarskog razvitka. Premda najmlađa članica i k tome na periferiji u odnosu na razvojnu jezgru Europske Unije, Hrvatska nastoji slijediti pravnu stečevinu toga političko-ekonomskog sustava koja uz regulaciju pridonosi i koheziji u pogledu temeljnih standarda i pokazatelja u svim relevantnim područjima života i rada. Prepoznati su, prihvaćeni te u Nacionalnoj razvojnoj strategiji implementirani mnogi postulati i razvojni smjerovi koji razvojne potrebe nastoje uskladiti s potrebom zaštite okoliša i ublažavanja klimatskih promjena, te jačati društvene i gospodarske sustave kako bi bili otporniji na mnoge krize uzrokovane prirodnim prijetnjama te političkim i ekonomskim turbulencijama. Poticanje konkurentnosti i inovativnosti gospodarstva i društva, oporavak i jačanje otpornosti na krize, zelena i digitalna tranzicija te uravnoteženi regionalni razvoj kao nacionalni strateški smjerovi, okvir su i županijskim strateškim ciljevima.

Zadarska županija u tim okolnostima ima potrebu, štoviše obvezu, definirati svoje mjesto i svoje strateške smjernice kako bi u najvećoj mogućoj mjeri unaprijedila kvalitetu života stanovnika, koji imaju priliku ostvariti svoje potrebe, a pritom se uspješno nositi s izazovima u pogledu stvaranja novih vrijednosti u različitim gospodarskim djelatnostima, osiguravanja visokih dometa u sferi javne uprave, zdravstvene i socijalne skrbi, obrazovanja, kulture, znanosti i sporta, skrbeći u svemu tome o zaštiti prirode i čuvajući temeljne odrednice kulturnoga identiteta. Jedinstvena po geografskom položaju u središnjem dijelu Jadranske Hrvatske, Zadarska županija ima veliki potencijal koji se temelji na komplementarnosti prirodnom i kulturnom baštinom bogatih cjelina otoka, priobalja, ravnokotarskoga i bukovičkog zaobalja, velebitskog i ličko-pounskog prostora. Ta geografska raznolikost ujedno je otežavajuća okolnost zbog činjenice da nije lako funkcionalno integrirati te raznolike dijelove regionalnog sustava, s obzirom na intenzitet korištenja prirodnih resursa, neravnomjernu naseljenost i postojeće ekonomske trendove.

Dok se u skladu s globalnim i na Sredozemlju posebno istaknutom procesu litoralizacije društvene i gospodarske aktivnosti okupljaju u uskom obalnom pojasu, otočno pročelje (posebno mali i od kopna udaljeni otoci) i ruralno (posebno brdsko-planinsko) zaobalje bivaju na periferiji, na marginama razvojnih tokova. Konvergencija prema obali rezultira intenzivnom depopulacijom i gospodarskim

zapuštanjem otoka i zaobalja. Istodobno, obalni pojas i pripadajući akvatorij postaje arena na kojoj se sučeljavaju različiti interesi, od onih ekstremno zaštitarskih u pogledu očuvanja i zaštite obalnih i morskih ekosustava do onih krajnje utilitarnih u kojima iščezava bilo kakva skrb o javnom dobru i sve je podređeno ubrzanoj komercijalizaciji i stjecanju što veće financijske dobiti.

Demografski i gospodarski razvoj u Zadarskoj županiji izrazito je polariziran uslijed koncentracije ljudskih i materijalnih resursa u regionalnom središtu dok, uz rijetke iznimke, sav preostali prostor djeluje poput periferije s prstenastim obličjem marginalizacije čiji se intenzitet povećava s vremenskom udaljenošću od centra i iskazuje proporcionalno manjom dostupnošću dobara i usluga. Nema jačih subregionalnih središta koja bi u većoj mjeri pridonijela harmoničnom razvoju cijele županije. Dometi Biograda, Benkovca, Obrovca, Paga i Gračaca su u tom smislu zanemarivi, nadjačani su gravitacijskim utjecajem Zadra čija se važnost sve više ističe i u pojedinim dijelovima susjednih županija. Pritom je otežavajuća okolnost i velika usitnjenost upravno-teritorijalnog ustroja jer se mnoga općinska središta nisu uspjela dokazati kao svrhoviti mikroregionalni generatori razvitka u domenama lokalne samouprave. Dok neke jedinice lokalne samouprave okupljaju više desetaka naselja, ustrojene su i one sa samo jednim naseljem, a kod nekih je povezanost među naseljima slabija nego li je povezanost pripadajućih im naselja sa županijskim središtem. Očito je potrebno takvu prostornu fragmentaciju umanjiti barem funkcionalnom integracijom JLS-a na konkretnim programima (npr. komunalne infrastrukture) i u pogledu zajedničkog nastupa u odnosu na projektne prijave različitih aktivnosti koje je moguće (su)financirati iz strukturnih i investicijskih fondova EU i nacionalnih izvora.

Uz prostornu polarizaciju, problem budućem razvoju Zadarske županije predstavlja i prevelika usmjerenost na razvoj uslužnih djelatnosti, posebno trgovine, turizma i ugostiteljstva, dok se proizvodne primarne i sekundarne djelatnosti prepuštaju izazovima tržišnog gospodarstva EU u kojemu nije lako konkurirati količinom i cijenama čak i uz pretpostavku visoke kvalitete proizvoda s obzirom na originalnost, tradiciju, tehnologiju i uložene kompetencije. Sektorska diversifikacija i prostorna disperzija gospodarstva zasigurno bi pridonijele uravnoteženom razvoju Županije. Gospodarski prosperitet je pak osnova demografske stabilnosti ili barem ublažavanja negativnih demografskih trendova (jer je u postojećim okolnostima na nacionalnoj i europskoj razini iluzorno očekivati pozitivne efekte pronatalitetne politike) kao i jačanja institucija i civilnog društva. Pri tom je potrebno uspostaviti reverzibilnu vezu različitih ključnih dionika: javne uprave, gospodarskih subjekata, akademske zajednice, sustava obrazovanja i civilnoga društva. Njihova je sinergija preduvjet jačanju konkurentnosti, relevantnosti i otpornosti. Ostvarenje te namjere ishod je kojemu bi trebalo težiti i svakako ga ugraditi u ovaj i sve druge županijske strateške dokumente.

Zadarska županija ne može se sama nositi sa svim izazovima jer u njezinoj nadležnosti nisu sva područja ključna za ostvarenje osnovnih regiji primjerenih ciljeva. Država je umnogome učinila velike, štoviše ključne pomake, primjerice u osiguravanju domovinske sigurnosti i političke stabilnosti, izgradnji pravnog sustava, izgradnji prometne infrastrukture (autocesta, luka Gaženica i dr.), u uspostavi različitih programa potpore (premda oni mogu pridonijeti i inerciji pojedinih sustava, npr. poljoprivrede) i izgradnji institucija (posebno u pogledu objedinjavanja ureda državne uprave sa županijskim tijelima regionalne uprave i samouprave). Međutim, nisu riješeni mnogi problemi s različitim negativnim učincima u pojedinim društvenim i gospodarskim sferama, a to su preveliko porezno opterećenje, tromost i nedovoljna digitalizacija javne uprave, neujednačenost sudskih praksi, nedovoljna financijska decentralizacija i, posebno, nesređeni imovinsko-pravni odnosi sa sadržajno zastarjelim (iako digitaliziranim) katastrom koji se za veliki dio Županije u osnovi nije mijenjao više od

jednoga stoljeća. Također, izazov s kojim se nije lako nositi na regionalnoj i lokalnoj razini je prenormiranost, a pritom sadržajna neusklađenost normativnih akata i nedovoljna primjena istih. To, unatoč monetarnoj stabilnosti i smanjenju javnoga duga (u predpandemijskom razdoblju), zasigurno negativno utječe na investicijsku klimu.

RAZVOJNI IZAZOVI I POTENCIJALI ZADARSKE ŽUPANIJE U SREDNJOROČNOM RAZDOBLJU

1. Osnovna obilježja Zadarske županije

Zadarska županija je središnje položena hrvatska obalna regija koja obuhvaća geografski profil od otoka, priobalja, ravnokotarskoga i bukovičkog zaobalja, velebitskoga prostora do ličko-pounskog prostora. To je prostor velike geomorfološke razvedenosti i najvećim dijelom umjereno tople vlažne klime (s pretežitom suhim i vrućim ljetima) te dijelom šumsko-snežne klime u visinski istaknutijim predjelima. Premda su vodni resursi bogati (Zrmanja, Vransko jezero i dr.), neravnomjerno su raspoređeni tako da na otocima nema većih površinskih pojava niti većih podzemnih zaliha vode. Jedan od ključnih prirodnih resursa je more kao izvor života i kao medij komunikacije. Geomorfološka, klimatska i hidrografska obilježja pogoduju velikoj bioraznolikosti.

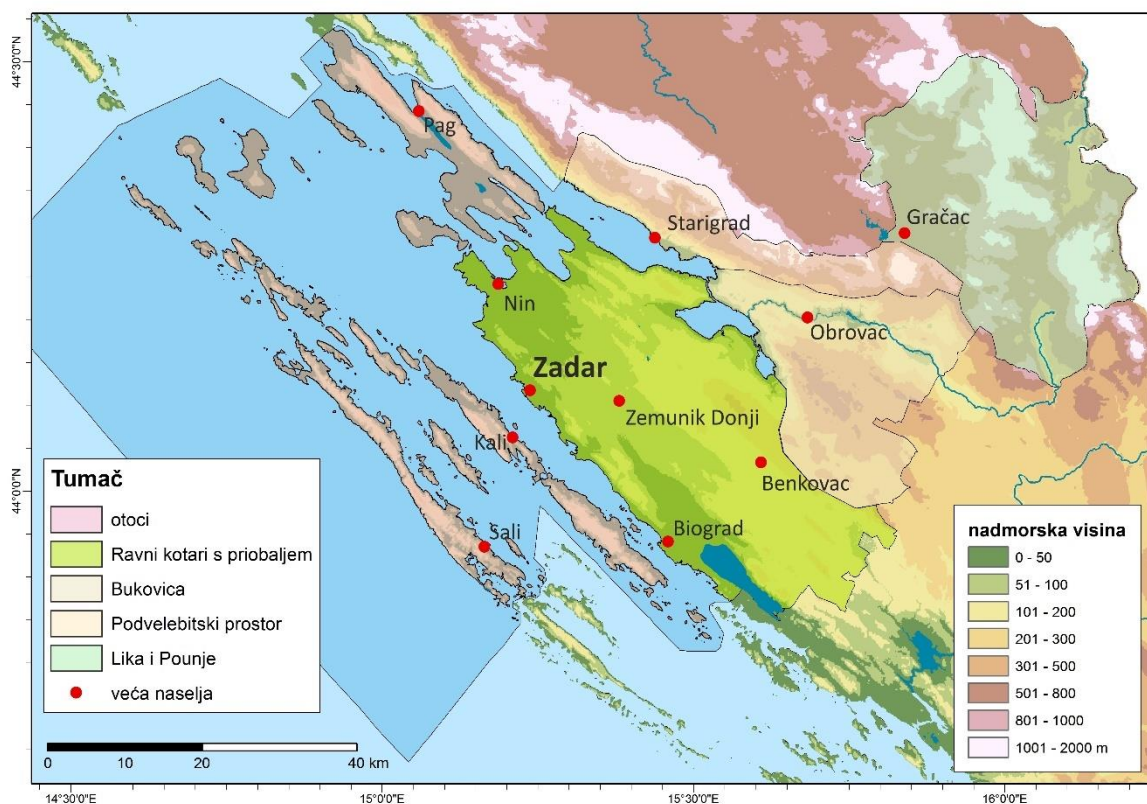

Slika 1. Geografski položaj Zadarske županije

Izvor: ZADRA NOVA, 2021.

Zahvaljujući razvoju mreže naselja koja se stoljećima zasnivala na vrednovanju prirodnih resursa i komunikacija, kao i modernim procesima urbanizacije i litoralizacije, Županija je u demografskom pogledu raščlanjena na gusto naseljeni obalni pojas veće gospodarske dinamike i koncentracije ljudskih resursa (posebno u Zadru) i na rijetko naseljeni i intenzivnom depopulacijom zahvaćen ruralni prostor otoka i zaobalja. Od ukupno 170.017 stanovnika Zadarske županije prema Popisu stanovništva i

stanova 2011., u naselju Zadar živjelo je 71.471 stanovnika (42% stanovništva cijele Županije). Izrazita fragmentacija Županije u pogledu ustroja velikog broja jedinica lokalne samouprave, ne pridonosi koheziji njezinih prirodnih i funkcionalnih cjelina.

Slika 2. Osnovne prostorne cjeline Zadarske županije

Izvor: Faričić, J., Marelić, T. (2014.), *Prirodno-geografske osnove razvitka Zadarske županije*, u: *Potencijali društveno-gospodarskog razvitka Zadarske županije*, ur. J. Faričić, Sveučilište u Zadru, Zadarska županija, Grad Zadar i Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Zadar, Zadar, 44-61.

Uspostava ravnoteže između potrebe za razvitkom i zaštite okoliša, odnosno ambijenta u kojemu nije potrebno skrbiti samo o prirodnoj baštini nego i o kvaliteti života čovjeka kao dijela prirode, predstavlja jedan od najvećih suvremenih globalnih izazova koji se odražava i u Zadarskoj županiji. Razvoj stoga nije dovoljno temeljiti na ekonomskom rastu, već i na konceptu ili od-rasta (*degrowth*) tamo gdje je geografski ili sektorski već postignut vrhunac rasta koji bi dalje išao isključivo na štetu okoliša i zdravlja ljudi.

Svakako, osnovna geografska obilježja Zadarske županije jasno upućuju na velike potencijale koji proizlaze iz velike bioraznolikosti na dodiru Sredozemlja i Dinarida, kao i iz očuvanosti prirodne baštine, posebno u ruralnom dijelu ove središnje položene hrvatske jadranske regije. Komplementarnost prirodno različitih geografskih cjelina može pridonijeti smanjenju sezonalnosti pojedinih gospodarskih djelatnosti i većoj sinergiji među njima. Uz prirodne, ključni su razvojni resursi ljudski potencijali koji se zasnivaju na stečenom obrazovnom i kulturnom kapitalu, kao i onom koji bi i dalje trebalo razvijati.

Uz potencijale, pri planiranju razvoja Zadarske županije potrebno je uzeti u obzir i mnoge izazove. Veliki dijelovi obale i mora izloženi su saturaciji izgradnjom i intenzivnom eksploatacijom, s time da su u pojedinim prostorima neke aktivnosti izrazito koncentrirane, što nalaže pojačani nadzor i odgovarajuću reakciju. To se posebno odnosi na emisiju CO₂, ispušte otpadnih voda u more i krš, probleme s neprimjerenim tretiranjem komunalnog i drugih vrsta otpada i saturaciju okoliša štetnim tvarima na mjestima s intenzivnom poljoprivredom i marikulturom. Posebno je važno pronaći prikladnu prilagodbu na klimatske promjene koje, uz ostalo, prate ekstremne meteorološke prilike te izdizanje razine mora.

Poseban izazov za razvoj Zadarske županije čini neravnomjeran prostorni raspored stanovništva, posebno biološki i ekonomski aktivnoga koje je koncentrirano u Zadru i u malobrojnim drugim većim naseljima. Demografska situacija je posljednjih godina relativno stabilna, ali zabrinjavajući je prirodni pad broja stanovnika s obzirom na veći broj umrlih u odnosu na broj rođenih, kao i intenzivna relokacija stanovništva iz ruralnoga zaobalnog i otočnog prostora u uski urbani obalni pojas.

Tablica 1. Stanovništvo po jedinicama lokalne samouprave u Zadarskoj županiji prema Popisima iz 2001. i 2011. te Procjeni broja stanovnika u 2019.

R.br.	JLS	Popis 2001.	Popis 2011.	Procjena 2019.	Pad/rast 2011.-2019.	Udio (%) pada/rasta 2011.-2019.
1.	Grad Zadar	72.718	75.062	75.627	565	0,75
2.	Grad Biograd n/M	5.259	5.569	5.878	309	5,55
3.	Grad Benkovac	9.786	11.026	8.724	-2.302	-20,88
4.	Grad Obrovac	3.387	4.323	3.649	-674	-15,59
5.	Grad Pag	4.350	3.846	3.731	-115	-2,99
6.	Grad Nin	4.603	2.744	2.943	199	7,25
7.	Općina Bibinje	3.923	3.985	4.200	215	5,40
8.	Općina Galovac	1.190	1.234	1.262	28	2,27
9.	Općina Gračac	3.923	4.690	2.873	-1.817	-38,74
10.	Općina Jasenice	1.329	1.398	1.362	-36	-2,58
11.	Općina Kali	1.731	1.638	1.655	17	1,04
12.	Općina Kolan*	–	791	911	120	15,17
13.	Općina Kukljica	650	714	744	30	4,20
14.	Općina Lišane Ostrovičke	764	698	548	-150	-21,49
15.	Općina Novigrad	2.368	2.375	2.068	-307	-12,93
16.	Općina Pakoštane	3.884	4.123	4.226	103	2,50
17.	Općina Pašman	2.004	2.082	2.317	235	11,29
18.	Općina Polača	1.434	1.468	1.299	-169	-11,51
19.	Općina Poličnik	4.664	4.469	4.588	119	2,66
20.	Općina Posedarje	3.513	3.607	3.557	-50	-1,39
21.	Općina Poveljana	713	759	756	-3	-0,40
22.	Općina Preko	3.871	3.805	4.005	200	5,26
23.	Općina Privlaka	2.199	2.253	2.308	55	2,44
24.	Općina Ražanac	3.107	2.940	2.957	17	0,58

R.br.	JLS	Popis 2001.	Popis 2011.	Procjena 2019.	Pad/rast 2011.-2019.	Udio (%) pada/rasta 2011.-2019.
25.	Općina Sali	1.820	1.698	1.958	260	15,31
26.	Općina Stankovci	2.088	2.003	1.836	-167	-8,34
27.	Općina Starigrad	1.893	1.876	1.910	34	1,81
28.	Općina Sukošan	4.402	4.583	4.914	331	7,22
29.	Općina Sv. Filip i Jakov	4.482	4.606	4.703	97	2,11
30.	Općina Škabrnja	1.772	1.776	1.684	-92	-5,18
31.	Općina Tkon	707	763	810	47	6,16
32.	Općina Vir	1.608	3.000	3.984	984	32,80
33.	Općina Vrsi**	–	2.053	2.064	11	0,54
34.	Općina Zemunik Donji	1.903	2.060	2.004	-56	-2,72
UKUPNO		162.045	170.017	168.055	-1.962	-1,15

*Općina Kolan u vrijeme popisa stanovništva obavljenog 2001. bila je dio Grada Paga

**Općina Vrsi u vrijeme popisa stanovništva obavljenog 2001. bila je dio Grada Nina

Izvor: Popis stanovništva 2001., Popis stanovništva 2011.; Procjena stanovništva RH u 2019., DZS, 2020., obrada ZADRA NOVA

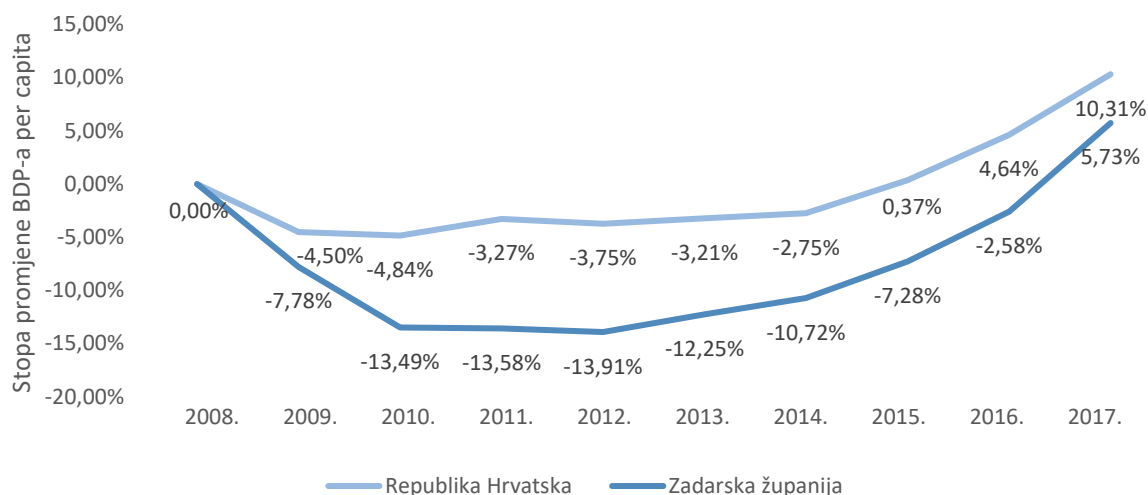
Velika fragmentarnost upravno-teritorijalnog ustroja na razini jedinica lokalne samouprave, ne pridonosi očekivanoj sinergiji. Učinkovito rješenje tog problema u zadanim okolnostima tog ustroja bilo bi u funkcionalnom objedinjavanju jedinica lokalne samouprave na konkretnim projektima, poput onih vezanih uz komunalnu infrastrukturu. Uz to, važno je disperzirati poslove iz nadležnosti regionalne (samo)uprave u subregionalne centre te uključivanje sektorski različitih dionika u planiranje, provedbu i nadzor aktivnosti koje se temelje na valorizaciji prirodnih i drugih raspoloživih resursa.

Slika 3. Upravno-teritorijalni ustroj Zadarske županije Izraditi kvalitetnu kartu
Izvor: ZADRA NOVA, 2021.

2. Gospodarstvo i razvoj poduzetništva

Gospodarstvo Zadarske županije obilježava sektorska polarizacija, što je u skladu trendovima u cijeloj državi, kao i u velikom dijelu mediteranskih članica EU. Dugogodišnjim razvojem turizma nauštrb razvoja drugih gospodarskih djelatnosti, došlo je do osiromašenja svih segmenata gospodarstva. Deindustrijalizacijom Zadar je u gospodarskom smislu značajno oslabio u nacionalnim okvirima u odnosu na razdoblje prije Domovinskog rata. U 2017. godini BDP Zadarske županije iznosio je 12.424 milijuna HRK (73.601 HRK po stanovniku). Zadarska županija je osma hrvatska županija po iznosu ostvarenog bruto društvenog proizvoda (BDP), a BDP Zadarske županije čini 3,4% BDP-a Hrvatske. Najveći izazov ovog strateškog dokumenta, uz demografsku obnovu, leži upravo u unaprjeđenju gospodarstva i stvaranja poželjne poduzetničke klime u županiji. U usporedbi s nacionalnim i EU dosezima trenutno stanje u Zadarskoj županiji obilježava ispodprosječna razina razvijenosti gospodarstva, relativno niska razina investicijskih ulaganja, niska produktivnost i rentabilnost.

Slika 4. Stopa promjene bruto društvenog proizvoda per capita (BDP pc) u odnosu na 2008. godinu za RH i Zadarsku županiju 2008. – 2017. (ESA 2010)

Izvor: Bruto domaći proizvod – pregled po županijama, DZS, 2020., obrada ZADRA NOVA

Zadarska županija kao temeljni potencijal za privlačenje investicija, uz povoljan geografski položaj i bogate prirodne resurse, ima kvalitetnu prometnu povezanost. Nažalost, dobra prometna povezanost ipak je prvenstveno prilagođena turističkim kretanjima, dok za protok robe i usluga nedostaje kvalitetna povezanost željeznicom, kao preduvjet učinkovitom intermodalnom prometnom sustavu kojega cestovni promet ne može posve nadomjestiti. Teretna luka Gaženica ima nizak promet već dulji niz godina s tim da je dosta učinjeno u izgradnji kvalitetne lučke infrastrukture. Upravo su ta dva oblika povezanosti i u ekološkom i u ekonomskom smislu temelj za razvoj kvalitetnog gospodarstva u Zadarskoj županiji.

Zadarska županija se ističe iznimno kvalitetnom mrežom potporne poduzetničke infrastrukture koja uključuje poduzetničke zone, razvojne agencije te inkubatore čiji se kapacitet širi zbog postojanja visoke razine potražnje za njegovim uslugama. Poticanje razvoja poduzetništva provodi se i kroz različite linije kreditnih i drugih potpora. Potpore poduzetničkoj i gospodarskoj aktivnosti, kako bi bile uspješne, treba osmisliti na brz i jednostavan način. Jednostavnost je uz potporu temelj za privlačenje poduzetnika na prijavu na pozive za financiranje njihovih razvojnih projekata iz fondova Europske unije. Iako Županija ostvaruje visoku razinu povlačenja sredstava, vidljivo je kako u segmentu gospodarstva i transfera tehnologija postoji prostor za napredak. Ulaganja u osnaživanje poduzetničkog potencijala nisu u dovoljnoj mjeri uspjela potaknuti razvoj poduzetništva, što je vidljivo iz ekonomskih pokazatelja. Stoga je potrebno u narednom razdoblju podizati ukupnu razinu poduzetničke spremnosti stanovništva županije, kako bi se ostvario rast broja malih i srednjih poduzetnika, te uspješnih *start up* pothvata. Potrebno je kontinuirano poticati poduzetničke inicijative, stvarati stabilne gospodarske uvjete u Županiji, urediti imovinsko-pravne odnose u svim dijelovima Županije te, koliko je u moći lokalne i regionalne (samo)uprave, osigurati vladavinu prava na prostoru Županije. Važno je naglasiti i kontinuiranu potrebu za smanjenjem postojanja sive ekonomije i za njezinim uključivanjem u legalne gospodarske tokove.

Smjerovi razvoja gospodarske i poduzetničke aktivnosti u Županiji nisu do sada bili dovoljno jasno istaknuti. Snažno oslanjanje na turističke aktivnosti dovelo je do gotovo monostrukturnog gospodarstva u kojem samo turistička privreda (u svojoj ukupnosti) bilježi pozitivne trendove. Druge gospodarske aktivnosti bilježe kontinuirani pad, a razvoj nekih sektora smatra se ugrozom za turističku aktivnost. Stoga je u prvom koraku važno definirati koje su to gospodarske djelatnosti ekološki prihvatljive, temeljene na znanju i zelenim tehnologijama te visokoj dodanoj vrijednosti. Pri tome postoje jako dobri temelji razvoja metaloprerađivačkog sektora (sve manje Zadar, a sve više Benkovac i Murvica) s time da postoji i mogućnost razvoja industrije visokih tehnologija zasnovane na kvalitetno obrazovanim kadrovima koji se obrazuju u sklopu jednoga od regionalnih centara kompetencija sa sjedištem u Zadru. Također, postoje potencijali za daljnji razvoj prehrambene industrije kako bi se postigla veća dodana vrijednost nego li je ona koja se naslanja na najveći dio poljoprivredne proizvodnje u Županiji.

Tablica 2. *Struktura gospodarstva Zadarske županije po prihodima 2016. – 2019. godine*

	Djelatnost	2016. tis. HRK	2017. tis. HRK	2018. tis. HRK	2019. tis. HRK
1.	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	1.214.980	1.172.208	1.278.085	1.267.631
2.	Rudarstvo	32.206	45.418	101.413	105.032
3.	Prerađivačka industrija	2.599.684	2.766.965	3.077.420	3.199.968
4.	Opskrba el. energijom, plinom, vodom i gospodarenje otpadom	423.117	476.066	497.128	586.418
5.	Građevinarstvo	1.073.367	1.232.923	1.303.156	1.678.525
6.	Trgovina na veliko i malo	2.975.550	3.327.548	3.489.838	3.762.350
7.	Prijevoz i skladištenje	1.326.629	1.297.002	1.531.156	1.552.667
8.	Djelatnost pružanja smještaja	1.462.504	1.620.128	1.608.604	1.692.016
9.	Ostalo	1.586.684	1.813.937	2.108.811	2.189.806
	UKUPNO	12.694.721	13.752.195	14.995.611	16.034.413

Izvor: FINA, 2020., obrada ZADRA NOVA

Kao jedan od razvojnih modela s ciljem osnaživanja gospodarstva na načelima komplementarnosti je osnivanje klastera. Ovdje je važno prepoznati potencijale koje trenutno imaju pojedine industrije (npr. metalurgija, prerađivačka industrija...) te gospodarske djelatnosti u tzv. zelenom i plavom sektoru, kao i one koje se zasnivaju na neposrednoj eksploataciji prirodnih resursa (solarstvo, kamenarstvo, punjenje pitke vode). U njima, uz resurse i tradiciju, velike mogućnosti postoje ako se implementiraju načela pametne specijalizacije. Sukladno prepoznatim i odabranim smjerovima razvoja gospodarstva potrebno je osigurati dovoljan broj kvalificirane radne snage, posebice iz područja STEM-a.

Prema podacima objavljenim u publikaciji *Gospodarski profil Zadarske županije* (HGK, Županijska komora Zadar, 2020.), trenutačan raspored poduzetničkih aktivnosti u Županiji je relativno neravnomjeran jer postoji izrazita koncentracija u Zadru, gdje se nalazi preko 60% ekonomskih kapaciteta Županije (ostvarenih prihoda, zaposlenih, izvoza, broja tvrtki). Stoga je potrebno planove

razvoja gospodarstva i poduzetništva osmisliti kako bi se gospodarska aktivnost disperzirala u cijeloj Županiji, u skladu s posebnostima, mogućnostima i potrebama lokalnih zajednica.

Sredstva namijenjena poticanju razvoja gospodarstva potrebno je usmjeriti na način kako bi se potaknula zamjena zastarjelih i ekološki neprihvatljivih tehnologija, unaprijedila razina inovativnosti i ulaganja u istraživanje i razvoj. U okviru ostvarenja tog cilja potrebno je poticati suradnju privatnog i obrazovnog sektora radi primarnog i cjeloživotnog obrazovanja kvalitetnih i stručnih kadrova, ali i suradnju privatnog sektora i znanstvene zajednice kako bi se ostvario kvalitetan transfer tehnologija što je preduvjet unaprjeđenju gospodarskih aktivnosti. Samo kvalitetna suradnja svih dionika može dovesti do održivog, pametnog, na inovacijama temeljenog razvoja gospodarstva Županije, koje će u konačnici dovesti do razvoja onih segmenata gospodarstva koji ostvaruju visoke dodane vrijednosti, a istodobno su ekološki prihvatljivi.

3. Tehnološki razvoj, digitalno društvo i inovacije

Razvoj informacijskih tehnologija i visokih tehnologija umnogome pridonosi razvoju društva i gospodarstva. U tom pogledu digitalna transformacija je nužnost, ali ne i jedina bitna u daljnjem razvijanju tehnološki napredne proizvodnje. Rastuće Sveučilište u Zadru i njegova usmjerenost k razvoju studijskih programa iz područja STEM-a, posebice IT, jedan je od ključnih potencijala jer se na bolji način treba nositi s velikim izazovom koji predstavlja nedostatak ljudskih potencijala u cjelokupnom području tehnološkog razvoja i inovacija. Potrebno je stoga poboljšati kapacitete Sveučilišta u Zadru kao jednog od nositelja gospodarskog razvoja i znanstveno-istraživačkih djelatnosti.

Tehnologijska i razvojno-istraživačka infrastruktura i usluge nisu dovoljno razvijene, a razina ulaganja u istraživanje i razvoj u gospodarstvu je niska. To pak utječe na nisku razinu inovativnosti proizvodnje. Važno je snažnije povezivanje javnog, privatnog i znanstveno-istraživačkog sektora u istraživanju i razvoju, transferu tehnologija i pametnoj specijalizaciji Županije. Regionalna specijalizacija trebala bi ići u smjeru novih tehnologija i inovacija u funkciji ekološki prihvatljive proizvodnje u primarnom i sekundarnom sektoru.

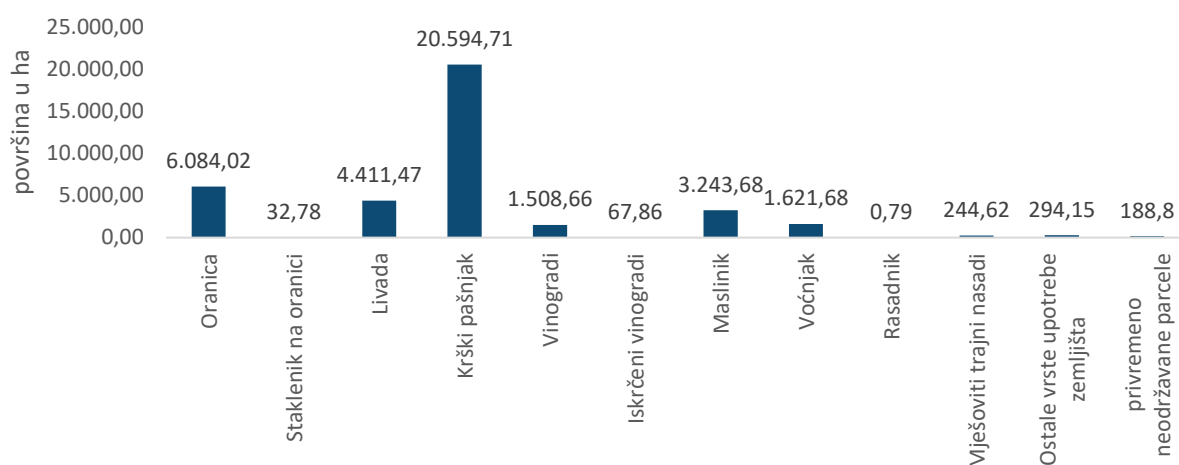
Osim toga, važno je u većoj mjeri koristiti postojeće potporne linije u okviru EU za proces pametne specijalizacije, potpore digitalnom društvu, istraživanju i razvoju i k tome osmisliti sustav potpore za razvoj istraživanja i transfer tehnologija. Pri tome su mala i srednja poduzeća očekivani zametak budućeg razvoja pa ih treba podržavati, posebno ona koja svoje poslovanje i rast zasnivaju na primjeni znanja, razvoju tehnologija i inovacija

4. Hrana i bioekonomija

Zadarska županija ima izvrsne prirodne preduvjete za razvoj zelene i plave ekonomije. Proizvodnja hrane koja je ekološki prihvatljiva, zdrava i prilagođena različitim gastronomskim zahtjevima, može značajno nadići lokalne potrebe. Ta je mogućnost do sada ostvarena samo u nekim poljima (npr. ribarstvo i marikultura). Naime, proizvodnja, priprema i konzumacija zdrave hrane važan su dio mediteranskog identiteta zadarske regije.

Ključni potencijal za poljoprivredu su velike površine zemljišta koje se mogu koristiti u ekološkom i integriranom poljodjelstvu i stočarstvu. Pri tome su važne autohtone sorte i tradicijski proizvodi kao

sastavni dio mediteranske prehrane. Upravo sredozemno podneblje utječe na uzgoj kultura koje imaju visoku vrijednost na tržištu, ali s druge strane utječe i na varijabilnost uroda s obzirom na nedostatak oborina u ljetnim mjesecima i nedovoljno razvijen sustav navodnjavanja koji se, nakon nekih parcijalno učinkovitih rješenja u prošlosti, počeo sustavno izgrađivati tek posljednjih godina. Također, klimatske promjene utječu na pojavu ekstremnih vremenskih pojava koje uzrokuju štete na poljoprivrednim kulturama što je potrebno prevenirati različitim agrotehničkim zahvatima, a potrebno je u većoj mjeri poticati proizvođače na primjenu financijskih mjera osiguranja od takvih šteta kako se ne bi oslanjali samo na zakonski predviđene minimalne naknade u slučaju proglašениh elementarnih nepogoda.

Slika 5. Poljoprivredne površine u Zadarskoj županiji prema vrsti i površini parcele (u hektarima)

Izvor: Prikaz broja i površina ARKOD-a po naseljima i vrsti uporabe poljoprivrednih zemljišta za 31.12.2019., ARKOD, APPRRR, 2020., obrada ZADRA NOVA

Velik je izazov organizirati učinkovitu poljoprivredu u uvjetima usitnjenih i raštrkanih posjeda pri čemu bilo kakve agrotehničke i druge zahvate otežavaju neriješeni imovinsko-pravni odnosi i zastarjeli katastarski podatci. U djelokrugu je Županije da potiče funkcionalno (ako već nije moguće vlasničko) okrupnjavanje posjeda putem zakupa kao i poticanje zadrugarstva koje neće ugroziti partikularne, a osigurat će zajedničke interese proizvođača hrane biljnog, životinjskog i ribljeg podrijetla.

Educiranost svih dionika u poljoprivredi nije dovoljna, a što uz mnoge druge uzroke, utječe na probleme u odabiru proizvodnog asortimana poljodjelskih kultura, neprimjereno korištenje fitofarmaceutskih sredstava i na problem dugoročnog osiguravanja stabilne isporuke kvalitetnih prehrambenih proizvoda kao i funkcionalnih veza s prehrambenom industrijom. Potrebno je stoga intenzivirati edukaciju putem programa cjeloživotnog obrazovanja i radionica za sve koji se bave poljoprivrednom proizvodnjom kao temeljnom ili kao dopunskom djelatnošću.

Ključni čimbenik plave ekonomije je more koje se ne tretira samo kao izvor hrane u pogledu održivog ribolova i marikulture, već i kao medij na kojem se ostvaruju različite pomorske djelatnosti i koji je osnovni privlačni čimbenik obalnog turizma. U djelokrugu je Županije izgradnja logističke potpore pri čemu ključno značenje imaju ribarske luke i (remontno) brodogradilište. Uz to, od velikog su značenja i ribarske i komunalne lučice i istezališta (škverovi) duž obale kopna i na otocima, koje uz profesionalne

ribare koristi lokalno stanovništvo baveći se različitim oblicima tradicijskog ribolova čime svojim kućanstvima priskrbljuju svježiju hranu iz mora, i to često u uvjetima otežane opskrbe hranom iz gradskih središta na kopnu.

Tablica 3. *Ulov morske ribe u Zadarskoj županiji za razdoblje 2016.–2019. godine (kg)*

Rb.	Vrsta	2016.	2017.	2018.	2019.*
1.	Bijela riba	303.057,37	385.970,14	411.032,55	300.283,55
2.	Glavonošci	130.452,34	90.726,03	94.899,38	81.295,77
3.	Hrskavična riba	20.230,90	22.077,40	17.874,76	16.837,45
4.	Mala plava riba	33.180.937,79	31.955.092,64	30.411.121,00	20.600.363,61
5.	Ostali organizmi	140,10	280,15	1.202,55	25.414,30
6.	Rakovi	42.434,37	43.970,50	54.173,21	21.783,25
7.	Školjkaši	956,90	424,80	495,50	289,50
8.	Velika plava riba	42.559,39	38.799,26	38.622,45	2.428,20
UKUPNO		33.720.769,16	32.537.340,92	31.029.421,40	21.048.695,63

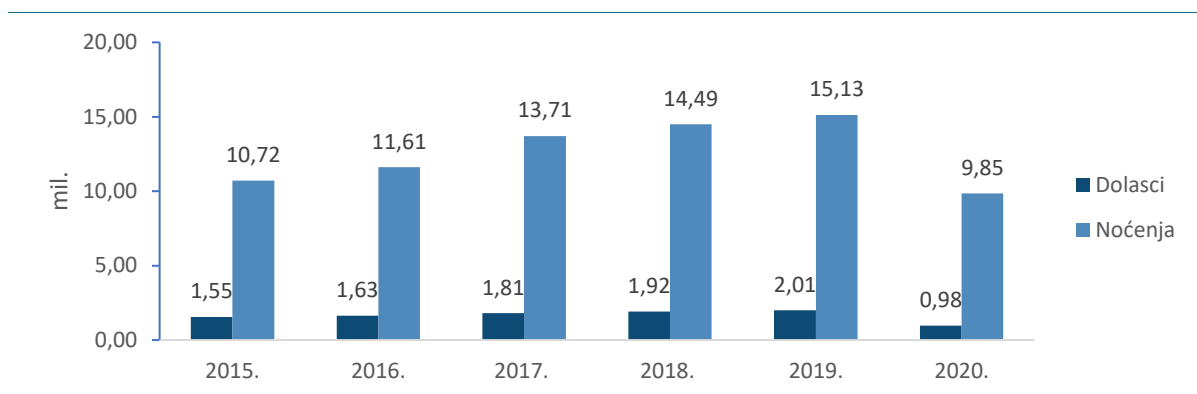
* preliminarni podatci

Izvor: Uprava za ribarstvo, Ministarstvo poljoprivrede, 2020., obrada ZADRA NOVA

Izazov uspostave svrhovitog i harmoničnog odnosa između svih elemenata plave ekonomije zahtijeva ulaganje u razvoj sekundarnog, tercijarnog i cjeloživotnog obrazovanja koji, s jedne strane pridonosi kvalitetnoj proizvodnji i preradi hrane iz mora, a s druge strane omogućuje holistički pristup vrednovanju dragocjenih morskih resursa. Uz učinkovit nadzor koji obuhvaća češću i sveobuhvatniju kontrolu, izbjegao bi se nekontrolirani izlov morskih organizama i umanjile posljedice prevelike koncentracije marikulturnih aktivnosti u pojedinim dijelovima zadarskog akvatorija. Unatoč unaprjeđenjima u pogledu nadzora nad ribolovnim naporom, potrebno je povećati i nadzor nad svim sudionicima gospodarskog i drugih oblika ribolova te dosljedno provoditi mjere zaštite ugroženih staništa ili ugroženih vrsta. S obzirom na mnoge pozitivne učinke marikulture tu je granu plave ekonomije potrebno i dalje razvijati, ali ju i redistribuirati na više pogodnih lokacija, uz pridržavanje visokih ekoloških standarda i vodeći računa o potrebama drugih (posebno lokalnih) korisnika mora i obale.

5. Turizam

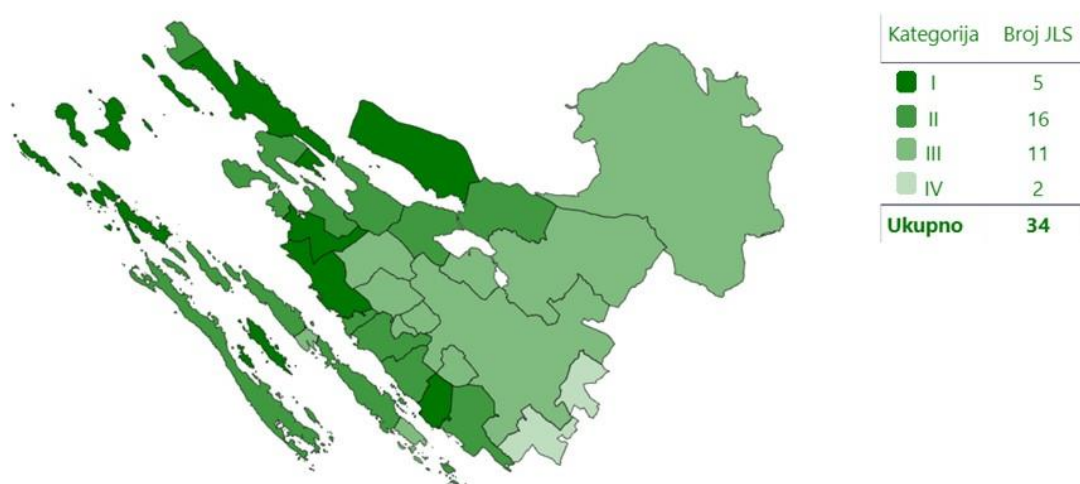
Zahvaljujući atraktivnim kulturno-povijesnim i prirodnim obilježjima, Zadarska županija u posljednja dva desetljeća ostvaruje snažan rast u broju dolazaka i noćenja turista. Od 2015. do 2019. godine zabilježen je stabilan rast svih turističkih pokazatelja s prosječnom stopom rasta od 5% u dolascima te 4,4% u noćenjima. U 2019. prvi put je nadmašen broj od 2 milijuna dolazaka te 15 milijuna noćenja. Do zaokreta trendova dolazi 2020. godine kada je, uslijed mjera za sprječavanje širenja koronavirusa, zabilježen snažan pad svih turističkih pokazatelja, pa je u toj godini ostvareno tek 49% u dolascima i 65% u noćenjima u odnosu na isto razdoblje 2019.

Slika 6. Prikaz broja noćenja i dolazaka u Zadarskoj županiji od 2015. do 2020. godine (u mil.)

Izvor: Turistička zajednica Zadarske županije, 2021., obrada ZADRA NOVA

Privlačnosti destinacije doprinose, između ostalog, visoka razina sigurnosti, stil življenja, gostoljubivost te očuvanost autohtonosti prostora i lokalne zajednice, posebno u zaobalju i na otocima. Mnogi dijelovi Županije nisu još uvijek dovoljno turistički valorizirani, iako svojim obilježjima omogućuju razvoj cijelog niza specifičnih oblika turizma, posebice kulturnog turizma u koji su uključeni kreativni i vjerski turizam. Ruralna otočna i kopnena područja svojom prirodnim osnovom nude potencijal za snažniji razvoj sezonski neosjetljivih ili manje osjetljivih oblika turizma poput *eko*, *agro*, *gastro*, *eno*, avanturističkog te nautičkog turizma. Koncentracija turističkih kretanja u Zadarskoj županiji većinom je vezana za priobalje te se temelji na kupališnom turizmu, tj. masovnoj manifestaciji *3S turizma* (*sun, sea, sand*), koji je sezonski iznimno osjetljiv, vezan je uz temperaturu mora pogodnu za kupanje pa je njegovo konzumiranje moguće isključivo u ljetnim mjesecima. U tom razdoblju se javlja i visoka razina dodatne turističke ponude, a koja nije uvijek na primjerenom razini kvalitete. Izvan ljetnih mjeseci dodatna turistička ponuda je oskudnija čime se smanjuje ukupna atraktivnost destinacije. U strukturi gostiju prevladavaju strani državljani koji čine 82% svih dolazaka i 71,9% svih noćenja u 2019. godini, odnosno, 74% svih dolazaka i 61,8% svih noćenja u 2020. godini.

Slika 7. Indeks turističke razvijenosti 2019. po jedinicama lokalne samouprave Zadarske županije

Prometna dostupnost Županije je jako dobra. Izgradnja Luke Gaženica, rekonstrukcija Zračne luke Zadar s mrežom linija koju s relativno velikim brojem europskih emitivnih točaka održavaju niskotarifni avioprijevoznici, autocesta i kvalitetna ostala cestovna infrastruktura, kao i do sada najbolja povezanost kopna i naseljenih otoka, omogućili su turistima jednostavan dolazak u destinaciju. Istodobno, to predstavlja izazov u održivom upravljanju destinacijom u smislu upravljanja prometom, ali i nosivim kapacitetom destinacije. Sklapanje ugovora s niskotarifnim zračnim prijevoznicima o marketinškoj insentivizaciji koja pospješuje povezivanje zadarske turističke regije i brojnih europskih emitivnih tržišta, dovelo je do povećanja broja turista, naročito iz relativno udaljenih tržišta Velike Britanije i skandinavskih zemalja. To povezivanje odvija se prije, u vrijeme i poslije ljetne sezone, pa se u tom razdoblju visoke potražnje turista koji u destinaciju dolaze automobilom dodatno opterećuju prometna i komunalna infrastruktura. U priobalju tada, uslijed prekomjernih turističkih kretanja (*overtourism*), posljedično dolazi do prekoračenja nosivosti kapaciteta pojedinih turističkih mjesta. Stoga je u budućem razdoblju neophodno odrediti optimalni nosivi kapacitet pojedinih turističkih mjesta te osmisliti načine poticanja razvoja ponude u turistički nerazvijenim područjima u razdoblju smanjenih turističkih kretanja kako bi se ravnomjerno rasporedila turistička potražnja i održivo upravljalo razvojem destinacije. S ciljem prostorne redistribucije turističke potražnje potrebno je unaprijediti povezanost unutar Županije, posebno (infrastrukturno i organizacijom javnog prostora) između mjesta u zaobalju i pomorskog prometa među otocima. S ciljem kvalitetne održive povezanosti potrebno je pokrenuti uvođenje ekološki prihvatljivih prijevoznih sredstava (hibridnih i elektro plovila i vozila), te povezivanje destinacije s emitivnim tržištima brzim i udobnim željezničkim prijevozom. Istodobno, važno je naglasiti kako je komunalna infrastruktura u Zadarskoj županiji, posebno u priobalju i na otocima, nedovoljna za prijam velikog broja turista tijekom ljetnih mjeseci. Tada je pojačan pritisak na prometnu infrastrukturu (posebno na promet u mirovanju), vodoopskrbu, elektroopskrbu, sustav odvodnje i zbrinjavanja komunalnog otpada, a što nadilazi postojeće kapacitete koje, radi kvalitete života domaćeg i sezonskog stanovništva, treba znatno unaprijediti.

Nažalost, snažan rast broja turističkih dolazaka ne prati i rast u kvaliteti i promjeni strukture smještajnih objekata. Tako se u Zadarskoj županiji najveći broj kreveta nalazi u privatnom smještaju, koji, osim samog smještaja, ne nudi nikakve dodatne usluge. Prema broju kreveta, dakle, dominira privatni smještaj sa 57,16% registriranih kreveta, a slijede kampovi s 18,37% dok su hoteli i turistička naselja zastupljeni s tek 4,77% ukupnog kapaciteta. Upravo stoga se u Županiji bilježi relativno niska razina turističke potrošnje. Prema podacima objavljenim u publikaciji *Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj – TOMAS HRVATSKA 2019* (Institut za turizam, Zagreb, 2020.), turisti prosječno potroše 94,14 EUR, od čega najviše na smještaj (45,75 EUR), hranu u restoranu i barovima (17,61 EUR) te u trgovini (16,06 EUR), a slijedi lokalni prijevoz (6,63 EUR), kultura i zabava (3,35 EUR), izleti (1,98 EUR) te sport i rekreacija (1,77 EUR). Još uvijek se bilježe i pojave nelegalnog iznajmljivanja smještajnih kapaciteta, odnosno nelegalne konkurencije kroz sivu ekonomiju.

Zadarska županija je umnogome ovisna o turizmu, a negativni aspekti tog stanja došli su do punog izražaja u vrijeme pandemije COVID-19 kada su značajno smanjena turistička kretanja. Visoka ovisnost o turizmu, zajedno sa slabljenjem poljoprivrede i drugih gospodarskih djelatnosti, posebice prerađivačke industrije, dovela je i do smanjenja učinaka akceleratorne funkcije turizma u Županiji. Turizam svoj puni efekt postiže tek ostvarenjem svoje akceleratorne funkcije, tj. kroz poticanje razvoja

cjelokupnog gospodarstva, plasirajući kroz turizam domaće proizvode (nevidljivi izvoz) uz uravnoteženje platne bilance Zadarske županije.

Turizam je visoko osjetljiv na razne sigurnosne i druge ugroze poput ekonomskih kriza, onečišćenja okoliša, ratnih sukoba ili pandemija. Stoga je potrebno izraditi krizne planove za različite vrste ugroza s ciljem podizanja razine njegove otpornosti. Nadalje, potrebno digitalizirati turistički sustav, implementirajući u njega visoko sofisticirane informacijsko-komunikacijske tehnologije koje će doprinijeti njegovoj učinkovitijoj otpornosti. Kako bi se unaprijedio turistički sustav, potrebno je osmišljavati primjerena softverska rješenja, ali i koristiti velike baze podataka, VR, AR, MR i XR tehnologije. Unaprjeđenje korištenja ITK tehnologija ima za cilj određene mikro destinacije, a u konačnici i ukupno područje Županije pretvoriti u pametnu (SMART) turističku destinaciju.

Visoka sezonalnost turizma ima za posljedicu i problem sezonske zaposlenosti. Kvalitetna radna snaga u turizmu teži cjelogodišnjem zaposlenju koje je nažalost iznimno rijetko u turizmu, uslijed čega dolazi do migriranja te radne snage (prostorno ili u drugu djelatnost) tako da je, primjerice, u Županiji u predpandemijskom razdoblju zabilježen nedostatak kvalitetne domaće radne snage u turizmu. U Zadarskoj županiji pokrenut je niz projekata i potpora za unaprjeđenje kvalitete kadrova u turizmu, pa u narednom razdoblju treba nastaviti s podrškom programima obrazovanja mladih u sektoru turizma kao i edukacije odraslih s ciljem unaprjeđenja znanja i kompetencija već zaposlenih u turizmu.

U predstojećem strateškom razdoblju potrebno je unaprijediti turističku ponudu prije svega u kvalitativnom smislu, a mjestimično ju (geografski i sektorski) kvantitativno ograničiti ili čak i smanjiti (npr. u pogledu broja neprimjerenih privatnih smještajnih kapaciteta, u pogledu broja automobila koji zauzimaju parkirne ali i druge javne površine u jezgrama naselja i dr.). Potrebno je osmisliti sustave potpore za unaprjeđenje kvalitete smještaja, posebno kod privatnog smještaja koji želi obogatiti svoju ponudu dodatnim uslugama i pretvaranjem u B&B ili male obiteljske hotele. K tome, potrebno je osmisliti sustav unaprjeđenja kvalitete destinacije kroz stvaranje difuznih hotela koji objedinjuju više ponuđača u jedinstvenu uslugu. Unaprjeđenje turističke ponude potrebno je ostvariti i u infrastrukturi (različite staze, plaže, kamping odmorišta, smeđa signalizacija, itd.).

Kvalitetu svake destinacije određuje razina kvalitete njezina najlošijeg segmenta. Stoga je vrlo važno uspostaviti kontinuiranu suradnju između različitih dionika u destinaciji koji će međusobnom interakcijom dovesti do sinergijskog učinka unaprjeđenja i stvaranja održivog sustava. U tu je svrhu potrebno osmisliti kontinuirane programe edukacije svih (su)dionika u turizmu Zadarske županije kao destinacije.

6. Kultura i kreativne industrije

Bogata materijalna i nematerijalna kulturna baština Zadarske županije, zbog nedostatka sredstava ostaje ponekad nedostatno valorizirana, a ponekad je i posve zapuštena. U ukupnom broju registriranih kulturnih dobara Zadarske županije najveći dio pripada nepokretnim materijalnim, a najmanje nematerijalnim kulturnim dobrima. Jedan od glavnih problema razvoja kulturne ponude Županije, kao i kulturne ponude Hrvatske, leži u nedovoljnim i nestabilnim financijskim sredstvima usmjerenim u kulturne i kreativne industrije. Stoga je potrebno educirati djelatnike u kulturi i osmisliti sustav kojim bi se kulturna i kreativna industrija mogla samofinancirati, uz implementaciju novih znanja i tehnologija u njihovu istraživanju, zaštiti, predstavljanju i valorizaciji. Naravno, to nije moguće učiniti

u svim oblicima kulture već je potrebno sustavno, promišljeno ulagati financijska sredstva na nacionalnoj, županijskoj i lokalnoj razini. Također, nije moguće financijski u potpunosti udovoljiti potrebama odgoja i obrazovanja koje su usmjerene k tome da materijalna i nematerijalna baština (p)ostanu sastavni dio svakidašnjice, kao jedan od glavnih elemenata identiteta.

Jedan od mogućih načina valoriziranja baštine ogleda se u stvaranju proizvoda kulturnog turizma. Za stvaranje takvih proizvoda potrebno je, uz očuvanost baštine, stvoriti i interpretacijski kontekst koji bi na pravilan i zanimljiv način pridonio plasmanu kulturnog proizvoda na turističko tržište, ali i koristiti nove IKT tehnologije kako bi sadržaj bio atraktivniji i kako bi se promidžbenim aktivnostima lakše i brže dopiralo do potencijalnih korisnika. Pri tome potrebno je istodobno paziti i na komponentu održive valorizacije baštine, te se za svako korištenje baštine u kulturnom proizvodu mora izračunati kapacitet nosivosti. Potrebno je osmisliti i implementirati inovativne načine financiranja koji zahtijevaju i unaprjeđenje znanja djelatnika u kulturnim i kreativnim industrijama. Također, važno je kod lokalnog stanovništva pobuditi svjesnost o važnosti baštine koju posjeduje Zadarska županija i poticati njegovo uključivanje u različite aktivnosti koje doprinose očuvanju i valorizaciji baštine. Baštinu je moguće valorizirati i kroz razvoj kreativnih industrija, posebice u filmskoj ili glazbenoj industriji, na koje se naslanjaju filmski i drugi oblici turizma.

Glede kreativnih industrija, jedan od temeljnih problema predstavlja nedosljedna ili nedorečena zakonska regulativa koja je posebno kompleksna u području intelektualnog vlasništva. Potom se kao problem ističe i nedovoljno održavana, ponegdje i prilično zapuštena baština koja k tome često nije označena ni prometno dostupna. Kako bi se ta baština adekvatno valorizirala često su potrebna značajnija financijska sredstva, što je problem u kulturnim organizacijama koje većinom imaju relativno male proračune. Jedna od mogućnosti za unaprjeđenje stanja kulturne baštine svakako je u korištenju sredstava iz europskih fondova, što nalaže potrebu za unaprjeđenjem znanja kadrova u kulturi i turizmu. Organizacijske strukture u kulturnim organizacijama nerijetko su zastarjele, postoji nedostatak kvalitetnih kadrova u različitim segmentima kulture, a u kontekstu valorizacije posebno je naglašen nedostatak specifičnih znanja vezanih uz poslovne procese. Istodobno, za istraživanja, ali i očuvanje baštine, potrebno je koristiti novorazvijene tehnologije (digitalizacija, proširena stvarnost, 3D skeneri, modelarstvo, bespilotne letjelice, LiDAR, itd.) i znanstvene spoznaje. To je, uz valorizaciju postojeće kulturne baštine, moguće implementirati u audio-vizualnom sektoru, na polju dizajna, videoigara (poželjno onih edukativnog i znanstveno-popularnog sadržaja ili pak onih koji potiču međukulturne veze i kognitivne sposobnosti na raznim poljima stvarnoga života) i dr.

Važno je istaknuti da je EU prepoznala kreativne industrije kao snažne pokretače gospodarstva. Kreativne industrije se pretežito sastoje od mikro, malih i srednjih poduzetnika. One svojim djelovanjem baziranim na kreativnosti pojedinca, uključuju veći broj djelatnosti stavljenih u funkciju stvaranja jedinstvenoga kreativnog proizvoda. U Zadarskoj županiji kreativne industrije su na relativno niskoj razini razvoja, iako postoji značajan potencijal za njihov razvitak uz podršku i novostvorenog tematskog inkubatora namijenjenog isključivo tim industrijama.

Zbog izrazito visoke sezonalnosti turizma u Zadarskoj županiji, većina se kulturnih događanja odvija tijekom ljetnih mjeseci i to u prostorima s velikom koncentracijom turističkih kretanja. Stoga je potrebno osmisliti načine za vremensku i prostornu redistribuciju kulturnih događanja na cijelo područje Županije, tijekom cijele godine. Smanjenje sezonalnosti moguće je i kroz stvaranje kulturnih proizvoda sukladno potrebama lokalnog stanovništva, te poticanje njihova uključivanja u potražnju kulturnih i kreativnih industrija. Korištenje novih tehnologija u upravljanju te prezentaciji i promociji

kulturne baštine je neophodno. Potrebno je osmisлити sustave za upravljanje kulturnim događanjima kako bi se izbjeglo njihovo preklapanje, te unaprijediti razinu korištenja alata digitalnog marketinga u valorizaciji baštine. Korištenje društvenih medija i osmišljavanje sustava za promociju potrebno je implementirati na način da se obuhvate i lokalno stanovništvo i turisti.

7. Odgoj i obrazovanje

Odgoj i obrazovanje ključna su područja u pogledu unaprjeđenja kvalitete života i formiranja odgovornih nositelja društvenoga i gospodarskog života. U Zadarskoj županiji institucionalno su razvijene sve razine obrazovanja s time da je, kao i u mnogim drugim sektorima, evidentna njihova izrazita koncentracija u Zadru, što je u skladu s institucijskim kapacitetima ali i demografskim kontekstom. Uz opću socijalizacijsku funkciju, važno je sekundarno i tercijarno obrazovanje u većoj mjeri prilagoditi potrebama društva i gospodarstva, ali osim usklađenosti obrazovanja s potrebama tržišta, treba alimentirati i druge potrebe pojedinaca i skupina s obzirom da znanost i obrazovanje nije poželjno svoditi isključivo u okvire trenutačnih gospodarskih struktura.

Veliki potencijal u području odgoja i obrazovanja čini razvijena mreža ustanova predškolskoga odgoja te primarnog, sekundarnog i tercijarnog obrazovanja. Sveučilište u Zadru stožerna je akademska ustanova u Županiji. Uključeno je kao suosnivač u jednu od europskih sveučilišnih alijansi, i to u EU CONEXUS – *European University for Smart Urban Coastal Sustainability* (Europsko Sveučilište za pametno i održivo upravljanje obalnim prostorima) koji se bavi problematikom izrazito važnom za Zadarsku županiju. Osim toga, u društvenom i gospodarskom životu Zadarske županije značajno sudjeluju i kompetentni stručnjaci koji su obrazovanje stekli na studijima drugih hrvatskih i inozemnih sveučilišta.

Sa sustavom odgoja i obrazovanja povezan je i veliki intelektualni kapital koji, nažalost, nije u cijelosti uključen u razvoj gospodarstva i izgradnju društvenih struktura. U Zadarskoj županiji nema dovoljne povezanosti sekundarnog i tercijarnog obrazovanja s društvenim i gospodarskim potrebama zajednice (upisne kvote u srednjim školama i na pojedinim sastavnicama Sveučilišta u Zadru nisu posve usklađene s tržištem rada). Potrebno je stoga nastavne programe u srednjim školama i studijskim programima na Sveučilištu prilagoditi sadašnjim i pretpostavljenim (na temelju uočenih trendova) budućim potrebama društva i gospodarstva.

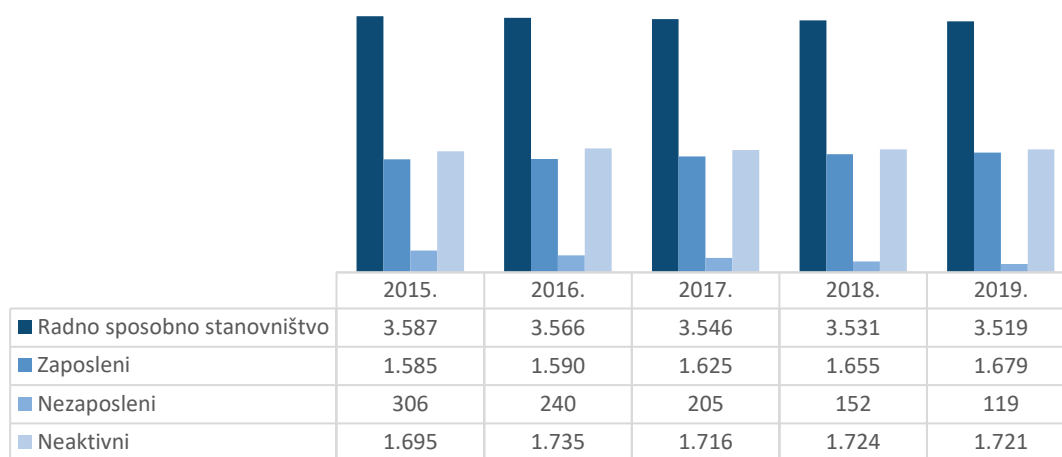
Razvojni izazov predstavlja raspršenost prostornih i ljudskih resursa zbog izrazito velike razlike u gustoći naseljenosti stanovništva u područjima gdje djeluju srednje škole izvan područja grada Zadra. Potrebno je razmotriti drugačije modele podizanja kvalitete odgojno-obrazovnog procesa kako bi se zadržao i privukao veći broj učenika srednjih škola od postojećih trendova. Pojedine školske zgrade ne zadovoljavaju suvremene obrazovne standarde pa je potrebno učiniti iskorake koji će omogućiti kvalitetne materijalne preduvjete i rad s novim tehnologijama u odgojno-obrazovnom procesu, a na prostoru grada Zadra dodatno i nastavu u jednoj smjeni.

Smanjenje broja učenika i studenata u Zadarskoj županiji prati negativne demografske trendove u Županiji, ali i u cijeloj Hrvatskoj, pri čemu je posebno zabrinjavajuće iseljavanje visokokvalificirane i visokoobrazovane radne snage izvan zemlje. Zbog toga je potrebno u većoj mjeri stipendirati učenike i studente u deficitarnim zanimanjima s područja tehnike, biotehnologije, medicine i prirodoslovlja (pri čemu stipendijama treba osigurati sve troškove života i školovanja, a zauzvrat treba tražiti bar na neko

vrijeme obvezu rada u JLS ili u Županiji gdje takvi učenici i studenti imaju prebivalište). Konačno, važno je poticati kulturu meritokracije kao temeljnog kriterija pri zapošljavanju i uključivanju mladih u sve procese društvenoga i gospodarskoga života.

8. Tržište rada

Kao jedan od primarnih čimbenika gospodarstva, rad je temelj razvoja svake zajednice. S negativnim demografskim trendovima koji su zahvatili najveći dio Županije sve važnije postaje pitanje ponude na tržištu rada. Od 2015. godine je vidljiv trend opadanja radno sposobnog stanovništva Zadarske županije, pa su tako prema *Procjeni stanovništva Republike Hrvatske u 2019. godini* na području Županije zabilježena 105.572 radno sposobna stanovnika, što je za gotovo 3,5% manje nego u 2015. godini.

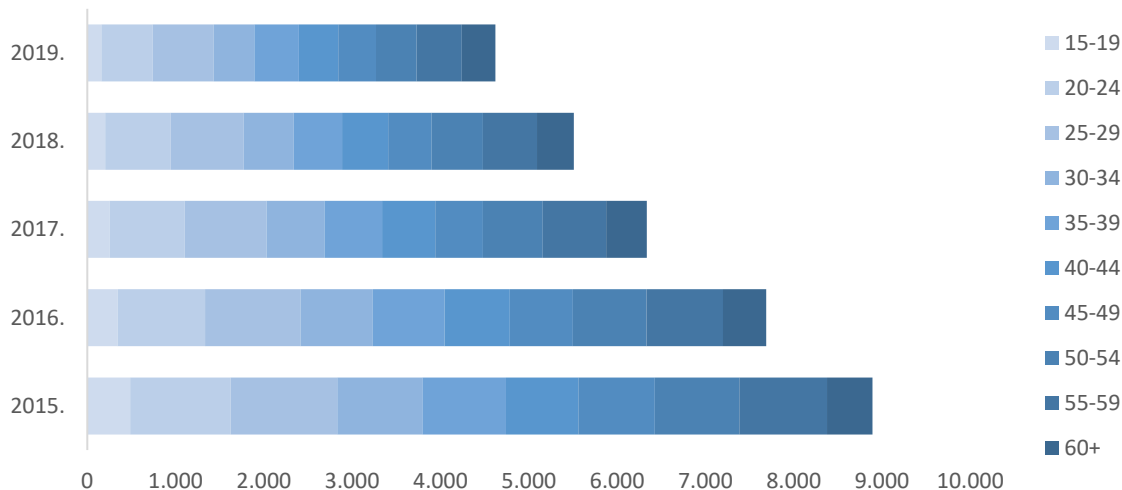
Slika 8. Radno sposobno stanovništvo u RH u razdoblju 2015. - 2019., u tis.

Izvor: Aktivno stanovništvo u Republici Hrvatskoj u 2015 – 2019. prosjek godine, tablica 1. Radno sposobno stanovništvo prema aktivnosti i spolu, DZS, 2020., obrada ZADRA NOVA

Istodobno, trenutačna gospodarska situacija koja je opterećena problemima izazvanim pandemijom uzrokovanom virusom Sars-CoV-2, izgledno će dovesti do smanjenja potražnje za radnom snagom. Stoga je istodobno potrebno unaprijediti kvalitetu radne snage i njezinu prilagodbu potrebama i potražnji na tržištu rada.

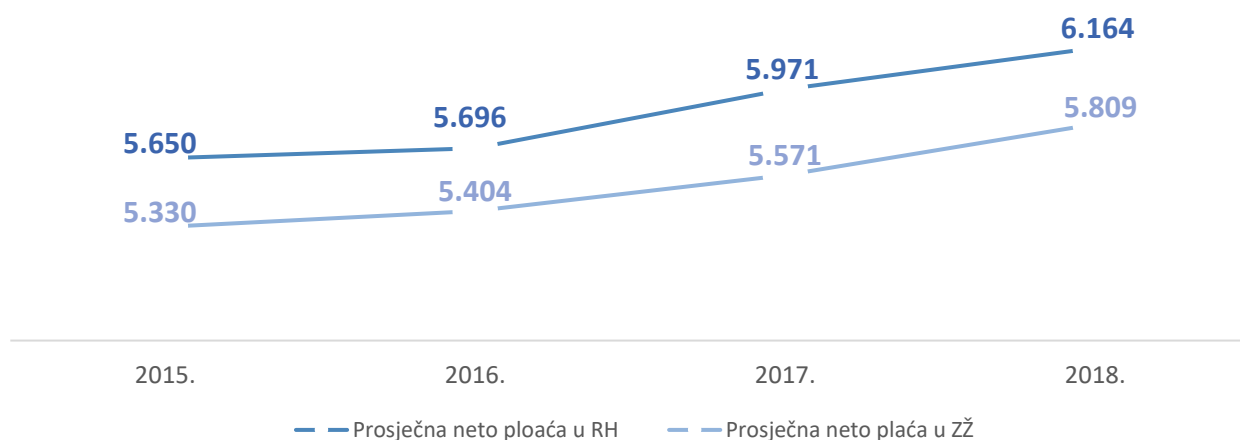
U Zadarskoj županiji je stopa zaposlenosti relativno stabilna i u vrijeme aktualne pandemije. Od 2013. do 2019. godine stopa registrirane nezaposlenosti je u opadanju na razini Republike Hrvatske pa tako i u Zadarskoj županiji. U prvoj godini promatranja na županijskoj razini iznosila je 22,5%, a na nacionalnoj 21,5%, da bi trendom pada u 2019. godini došla na razinu od 9,2% u Zadarskoj županiji, te 9,1% na razini Republike Hrvatske. U Županiji je visok udio nezaposlenosti mlade populacije, tj. stanovništva starosti od 25 do 29 godina. Upravo taj kontingent stanovništva je prosječno višeg obrazovanja, što je presudan razvojni potencijal Županije, posebno u segmentu poticaja poduzetničke aktivnosti. Stopa nezaposlenosti je veća kod žena u odnosu na mušku populaciju. Stoga je i u budućnosti upravo mlade i žene potrebno tretirati kao ranjive skupine kojima su neophodni poticaji i sustavne potpore za zapošljavanje i samozapošljavanje. Negativne posljedice na tržištu rada zasigurno ima i sezonalnost turizma koji najviše pridonosi županijskom BDP-u. U 2019. godini najviše

nezaposlenih je bilo u siječnju – njih 5.785, dok ih je najmanje bilo u lipnju – njih 3.051. Prevladavajući turizam utječe na visoku razinu sezonske zaposlenosti što je velik problem na tržištu rada. To se, posljedično, odražava i na zadovoljstvo zaposlenjem kao i na fluktuaciju radne snage.

Slika 9. Broj nezaposlenih osoba po dobnoj strukturi u Zadarskoj županiji za razdoblje 2015. – 2019. g.
Izvor: Mjesečni statistički bilten 12/2015, 12/2016, 12/2017, 12/2018, 12/2019, str. 28.i 29., HZZ PS Zadar, 2020., obrada ZADRA NOVA

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, prosječna neto plaća u 2018. godini na području Republike Hrvatske iznosila je 6.164 HRK, a u Zadarskoj županiji 5.809 HRK, što je 5,8% manje u odnosu na nacionalni prosjek. Pandemija COVID-19 do sada (travanj 2021.) nije izazvala veće promjene u stopi nezaposlenosti u Županiji, što je dijelom rezultat potpornih mjera države, a dijelom posljedica relativne stabilnosti gospodarstva.

Slika 10. Prosječne neto isplaćene plaće u RH i Zadarskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019. godine (HRK)

Izvor: Zaposlenost i plaće 2016., 2017., 2018., tablica 3.3.. Zaposlenost i plaće – pregled po županijama, tablica 9.4.1., DZS, 2019. obrada ZADRA NOVA,

Posljednjih godina su konkretni, ali ne i sasvim dovoljni iskoraci učinjeni u usklađivanju obrazovnih programa s potrebama tržišta rada na svim razinama obrazovanja. Srednjoškolsko obrazovanje kao i Sveučilište u Zadru usmjerilo je svoj razvoj prema unaprjeđenju postojećih i razvoju novih studijskih programa u skladu sa zahtjevima tržišta rada u Županiji i u Hrvatskoj. Kako bi se taj proces uspješno vodio i dalje unaprijedio, potrebna je međurazinska suradnja u obrazovnim institucijama, ali i konkretne povratne informacije iz proizvodnog i uslužnog sektora. Istodobno je potrebno razviti sustav stipendiranja deficitarnih zanimanja kroz koji će objediniti sredstva gospodarstva s onima županijske i lokalne (samo)uprave kako bi se potaknulo najuspješnije učenike i studente da upisuju i pohađaju te programe, ali i njihov ostanak u Županiji nakon završetka obrazovanja.

Relativno niska razina poduzetničke aktivnosti u Županiji djelomično je uvjetovana nedostatkom poduzetničkih kompetencija kod radno sposobnog stanovništva. Kao jedan od ciljeva u razvoju trebalo bi uvesti besplatno poduzetničko obrazovanje za različite dobne ili predmetne skupine u sklopu edukacija putem programa cjeloživotnog učenja. Da bi se ubuduće izbjegla poduzetnička tromost, važno je u odgojno-obrazovne ustanove na svim razinama (od vrtića do sveučilišta) uvesti kurikulare prilagođene dobi i s elementima različitih poduzetničkih kompetencija.

9. Zdravstvena zaštita

Zdravstvena je zaštita jedan od temeljnih uvjeta osiguranja visokog životnog standarda. Mreža zdravstvenih ustanova u Zadarskoj županiji u najvećoj mjeri pokriva potrebe stanovništva, s time da su ruralni periferni prostori u otočnom i brdsko-planinskom dijelu Županije udaljeni od ustanova u kojima brzo i učinkovito mogu dobiti kvalitetnu medicinsku skrb. Uz Opću bolnicu Zadar koja se, zajedno sa svojom Poliklinikom, kvalitetom usluga i na znanstvenim istraživanjem utemeljenog rada, afirmirala kao medicinska ustanova koja nadilazi granice Županije, Specijalne bolnice za ortopediju Biograd na moru i Psihijatrijske bolnice na Ugljanu dodatno pridonose omogućavanju zdravstvene zaštite.

Jedan od ključnih izazova zdravstvenog sustava Zadarske županije je jačanje sustava preventivne zdravstvene zaštite i širenje, odnosno popunjavanje praznih mjesta u mreži javne zdravstvene službe.

Ulaganjem u bolničku infrastrukturu i medicinsku opremu u skladu sa suvremenim medicinskim standardima i dostignućima te uvođenjem telemedicine i daljnje digitalizacije zdravstvenog sustava, potrebno je dodatno unaprijediti zdravstvenu skrb građana i skratiti liste čekanja.

Zdravstveni djelatnici u obvezi su stalnog stručnog usavršavanja i cjeloživotnog učenja, a mogućnost obrazovanja medicinskih sestara na srednjoškolskoj razini i nastavak obrazovanja na zdravstvenim studijima Sveučilišta u Zadru, bitna je pretpostavka dugoročnog razvoja i transformacije bolničkog sustava, odnosno podizanja Opće bolnice Zadar s opće na kliničku razinu. Stoga je sustavno ulaganje u zdravstveno-obrazovnu infrastrukturu i obrazovanje svih razina zdravstvenog osoblja, ključni preduvjet kvalitetne zdravstvene zaštite stanovnika Zadarske županije.

Tablica 4. Broj liječnika, kreveta, iskorištenost kapaciteta i prosječno trajanje liječenja u 2018. godini

R.br.	Ustanova	Broj doktora medicine	Broj kreveta	Broj kreveta po doktoru	Iskorištenost kapaciteta %	Prosječno trajanje liječenja (u danima)
1.	Opća bolnica Zadar					
1.1.	Stacionarna djelatnost	173	429	2,5	68,5	5,3
1.2.	Dnevna bolnica i hemodijaliza	21	116	5,5	96,4	1,1
2.	Specijalna bolnica za ortopediju Biograd n/M					
2.1.	Stacionarna djelatnost	29	120	4,1	78,6	9,2
2.2.	Dnevna bolnica	1	10	10	37,8	1,0
3.	Psijatrijska bolnica Ugljan					
3.1.	Stacionarna djelatnost	17	483	28,4	75	116,5
3.2.	Dnevna bolnica	4	30	7,5	56,3	38,3

Izvor: Zdravstveno-statistički ljetopis Zadarske županije za 2018. g., ZIZZ, 2019., obrada ZADRA NOVA

Otežavajuća je okolnost iseljavanje liječnika, medicinskih sestara i medicinskih tehničara u razvijenije države koje nude veća primanja i bolje mogućnosti profesionalnog usavršavanja. To, svakako, nije jedini izazov za uspješno planiranje razvoja zdravstvenog sustava. Jedan od najvažnijih je otežana dostupnost zdravstvene zaštite u ruralnim otočnim i brdsko-planinskim dijelovima Županije. Dobni sastav stanovništva s velikim udjelom staroga stanovništva, generira češće i kompleksnije medicinske tretmane. Potrebno je stoga osnivati mobilne timove s ciljem povećanja dostupnosti zdravstvene zaštite te osigurati brz i siguran prijevoz za pacijente na otocima i u brdsko-planinskim dijelovima Županije kojima je potrebna hitna medicinska pomoć (unutar tzv. zlatnog sata).

U Zadarskoj županiji kontinuirano se povećava potreba za aktivnom i sveobuhvatnom palijativnom skrbi za osobe oboljele od neizlječivih bolesti ili se nalaze na kraju svog života, a u svrhu podizanja kvalitete života osobe i njezine obitelji tijekom trajanja neizlječive bolesti i/ili u posljednjim trenucima života. Palijativna skrb je zakonom definirana kao dio sustava zdravstvene zaštite, ali ima i dimenziju socijalne skrbi kao jedne od usluga unutar palijativne zdravstvene zaštite (socijalni radnik je jedan od članova palijativnog tima). U sklopu Doma zdravlja Zadarske županije organiziran je rad Centra za palijativnu skrb. U tijeku je realizacija projekta Centar za koordinaciju palijativne skrbi Zadarske županije u Babindubu koji će podići kvalitetu palijativne skrbi i palijativne zdravstvene njege. Uz taj planirani Centar, potrebno je osigurati mobilne timove s ciljem osiguravanja palijativne skrbi u perifernim dijelovima Županije.

10. Socijalna zaštita

Socijalna zaštita predstavlja skup mjera i aktivnosti usmjerenih na smanjivanje socijalnih rizika kroz društvenu brigu o starijim i nemoćnim osobama te osobama u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Uz to, ona je i važan čimbenik održivog razvoja. Zadarsku županiju obilježava trend starenja populacije (pod starijom populacijom smatra se životna dob iznad 65 godina) te je društvena briga o starijim osobama postala iznimno važnim pitanjem. U Županiji postoji kvalitetan institucionalni i strateški okvir socijalne zaštite koji se prvenstveno temelji na nacionalnom okviru. Iz toga proizlazi i relativno široka mreža javnih i privatnih domova za skrb o starijima, no broj mjesta u njima je nedostatan i prostorno su neravnomjerno raspoređeni. U mreži socijalnih usluga Zadarske županije su Dom za starije i nemoćne osobe Zadar, Dom za odrasle osobe Zemunik Donji, Dom za odrasle osobe sv. Frane i dio smještaja za starije i nemoćne osobe u okviru Psihijatrijske bolnice Ugljan, a izvan mreže socijalnih usluga djeluju fizičke osobe koje obavljaju djelatnost smještaja starijih i nemoćnih, odnosno obiteljski domovi i ostali pravni subjekti (obrtni, doo-i...) te jedan privatni dom za starije i nemoćne osobe sa statusom ustanove - Dom Ivan Pavao II. u Biljanima Donjim.

Naime, najveći udio starijeg stanovništva živi na otocima i rijetko naseljenim područjima. Na 17 naseljenih otoka Zadarske županije živi 20.914 stanovnika od kojih je 27,2% starijih od 65 godina (5.707), što je za 10% više od prosjeka Hrvatske (RH: 17,7% stanovništva starijeg od 65 godina). Istodobno se javlja i problem neadekvatne palijativne skrbi, što ozbiljno opterećuje obitelji, domove za skrb o starijima, ali i cijeli zdravstveni sustav. Kvalitetno rješenje problema palijativne skrbi bi značajno unaprijedilo cjelokupni sustav socijalne zaštite.

Nedostatna financijska sredstva za kvalitetno održavanje i unaprjeđenje sustava socijalne zaštite jedan su od najvećih problema, koji će vremenom postajati sve izraženiji zbog trenda starenja stanovništva, povećanja broja osoba s posebnim potrebama i sl. Mogućnost korištenja sredstava iz Europskog socijalnog fonda za sektor socijalne zaštite u svrhu unaprjeđenja kapaciteta i osoblja uključenih u socijalnu zaštitu, jedna je od temeljnih razvojnih mogućnosti koje su na raspolaganju. Stoga je potrebno unaprijediti projektna i financijska znanja zaposlenika u socijalnoj zaštiti i poticati njihovu educiranost za prijavu i provođenje projektnih aktivnosti. Također, potrebno je osmisliti načine kako nekretnine u vlasništvu države i jedinica lokalne samouprave prenamijeniti u centre za razne oblike socijalne zaštite, ali i sustave edukacije za djelatnike u socijalnoj zaštiti kako bi stekli višu razinu kompetencija, znanja i vještina.

Iznimno je važno razviti svijest u lokalnoj zajednici o ulozi, značaju i djelovanju sustava socijalne zaštite te uspostaviti međusektorsku suradnju kako bi se učinkovito koristili resursi i postigli sinergijski učinci. Prema posljednjem Izvješću o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj, u Zadarskoj županiji je u svibnju 2019. godine živjelo 14.285 osoba s invaliditetom, od čega je 9.548 muških (67%) i 4.737 ženskih (33%) osoba. Osobe s invaliditetom čine 8,5% ukupnog stanovništva Županije.

Zadarska županija će puštanjem u rad Centra Mocire unaprijediti ukupnu razinu brige o rehabilitaciji i pružanju pomoći djeci s teškoćama u razvoju, no i u tom slučaju ostaje aktualnim problem centraliziranosti i nejednake dostupnosti zaštite svim stanovnicima Županije, zbog čega je potrebno raditi na kvalitetnim i jednostavnim mogućnostima doseganja tih usluga svim potrebitima. Kako bi učinak ovog Centra bio potpun, kroz međusektorsku povezanost cilj je razvijati programe rane intervencije i inkluzije. Potrebno je osvijestiti i kvalitetno osmisliti sustave skrbi o raznim ugroženim skupinama kao što su osobe s bolestima demencije, s PTSP-om, osobe s različitim ovisnostima (o drogi, alkoholu, kockanju i dr.). Posebnu skrb valja osigurati braniteljima putem veteranskih modela zdravstvene i socijalne skrbi.

Poticanjem izvaninstitucionalnih oblika skrbi te razvojem sustava poticaja za poduzetničke pothvate u okviru socijalne zaštite (privatni domovi za starije, ustanove za palijativnu skrb i sl.), unaprijedio bi se cijeli sustav, prvenstveno bi se smanjio aktualni nedostatak kapaciteta, te bi se stvorile bolje pretpostavke za daljnji razvoj održivog sustava socijalne skrbi.

11. Sigurnost

Sustav sigurnosti u Zadarskoj županiji je vrlo razvijen. Institucionalno je izgrađen i operativan, a potrebno ga je i dalje unaprjeđivati ulaganjem u edukaciju nositelja kao i ulaganjem u opremu i tehnologiju. Temelji se na ustanovama sustava sigurnosti prokušanim u brojnim kriznim situacijama tijekom Domovinskog rata kao i elementarnih nepogoda (požari, poplave).

Kvalitetan sigurnosni sustav treba se nositi s izazovima koji imaju više različitih uzroka. Klimatske promjene popraćene su pojavama ekstremnih meteoroloških prilika (poplave, suše, požari, orkanski vjetrovi, a za sada ne u značajnijoj mjeri i izdizanje razine mora) koje mogu ugroziti sigurnost ljudi i materijalnih dobara. Potrebno je stoga educirati različite dobne skupine o mogućnostima raznovrsnih prirodnih ugroza, razvijati sigurnosnu kulturu i odgovornost građana te jačati institucijske kapacitete i međusektorsku suradnju za kvalitetnije nošenje u kriznim situacijama. Također, važno je dalje raditi na izgradnji sustava nadzora od požara kojim će biti obuhvaćeni i oni teže dostupni dijelovi Županije.

Potencijalnu ugrozu čini povećanje koncentracije stanovništva u mjesecima s velikim brojem turista, a potrebno je uzeti u obzir i mogućnosti značajnijeg onečišćenja mora u skladu s intenziviranjem pomorskog prometa. I u tom pogledu važan je učinkovit sustav nadzora kao i osnivanje i svrhovito djelovanje timova za kriznu komunikaciju.

Ugroza od minskoeksplozivnih i neeksplozivnih ubojnih sredstava u područjima koja su tijekom Domovinskog rata bila u blizini bojišnica ili pod neprijateljskom okupacijom, predstavlja još uvijek ozbiljan sigurnosni rizik. Postignut je veliki napredak u razminiranju takvih područja, pa su minski kontaminirane zone danas puno manje, ali taj posao još nije u potpunosti dovršen.

12. Komunalna infrastruktura

Zadarska županija je bogata podzemnim i pitkim vodama, no zbog nedovoljno sustavnog plana vodoopskrbe na svim razinama, kao i relativno nekvalitetno izgrađene vodovodne mreže, dolazi do velikih gubitaka vode. Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (*Izveštaj o zdravstvenoj ispravnosti vode za ljudsku potrošnju u Republici Hrvatskoj za 2019. godinu*, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, 2020.), broj priključenih stanovnika na javnu vodoopskrbu u Zadarskoj županiji iznosi 156.641, a udio priključenosti iznosi 92,1%, dok u cijeloj Hrvatskoj taj udio iznosi 91,5%. Kod ispitivanja vode za piće iz distribucijske mreže, utvrđeno je više neispravnih uzoraka u odnosu na prosjek u ostatku zemlje (u RH prosjek neispravnih uzoraka iznosio je 6,9%, dok je za Zadarsku županiju prosjek iznosio 7,8%). Vodoopskrbni i komunalni sustav je nedovoljno razvijen posebno na otocima, koji najčešće nemaju zadovoljavajuće razvijenu niti osnovnu infrastrukturu (npr. velik je problem sa septičkim jamama iskopanim u vodopropusnim stijenama što neposredno ugrožava krško podzemlje i more), a cijene komunalnih usluga (ako ih uopće ima) na otocima su više nego u priobalnom i zaobalnom području. Glede vodoopskrbe u posebno lošoj situaciji su otoci koji administrativno pripadaju Gradu Zadru (mali su, od kopna su udaljeni i nisu povezani u regionalni vodoopskrbni sustav pa ovise o prikupljanju kišnice i opskrbi specijaliziranim brodom vodonoscem). Kao još veći problem

ističe se nedovoljna izgrađenost sustava odvodnje potrebnog za pravilno sakupljanje te pročišćavanje otpadnih voda. Prema podacima prikupljenim od jedinica lokalne samouprave Zadarske županije iz veljače 2021. godine, ukupan broj priključaka na kanalizacijski sustav iznosi 19.812. Gotovo polovica jedinica lokalne samouprave na području Županije je bez sustava javne odvodnje, ali se uočava pozitivan trend jer se ukupna duljina kanalizacijske mreže u Zadarskoj županiji, u prethodnom 6-godišnjem razdoblju, svake godine povećavala u odnosu na prethodnu godinu.

U cijeloj Županiji nije dovoljno razvijen sustav recikliranja otpada. Prema podacima o ukupnom odloženom otpadu u Republici Hrvatskoj u 2019. godini (*Ukupne odložene količine otpada u 2019. godini, po županijama*, Pregled podataka o odlaganju i odlagalištima otpada za 2019. godinu, MINGOR, Zagreb, 2020), Zadarska županija zauzima prvo mjesto u količini ukupnog odloženog otpada s 325.731,09 tona. K tome, veliki je broj ilegalnih i zatvorenih nesaniranih odlagališta. Svi ti problemi posebno su izraženi u ljetnim mjesecima kada je povećan pritisak na komunalnu infrastrukturu zbog velikog broja turista koji borave u Županiji.

Stoga se u narednom razdoblju kao jedna od razvojnih potreba nameće unaprjeđenje sustava (kvalitetom, brojem korisnika i implementacijom tehnoloških rješenja) vodoopskrbe, odvodnje i zbrinjavanja otpada na području cijele Županije. Kvaliteti sustava za zbrinjavanje otpada na razini Županije u planskom razdoblju zasigurno će najviše pridonijeti izgradnja Centra za gospodarenje otpadom u Biljanima Donjim.

Slika 11. Centar za gospodarenje otpadom Biljane Donje – prikaz planiranih sadržaja

Izvor: [Eko](#) d.o.o. Zadar, 2020.

Istodobno je potrebno osmisлити i sustavno provoditi programe informiranja i edukacije lokalnog stanovništva, turista i gospodarskih subjekata o održivom korištenju vode, održivom gospodarenju otpadom i otpadnim vodama (onima koji se generiraju na kopnu i otocima, ali i onima koje se skupljaju na brodovima, uključujući i one koji su u funkciji nautičkog turizma). Potrošnja vode u ljetnim mjesecima je povećana kao rezultat vrhunca turističke sezone i povećane potrošnje vode za

zalijevanje/navodnjavanje u poljoprivredi. Primjerice, u 2018. godini je u kolovozu potrošnja bila tri puta veća nego u siječnju. U prethodnom 4-godišnjem razdoblju ukupna potrošnja vode u Zadarskoj županiji svake godine se povećavala, te je u 2018. godini iznosila 9.064.515,39 m³. Važna je edukacija i o obnovljivim izvorima energije kao i sustavni pristup korištenju različitih obnovljivih izvora energije. U tom pogledu Županija ima velike potencijale za kvalitetno i održivo korištenje, odnosno ekološki prihvatljivo vrednovanje ponajprije energije sunca i vjetra. Važno je razviti transparentan i na unaprijed zadanim kriterijima utemeljen sustav potpore za poticanje uključivanja lokalnog stanovništva, ali i poduzetnika u taj brzo rastući segment gospodarstva. Za razvoj energetike potrebno je osigurati kvalitetnu radnu snagu koja trenutno nedostaje u Županiji, bilo kroz sustave stipendiranja ili potpore novim obrazovnim programima, ali i privlačenjem stručnjaka.

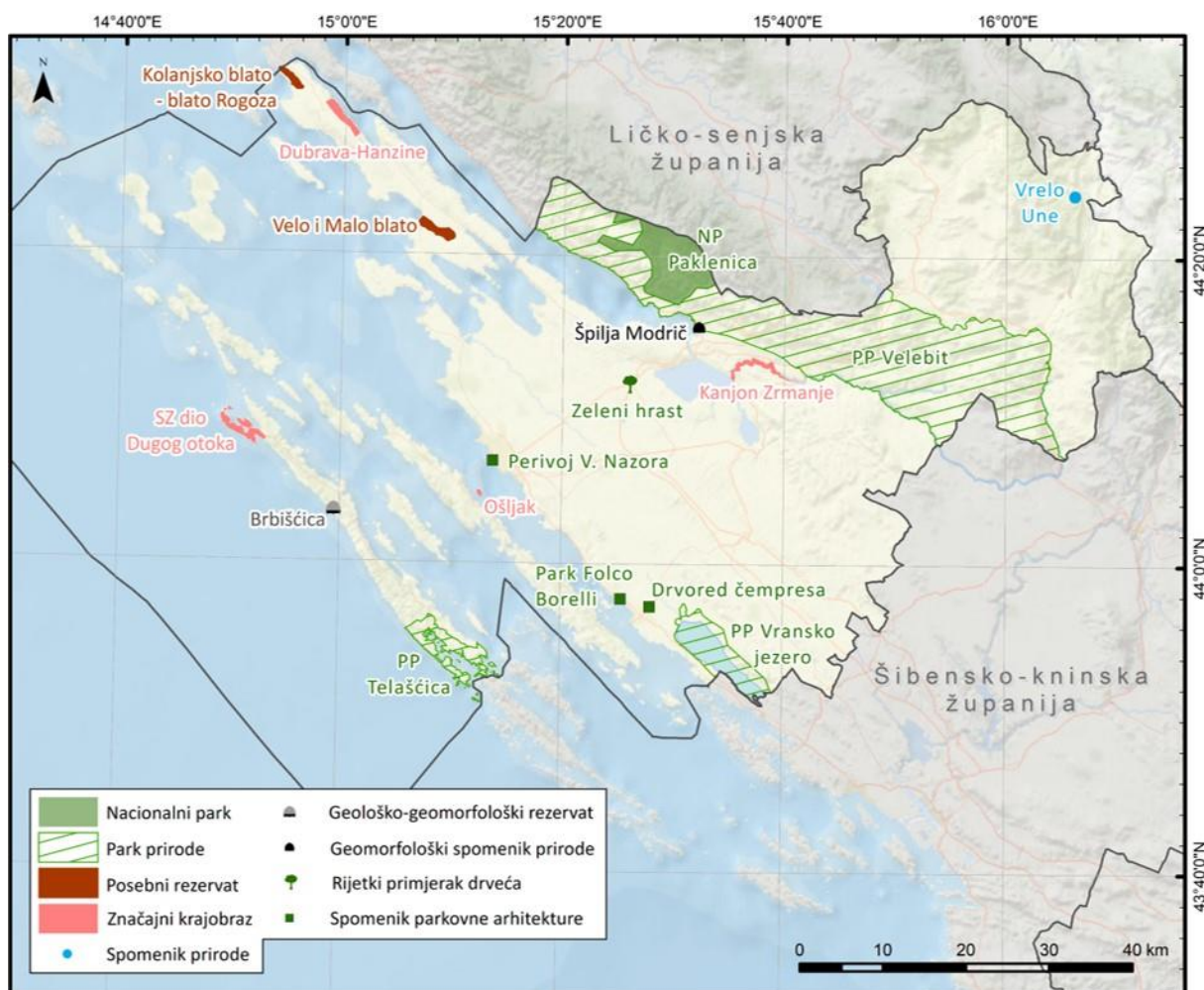
Zadarska županija pokrenula je procese plinifikacije koje je potrebno kontinuirano unaprjeđivati i poticati plinifikaciju u svim dijelovima Županije.

Unaprjeđenje gospodarstva, malog i srednjeg poduzetništva kao i razvoja znanstvenih i obrazovnih institucija, nemoguće je bez kvalitetnog i pouzdanog pristupa širokopojasnom internetu i drugim elektroničkim komunikacijskim uslugama na cijelom području Županije, stoga je to nužni preduvjet za razvoj različitih segmenata društvenog i gospodarskog razvoja.

Unaprjeđenje razine komunalne infrastrukture u Županiji u sljedećem planskom razdoblju, izazov je u kontekstu održivog razvoja. Posebno u smislu pronalaženja optimalne ravnoteže između potreba lokalnog stanovništva i velikog broja turista u vršnim mjesecima sezone te visokih izdataka za unaprjeđenje komunalne infrastrukture kroz izgradnju sustava i korištenje novih tehnologija. Preduvjet tim aktivnostima su riješeni imovinsko-pravni odnosi i kvalitetna prostorno-planska dokumentacija koja se temelji na realnim očekivanjima potreba i opterećenja prostora. Izgradnja nove i unaprjeđenje kvalitete postojeće komunalne infrastrukture kao i podizanje energetske učinkovitosti, svakako se temelje na mogućnosti korištenja EU fondova, ali i na funkcionalnom objedinjavanju na razini projekata u kojima je partnerski povezano više susjednih jedinica lokalne samouprave.

13. Okoliš

Zadarska županija je prostor velike i raznolike prirodne baštine u kojoj se ističu različiti, vrlo osjetljivi kopneni i morski ekosustavi. Po tome se osobito ističu zaštićeni dijelovi prirode.

Slika 12. Zaštićeni dijelovi prirode u Zadarskoj županiji

Izvor: ZADRA NOVA, 2021.

Kopno i otoke obilježava prirodni fenomen krš sa specifičnim mehanizmom otjecanja voda i često vrlo oskudnim uvjetima za rast i razvoj biljnih i životinjskih zajednica. Te biocenoze kao i zrak, tlo, kopnene vode i more, izloženi su različitim ljudskim aktivnostima, posebno u zonama gušće naseljenosti i intenzivnijega gospodarstva. Zbog toga su razmjerno česte pojave onečišćenja (rjeđe i zagađenja ili trajne devastacije) okoliša. Obala kopna i otoka je kao prostor višestrukih kontakata i konflikata najviše izložena negativnim posljedicama intenzivnoga korištenja. Potrebno je stoga smanjiti pritisak na obalu betonizacijom i drugim zloupotrebama pomorskoga javnog dobra i drugih atraktivnih dijelova prostora. Naime, prostor je potrebno tretirati kao dragocjeni resurs *per se*. Nužno je sustavno inventarizirati i po potrebi zaštititi ugrožene biljne i životinjske zajednice, a istodobno spriječiti širenje alohtonih vrsta životinja (npr. krupne divljači na otocima) i biljaka (posebno invazivnih vrsta pri čemu su neke opasni alergeni). Istodobno je potrebno smanjiti unos štetnih tvari u tlo i vode koje se koriste u poljoprivredi te smanjiti emisiju CO₂ i drugih štetnih plinova korištenjem ekološki prihvatljivijih energenata. S tim ciljem potrebno je i reducirati neke aktivnosti češćim korištenjem javnog prometa i prilagođenim korištenjem alternativnih oblika prijevoza (bicikl, električni romobil), odnosno smanjenjem korištenja osobnih automobila. Isto tako, potrebno je svesti na najmanju moguću mjeru svjetlosno onečišćenje uvođenjem ekološki prihvatljivih sustava javne rasvjete, ne samo u gradovima već u svim naseljenim

mjestima i na osvijetljenim dijelovima pojedinih objekata prometne infrastrukture. Uz različite programe zaštite okoliša, potrebno je prostor namijenjen stanovanju i gospodarskom vrednovanju obogaćivati novim zelenim površinama kojih u najvećim naseljima u Županiji nedostaje. Zakonski minimumi predviđeni prostorno-planskom dokumentacijom za udjele površina koji nisu obuhvaćeni gradnjom i trebaju biti pošteđeni betona i asfalta ponekad se dvojako tumače, pa je u toj dokumentaciji potrebno jasnije istaknuti obvezu uspostave zelenih zona kvalitetnim urbanističkim parternim rješenjima.

14. Promet

Zadarska županija je dobro povezana s drugim hrvatskim regijama u gotovo svim prometnim granama. Unutar Županije prometni je sustav visoko razvijen. Najveći nedostatak je nefunkcionalnost željezničke veze s ostatkom Hrvatske koji nepovoljno utječe i na razvoj trgovačkog dijela zadarske luke. Tijekom turističke sezone značajno je povećan pritisak na prometnu infrastrukturu te je smanjena sigurnost sudionika u cestovnom i pomorskom prometu.

Kao najvažniji potencijali ističu se jako dobar geoprometni položaj na sjecištu jadranske longitudinale i jedne od panonsko-jadranskih transverzala te izvrsna temeljna prometna infrastruktura (autocesta, luka Gaženica, zračna luka). To omogućuje intermodalni promet i primjenu pametnih rješenja uz napredno korištenje informatičkih tehnologija.

Slika 13. Prometni sustav Zadarske županije

Izvor: Pejdo, A., Ikić, D., Razvoj prometne infrastrukture Zadarske županije u okvirima hrvatskog i europskog prometnog sustava, u: *Potencijali društveno-gospodarskog razvitka Zadarske županije*, ur. J. Faričić, Sveučilište u Zadru, Zadarska županija, Grad Zadar i Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Zadar, Zadar, 84-104.

U postojećim okolnostima nekoliko je ključnih problema koji opterećuju prometni sustav kao i prostor općenito. Jedan od ključnih izazova prometnog sustava Zadarske županije je izgradnja suvremene željezničke pruge prilagođene nagibnim i drugim brzim vlakovima uz prikladno povezivanje s Gaženicom koje će izbjeći promet kroz naselja, posebno ne na razini drugih prometnica.

Slika 14. Luka Gaženica – glavno županijsko intermodalno čvorište
Izvor: ZADRA NOVA, 2021.

Poseban problem predstavlja već spomenuta velika emisija CO₂ i drugih štetnih plinova što je moguće znatno smanjiti korištenjem obnovljivih izvora energije ili ekološki prihvatljivijih energenata. Velika je opterećenost prometne infrastrukture u ljetnim mjesecima, kako zbog velikog intenziteta cestovnog i pomorskog prometa tako i nedostatka prostora namijenjenog prometu u mirovanju. Uzrok gustoće cestovnog prometa u naseljima je u nedovoljnom korištenju javnog prijevoza i alternativnih oblika prometa (bicikli, pješačke zone i dr.). Stoga je potrebno povećati frekvenciju i gustoću te prostornu dostupnost javnoga prijevoza.

Uz nedostatak parkirnih mjesta te uzurpaciju pješačkih zona ili 'zagušivanje' kolnika parkiranim automobilima, posebno je izražen i nedostatak komunalnih vezova za brodice u Zadru, ali i u većini drugih luka i lučica na kopnenoj obali i na otocima. U tom se pogledu čine konkretni iskoraci, ali ih treba intenzivirati, a u projektiranje novih prometnih rješenja uz vrhunske stručnjake uključiti i lokalno stanovništvo, odnosno one koji tijekom cijele godine koriste prometnu infrastrukturu. Povećanje kapaciteta komunalnih vezova za brodice i uređenje stalnog i privremenog korištenja komunalnog veza jedan je od preduvjeta za o(p)stanak otočnog stanovništva.

Nedovoljno je razvijena kapilarna prometna infrastruktura otežana ili onemogućena gustom i spontanom izgradnjom u gradovima, a slabo je razvijena u ruralnom prostoru. K tome ne postoje javne putničke veze među otocima, čak i među onima u sastavu istih jedinica lokalne samouprave. Otežavajuća je okolnost reljefna razvedenost, posebno brdsko-planinskog i otočnog dijela županije, kao i usitnjenost i raspršenost naseljenih otoka pa je teško očekivati izrazito velike iskorake te

prostorno i vremenski kontinuirana kvalitetna rješenja za te izazove. Tamo gdje je opravdano i moguće, potrebno je poticati unaprjeđenje prometne povezanosti radi veće dostupnosti dobara i usluga. U tom pogledu potrebno je unaprijediti veze otoka s kopnom te otoka međusobno (osobito onih susjednih te onih u sastavu iste JLS) putem modernih brodova pogonjenih ekološki prihvatljivim pogonskim gorivima. Moguća su i druga rješenja, primjerice izgradnja mosta Pašman–kopno već bi trebao biti sredstvo za revitalizaciju tih otoka koji, poput Paga, neće izgubiti svoju otočnost.

15. Regionalni razvoj i institucionalno upravljanje

Zadarska županija je jedinica područne (samo)uprave koja je višestruko opravdala svoje postojanje. Županija je izvrstan prostorni okvir za unutarregionalne društvene i gospodarske aktivnosti. Zadarska regija je važna prostorna cjelina okupljena oko Zadra koja ne podliježe gravitacijskim utjecajima niti jednoga drugog regionalnog središta, osim glavnoga grada države.

Institucije Zadarske županije umnogome pridonose funkcionalnoj integraciji velikog dijela kontaktnoga sjevernodalmatinsko-južnoličkog prostora. Unutar Županije ustrojene su JLS koje uglavnom odgovaraju prostornoj organizaciji i svrhovito doprinose komunalnoj opremljenosti naselja. Međutim, pojedine JLS imaju nedostatne kapacitete za kvalitetno obavljanje komunalnih poslova, pa bi pojedine djelatnosti ovih JLS što prije funkcionalno objediniti. Ako se ni to ne pokaže korisnim, u doglednoj budućnosti trebalo bi razmišljati o okrupnjavanju s time da bi trebalo voditi računa da se kvaliteta usluga i zastupljenost, tj. reprezentativna participativnost u tijelima lokalne samouprave u niti jednom pogledu ne umanjuje. Instrument ITU-a pokazao se jako dobar, ali trebalo bi ubuduće više pažnje posvetiti ruralnim u odnosu na većinu društveno-gospodarskih aktivnosti perifernim prostorima.

Potrebno je istaknuti da su u Županiji izgrađene mnoge institucije koje podupiru i pomažu različite aspekte razvoja (*ZADRA NOVA*, *INOVACIJA*, *AGRRA* i dr.). Uz ostalo, one potiču međuregionalnu projektnu suradnju unutar Hrvatske i sa susjednim državama, posebno onima u okviru EU.

Nekoliko je ključnih izazova koji ipak otežavaju, a kadšto i potpuno onemogućuju razvoj i implementaciju svrhovitih projektnih ideja. To je ponajprije nedovoljna financijska decentralizacija koja jedinicu područne (samo)uprave u nekim područjima djelovanja pretvara u transitera s državne razine alociranih namjenskih sredstava (školstvo, zdravstvo) bez velikoga manevarskog prostora za samostalne društveno i gospodarski opravdane inicijative. Otežavajuća je okolnost i činjenica da je u državi obavljena raspodjela ingerencija mnogih sastavnica javne uprave pri kojoj je Zadar ostao bez uloge prvorazrednoga regionalnog središta u korist Splita. S druge strane, administrativna usitnjenost na razini JLS s nedovoljnim kapacitetima za pripremi, prijavi i provedbu različitih projekata (su)financiranih iz EU fondova smanjuje mogućnost na pametnom, održivom i uključivom rastu zasnovanog razvoja.

Potrebno je osigurati status Zadra kao prvorazrednog regionalnog središta koji je u svim aspektima javne uprave hijerarhijski podređen samo središnjim državnim tijelima u glavnome gradu. Istodobno je nužno osigurati organizacijsku transformaciju JLS u svrhu funkcionalnog objedinjavanja poslova i kvalitetnijeg funkcioniranja svih tih jedinica, ali i relocirati pojedine poslove iz djelokruga područne (samo)uprave u subregionalna središta s ciljem harmoničnog teritorijalnog razvoja cijele Županije. Nužna je i veća participacija JLS u instrumentima kohezivne politike (ITU i dr.).

15.1. Otoci

Otočni prostor Zadarske županije obilježava geografska usitnjenost i raspršenost što otežava sinergijske učinke komplementarnog društveno-gospodarskog razvoja. Intenziteti depopulacije i starenja stanovništva te posljedičnih negativnih društveno-gospodarskih procesa povećavaju se s udaljenošću od kopna. S obzirom na bogatu pri

rodnu i kulturnu baštinu otoci su atraktivan prostor koji se posljednjih desetljeća postupno transformira od radno-rezidencijalnog prostor u područje za odmor i rekreaciju. Tu funkcionalnu promjenu prati preobrazba otočnog krajolika pri čemu naseljenost i turističko vrednovanje, a s time i pritisak na prostorne resurse koncentrirani uz uski obalni rub otočnih naselja te pojedinih prisojnih i reljefno-oceanografski prikladnijih otočnih uvala. Deagrarizacija je zahvatila većinu otoka pa su mnoge obradive površine napuštene i prepuštene širenju autohtone sredozemne, ali i alohtone vegetacije (posebno alepskog bora).

Lokalne otočne zajednice nositelju su višestoljetno oblikovanoga identiteta u kojemu prevladavaju mediteranski elementi zasnovani na vrednovanju blagoga podneblja, krškog reljefa, malobrojnih ali dragocjenih pojava slatke vode te, posebno, mora kao izvora života i medija komunikacije. U skladu s tim tradicionalnu jezgru otočne ekonomije čine mediteranska poljoprivreda (pri čemu tržišno značajnije efekte ostvaruje samo maslinarstvo, a ostali oblici agrarne proizvodnje svedeni su na manje obradive površine u neposrednoj blizini naselja) i različiti oblici pomorstva (brodarstvo i ribarstvo, dok postupno nestaje brodogradnja) kojima se posljednjih desetljeća najprije pridružio, a zatim društvenim i gospodarskim efektima prevladao turizam.

Nakon višedesetljetnog zanemarivanja otočnog prostora, moderna hrvatska država te Zadarska županija i otočne jedinice lokalne samouprave, uključujući Grad Zadar i Općinu Pakoštane kojima pripadaju pojedini naseljeni zadarski otoci, usmjerila je veliku pozornost u osiguravanju kvalitetnih (brzo)brodskih i trajektnih veza, izgradnji i održavanju temeljne lučke infrastrukture (uključujući luke i lučice za javni linijski putnički promet i ribarsku luku U Veloj Lamjani), prožiljavanju otoka kapilarnom prometnom infrastrukturom, zbrinjavanju komunalnog otpada te postupnim uključivanjem većih i kopnu bližih otoka u regionalni vodoopskrbni sustav. Stjecajem različitih okolnosti nedovoljna pozornost posvećena je problemima odvodnje, većina otoka nije uključena u regionalni vodoopskrbni sustav, a mnoga naselja imaju problem s nedostatkom kvalitetnih komunalnih vezova. Intenzivniji razvoj poljoprivrede ali i drugih djelatnosti onemogućuje smanjenje kontingenta radno aktivnog stanovništva te velika usitnjenost posjeda koji su pritom često blokirani različitim režimima uslijed neriješenih imovinsko-pravnih odnosa i zastarjelih katastarskih evidencija. To umnogome otežava razvoj otoka, a ujedno, u pogledu odvodnje, ugrožava osjetljive otočne i morske ekosustave pa je potrebno uložiti značajnije iskorake u osiguravanju tih infrastrukturnih preduvjeta života na otocima. Isto tako, s obzirom na potrebu umrežavanja otoka u regionalne i druge razvojne sustave, neophodno je osigurati širokopojasni Internet svim otočnim kućanstvima te društvenim i gospodarskim subjektima. Prevladavajuće staro stanovništvo potrebno je kvalitetnije medicinske, socijalne i interdisciplinarne palijativne skrbi koju bi na manjim otocima mogli osigurati mobilni stručni timovi. U budućem planskom razdoblju potrebno je u većoj mjeri prakticirati načelo participativnosti različitih dionika kako bi se izbjegla marginalizacija lokalnog stanovništva i skrb o javnom dobru nasuprot partikularnim interesima onih dionika koji otočni i pripadajući morski prostor promatraju usko sektorski, s naglašenim utilitarnim predznakom (posebno u turizmu i marikulturi), pri čemu su zaštita okoliša i kulturne baštine posve zanemareni.

15.2. Brdsko-planinski prostori

Brdsko-planinski dio Zadarske županije je u društveno-gospodarskom pogledu periferan, kao što je s istovrsnim prostorima slučaj i u drugim hrvatskim regionalnim cjelinama. Naseljenost je svedena na minimum zbog višedesetljetne depopulacije povezana s nedovoljnom prometnom povezanošću i skromnom gospodarskom diversifikacijom. To je ujedno prostor bogate i umnogome očuvane prirodne baštine koja je pod različitim režimima zaštite (Nacionalni park Paklenica, Park prirode Velebit). Te ključne činjenice čine okvir budućega razvitka: taktalnog prema prirodi i prilagođenoga malobrojnim i u prostoru disperziranim lokalnim, pretežito seoskim, zajednicama. U tim okolnostima potrebno je osigurati razvoj ekološke poljoprivrede, uključujući i pašnjačko stočarstvo i pčelarstvo, održivo gospodarenje šumama u velebitskom i ličko-pounskom prostoru, kao i pažljivu eksploataciju izvora vode i drugih sirovina (npr. benkovački kamen). Sve to bilo bi optimalno povezati s različitim održivim oblicima turizma.

Slično kao i na otocima, prevladavajuće staro stanovništvo potrebno je kvalitetnije medicinske, socijalne i interdisciplinarne palijativne skrbi koju bi mogli osigurati mobilni stručni timovi.

Naselja s urbanim obilježjima (Obrovac, Gračac, a dijelom i Benkovac koji je na granici Bukovice i Ravnih kotara) nisu dovoljno jaka središta koja bi gradskim funkcijama kvalitetno servisirala, odnosno prožela ruralni brdsko-planinski prostor koji im gravitira pa su potrebne jače spona sa županijskim središtem kao i relokacija pojedinih upravnih i drugih sadržaja u ta mala gradska naselja kako bi oni stanovništvu bile dostupniji .

4. Usklađenost s Nacionalnom razvojnom strategijom, sektorskim i višesektorskim strategijama te dokumentima prostornog uređenja

Prema članku 4. Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske akti strateškog planiranja, odluke i djelovanje u okviru postupaka strateškog planiranja i provedbe moraju se temeljiti na ishodima prethodnih postupaka i biti usklađeni s ostalim aktima strateškog planiranja više ili jednake hijerarhijske razine.

Uredba o smjernicama za izradu akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave definira također kako srednjoročni planovi razvoja moraju biti usklađeni s višim hijerarhijskim aktima odnosno s Nacionalnom razvojnom strategijom, sektorskim i višesektorskim strategijama te dokumentima prostornog uređenja.

Plan razvoja Zadarske županije za razdoblje 2021. – 2027. usklađen je s međunarodnim i nacionalnim aktima strateškog planiranja te doprinosi ostvarenju njihovih ciljeva.

Na međunarodnoj razini Plan razvoja Zadarske županije usklađen je i doprinosi ciljevima iz Programa Ujedinjenih naroda o održivom razvoju do 2030. godine (tzv. Agenda 2030.) odnosno dokumenta *Promijenimo ovaj svijet: Agenda 2030 za održivi razvoj*. Budući da pri usvajanju Agende Europska unija ima vodeću ulogu, Europska komisija je nastavno na nju izradila Komunikaciju *Budući koraci za održivu europsku budućnost – europsko djelovanje za održivost* kojom je postavljen okvir Europske unije za postizanje ciljeva održivog razvoja te provedbu Agende 2030. Samim time, Plan razvoja Zadarske županije usklađen je i s navedenim aktom. Ciljevi Agende 2030. te Komunikacije *Budući koraci za održivu europsku budućnost – europsko djelovanje za održivost* baziraju se na održivosti koja je jedna od temeljnih smjernica daljnjih razvojnih smjerova na međunarodnoj, nacionalnoj, ali i regionalnoj te lokalnoj razini. Gospodarska, socijalna i društvena održivost sukladno navedenim aktima, proteže se i kroz cijeli Plan razvoja Zadarske županije za razdoblje 2021. – 2027. Plan razvoja Zadarske županija doprinosi i ostvarenju Europskog zelenog plana do 2050. (strategije koja je usvojena 2019. godine, a doprinosi postizanju gospodarske održivosti Europske unije na način da klimatske i ekološke izazove koji se nameću u ovo suvremeno vrijeme pretvara u prilike).

Budući da su otoci Republike Hrvatske područja s otočnim posebnostima u interesu Republike Hrvatske, ali i Zadarske županije, posebno je važan planski pristup otočnom razvoju. Sukladno navedenom Plan razvoja Zadarske županije usklađen je s Deklaracijom o pametnim otocima koja sadrži smjernice za razvoj pametnih, uključivih i uspješnih otočnih zajednica za inovativnu i održivu Europu na temelju inicijativa otočnih jedinica lokalne samouprave i drugih dionika na otocima.

Na nacionalnoj razini Plan razvoja Zadarske županije usklađen je s hijerarhijski najvišim strateškim aktom Republike Hrvatske *Nacionalnom razvojnom strategijom do 2030. godine* (dalje u tekstu: NRS 2030). Nacionalnom razvojnom strategijom utvrđeni su razvojni smjerovi i strateški ciljevi kako trebaju pridonijeti tome da Hrvatska što bolje iskoristi svoje potencijale te se suoči s gospodarskim i društvenim izazovima koje je prouzročila globalna kriza. Na temelju strateških ciljeva *Konkurentno i inovativno gospodarstvo, Obrazovani i zaposleni ljudi, Učinkovita i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom, Zdrav, aktivan i kvalitetan život, Demografska, revitalizacija i bolji položaj obitelji, Sigurnost za stabilan razvoj, Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost, Samodostatnost u hrani i razvoju biogospodarstva, Održiva mobilnost, Digitalna tranzicija društva i gospodarstva, Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima te Jačanje regionalne konkurentnosti* razrađeni su posebni ciljevi Plana razvoja Zadarske županije te je na taj način

Plan razvoja Zadarske županije u potpunosti usklađen s Nacionalnom razvojnom strategijom. Osim s NRS-om, Plan razvoja Zadarske županije usklađen je i s Programom Vlade 2020. – 2024. te strateškim planovima središnjih tijela državne uprave.

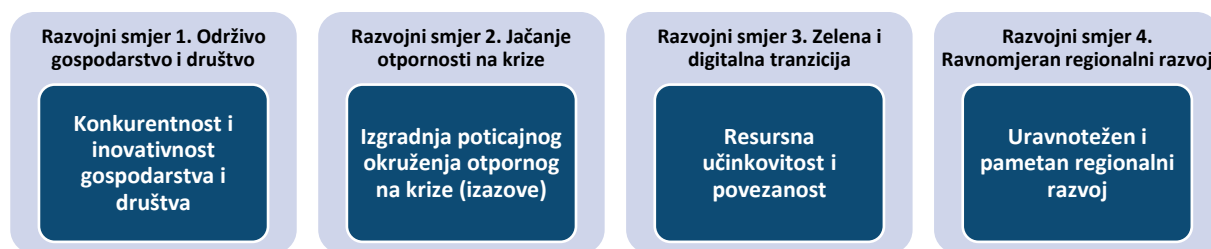
Plan razvoja Zadarske županije za razdoblje 2021. – 2027. u određenim svojim dijelovima usklađen je sa Strategijom prometnog razvoja Republike Hrvatske 2017. – 2030., Strategijom i akcijskim planom zaštite prirode Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2025., Strategijom gospodarenja otpadom Republike Hrvatske, Planom gospodarenja otpada Republike Hrvatske za razdoblje 2017. – 2022., Strategijom prilagodbe klimatskih promjena u RH za razdoblje do 2040. s pogledom na 2070. godinu., Integriranim nacionalnim energetske i klimatskim planom za Republiku Hrvatsku za razdoblje od 2021. do 2030., Strategijom energetskog razvoja Republike Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050.

Od dokumenata prostornog uređenja Plan razvoja Zadarske županije usklađen je s Prostornim planom Zadarske županije te Prostornim planovima gradova i općina s područja Zadarske županije.

5. Opis prioriteta javne politike u srednjoročnom razdoblju

Globalni razvojni izazovi 21. stoljeća predvođeni upravo procesima globalizacije, a zatim i povezanim procesima tehnološkog razvoja te prijetecim klimatskim promjenama, oblikovali su prioritete javnih politika od globalne, europske, nacionalne pa sve do regionalne i lokalne razine. Prioritetna područja javnih politika donesena u okviru Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine, regionalnoj i lokalnoj samoupravi ponudila su strukturirani i zajednički odgovor suvremenim razvojnim izazovima, kao i preporučeni model za iskorištavanje svih svojih razvojnih potencijala. Međutim, da bi Zadarska županija mogla uspješno uskladiti napore svih javnih politika i time ponuditi odgovor na brojna razvojna pitanja, već danas mora imati jasnu viziju svoj budućeg razvoja te ciljeve koje je nužno ostvariti u srednjoročnom razdoblju, ovdje uzimajući sve njezine cjeline s razvojnim posebnostima, a osobito: otoke, brdsko-planinska područja, potpomognuta područja te ruralne i urbane cjeline.

Vizija razvoja Zadarske županije kao konkurentne i razvijene županije koja predvodi u plavom i zelenom rastu gospodarstva Jadranske Hrvatske te kao županije inovativnog i održivog razvoja sa sigurnim i poticajnim okruženjem za sve njezine stanovnike, ostvarit će se kroz sinergijsko djelovanje javnih politika raspoređenih u četiri prioriteta smjera usmjerena ka konkurentnosti i inovativnosti gospodarstva i društva, izgradnji poticajnog okruženja otpornog na krize (izazove), resursnoj učinkovitosti i povezanosti te uravnoteženom i pametnom regionalnom razvoju.

1. Konkurentnost i inovativnost gospodarstva i društva

„Samo produktivno, inovativno i zahvaljujući tome konkurentno gospodarstvo može se prilagoditi izazovima globalnih promjena, ali i ponuditi prilike za ostvarivanje očekivanja različitih slojeva društva.“ Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske 2030.

Tehnološku transformaciju gospodarstva i društva donijela je četvrta industrijska revolucija na način potpuno neusporediv s učincima prijašnjih tehnoloških revolucija. Nove tehnologije izmijenile su načine poslovanja, radne odnose, ali i druge društvene navike poput načina komuniciranja, provođenja slobodnog vremena, kulture, odnosa s prijateljima i s obitelji, aspekte ponašanja i privatnosti, te u konačnici – sigurnosti.

U ovim okolnostima usmjerenost javnih politika prema *razvoju globalno konkurentne, zelene i digitalne industrije* mora ostati prioritet. Zadarska županija kroz posebni cilj *Poticanje industrijske tranzicije prema nišama visoke dodane vrijednosti* učinit će iskorak prema konkurentnijem, produktivnijem i inovativnijem gospodarstvu. Upravo prerađivačka industrija Zadarske županije, zastupana najprominentnijim predstavnicima u metaloprerađivačkoj i prehrambenoj industriji, uz kreativne industrije, pomorstvo, poljoprivredu, ribarstvo i akvakulturu može biti nositelj gospodarske transformacije Zadarske županije. Poticanjem snažnijeg razvoja Pametne industrije, a prije svega automatizaciji, digitalizaciji i primjeni okolišno prihvatljivih rješenja u Zadarskoj županiji podjednako se

zahvaća sve ostale gospodarske djelatnosti u dostizanju industrijske tranzicije prema sektorima i nišama visoke dodane vrijednosti, pridonoseći tako razvoju gospodarstva u cjelini u skladu s trendovima četvrte industrijske revolucije.

S druge strane temelj na kojem počiva gospodarstvo Zadarske županije su mikro, mala i srednja poduzeća čineći udio od 99,83% svih registriranih tvrtki na ovom području. Posebnim ciljem *Stvaranje snažnog malog i srednjeg poduzetništva i poticajnog poslovnog okruženja*, a u skladu s prioritetom javne politike *Razvoj poduzetništva i obrta* nastoji se kreirati učinkovit gospodarski ekosustav s razvijenom poslovnom infrastrukturom i poslovnim potpornim institucijama namijenjenim osnaživanju poduzetnika početnika (*start-up*) i rastućih poduzeća (*scale-up*), a sve to kroz razvoj poduzetničkih vještina, digitalizaciju, automatizaciju te primjenu novih tehnologija u svim segmentima poslovanja, razvoju i komercijalizaciji novih proizvoda te poticanju internacionalizacije. Daljnjim ulaganjem u poduzetničku potpurnu infrastrukturu na cijelom području Zadarske županije uz širenje usluga poslovnih potpornih institucija i primjenu suvremenih tehnologija stvaraju se preduvjeti za snažniji razvoj poduzetništva u urbanom području Zadra, ali i na otocima te ruralnim područjima Zadarske županije.

Kao glavna zamjerka gospodarskom razvoju Zadarske županije, a koja na podjednako utječe na rast, kako malih i srednjih poduzeća, tako i onih velikih, jest nedovoljno ulaganje u istraživanje i znanost na regionalnoj razini te transfer znanja i inovacija u društvo i gospodarstvo. Sve snažniji razvoj Sveučilišta u Zadru, uspostava znanstvene jedinice Opće bolnice Zadar, kao i kapaciteti istraživačkog laboratorija u okviru Centra za prehrambenu tehnologiju i biotehnologiju Zadar, Prehrambeno biotehnološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu predstavljaju zdravo polazište za daljnje jačanje znanstveno-istraživačkog sektora Zadarske županije. Međutim, iskorak koji je potrebno učiniti u sljedećem srednjoročnom razdoblju je premostiti jaz između znanstveno-istraživačkog sektora i gospodarstva kroz transfer znanja i inovacija te pružiti podršku znanstveno-istraživačkoj dimenziji poslovnog sektora u skladu s prioritetnim područjem javnih politika *Razvoj znanosti i tehnologije*, odnosno posebnim ciljem *Jačanje uloge znanosti i istraživanja u gospodarstvu Zadarske županije*.

Upravo turizam kao društvena pojava najbolje oslikava kako su tehnološke promjene predvođene digitalizacijom utjecale na društvene i gospodarske tokove. Nove okolnosti povezane s pandemijom, povećana svijest o okolišnim pitanjima i različiti sigurnosni aspekti ukazali su na ranjivost turizma te na potrebu za *Razvojem održivog, inovativnog i otpornog turizma* kao prioritetnom području javnih politika u Republici Hrvatskoj, ali i na području Zadarske županije. Gospodarstvo Zadarske županije već uvelike počiva na turističkim kretanjima, no u urbanim područjima te priobalju tijekom ljetnih mjeseci često prekomjernim (*overtourism*), a istovremeno u ruralnim te brdsko-planinskim područjima uglavnom nedostatnim. Odmak od masovnosti prema *Zadarskoj županiji kao prepoznatljivoj destinaciji održivog, pametnog i cjelogodišnjeg turizma*, kao što je to obuhvaćeno predmetnim posebnim ciljem, postići će se ulaganjem u unaprjeđenje turističkog ekosustava, pametnije upravljanje resursima i razvoj pametnih vještina. Razvoj pametne destinacije, povezane infrastrukture i nastavak ulaganja u identificirane ključne specifične oblike turizma omogućit će turističkim dionicima kreiranje ponude cjelovitog turističkog doživljaja te pomak ka turističkim proizvodima više dodane vrijednosti s naglaskom na produljenje sezone i turističku valorizaciju ruralnih te brdsko-planinskih područja, ali i otoka koje pak dodatno koči nedovoljna trajektna i brzobrodsko povezanost koja je poglavito prilagođena domicilnom stanovništvu i njihovom putovanju na posao/s posla i drugim potrebama (*commuting*), te je kao takva u koliziji s potrebama turista/posjetitelja. Neraskidiva spona turističke

valorizacije kulturne baštine te kulturnih sadržaja ističe se i kod dinamike održavanja, kao i kod prostorne distribucije kulturnih sadržaja. Koncentracija kulturnih sadržaja u urbanom području grada Zadra, kao i usmjerenost s većinom sadržaja prema ljetnim mjesecima posljedica je nedostatnih financijskih sredstava te relativno malog broja konzumenata, zbog čega se održivost razvoja kulture ogleda kroz razvoj kulturnog turizma i kreativnih industrija kao uslužnih sektora više dodane vrijednosti. Bogata materijalna i nematerijalna kulturna i povijesna baština Zadarske županije povremeno zbog nedostatka sredstava ostaje nedostatno valorizirana, a njezina zaštita, očuvanje, prezentacija i ekonomsko vrednovanje ostaju prioritet i u sljedećem srednjoročnom razdoblju. Prioritetnim područjem javne politike *Poticanje razvoja kulture i medija* te pripadajućim posebnim ciljem *Očuvanje i valorizacija kulturne i povijesne baštine uz razvoj kreativnih industrija i dostupnost kulturnih sadržaja na području cijele Zadarske županije* uz prethodno navedeno ulaganje u zaštitu i očuvanje kulturne baštine potiče se ulaganje i u umjetničku proizvodnju i distribuciju kulturnih i kreativnih sadržaja, jačanje aktivnog sudjelovanja građana u kulturi, a posebice razvoj publike na području cijele županije. Centrom kreativnih industrija Zadarska županija upisala se u kartu Hrvatske kao jedan od pionira u razvoju kulturnih i kreativnih industrija s osobitim naglaskom na industriju videoigara (*gaming* industriju) te audio-vizualne djelatnosti. Uz daljnju primjenu novih tehnologija, a posebice informacijsko-komunikacijske tehnologije, kulturne i kreativne industrije u fokusu su Zadarske županije kao jedan od načina očuvanja baštine i identiteta te nositelja konkurentnosti i inovativnosti gospodarstva i društva.

Posebnim ciljem *Povećanje usklađenosti odgojno-obrazovnog sustava s potrebama društva i gospodarstva* obuhvatilo se više prioriteta javnih politika, i to međusobno neraskidivih: 1. *Pristupačnost ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*, 2. *Stjecanje i razvoj temeljnih i strukovnih kompetencija*, 3. *Unaprjeđenje visokog obrazovanja*, te 4. *Usklađeno i perspektivno tržište rada*. Upravo se u području odgoja i obrazovanja najviše isprepleću uloge središnje države te regionalne i lokalne samouprave ograničavajući tako mogući okvir za djelovanje regionalne i lokalne samouprave u srednjoročnom razdoblju. Kod predškolskog odgoja fokus u svim dijelovima Zadarske županije ostaje na povećanju pristupačnosti kvalitetnog ranog i predškolskog odgoja za svako dijete i to kroz širenje mreže ustanova te poboljšanje kvalitete i dostupnosti programa predškolskog odgoja i obrazovanja. Unaprjeđenje i modernizacija obrazovne infrastrukture ostaje ključni segment djelovanja na svim razinama obrazovanja kako bi obrazovni sustav mogao ići u korak s društvenim i gospodarskim postignućima, a uvjeti za učenje i rad bili u skladu sa najsuvremenijim standardima u ovome području. Tromost obrazovnog sustava u mnogim se segmentima očituje kroz neusklađenost s potrebama tržišta rada, odnosno gospodarstva i društva. Sve izraženiji trend koji zahvaća Jadransku Hrvatsku u cjelini, pa samim time i Zadarsku županiju, jest nedostatak kvalificirane radne snage koji se očituje u većini ključnih gospodarskih djelatnosti. Dinamika implementacije gospodarskih i društvenih inovacija ubrzava se, transformirajući tradicionalne oblike rada te kreirajući tako potrebu za kontinuiranim prilagođavanjem i unaprjeđivanjem vještina sudionika tržišta rada, i to ne samo za tržište rada današnjice, već za tržište rada i potrebe društva u budućnosti. Jačanjem Sveučilišta u Zadru, daljnjim unaprjeđenjem regionalnih centara kompetentnosti i strukovnog obrazovanja u cjelini, kao i promicanjem cjeloživotnog učenja, Zadarska županija može pružiti odgovor na izazove i potrebe regionalnog tržišta rada, uz osobitu skrb prema osposobljavanju i integraciji teško zapošljivih skupina u tržište, ali i razvojem pametnih vještina za industrijsku tranziciju Zadarske županije.

Izgradnja konkurentnog i inovativnog gospodarstva i društva nije ostvariva bez kompetentne, profesionalne i pouzdane javne uprave koja optimalno koristi sve svoje resurse. Posebnim ciljem

Poboljšanje kvalitete i učinkovitosti javnopravnih tijela lokalne i regionalne samouprave obuhvaćaju se dva prioritetna područja javnih politika: *Kompetentna, dostupna i učinkovita javna uprava* te *Poboljšanje upravljanja državnom imovinom*. Tehnološke promjene i u ovome pogledu ključ su promjena, a kroz optimizaciju i digitalizaciju usluga i procesa unaprijedit će se učinkovitost, kvaliteta, transparentnost i dostupnost usluga javnog sektora. Kako bi se postigla učinkovitost potrebna je suradnja među svim akterima razvoja i to na svim razinama, od lokalne do međuregionalne i međunarodne, te na različitim područjima, poput komunalnih poslova i provedbe projekata financiranih sredstvima EU fondova. EU fondovi Zadarskoj županiji u proteklom razdoblju omogućili su značajno jačanje standarda, a posebice u segmentu revitalizacije imovine u javnom vlasništvu u funkciju društva i gospodarstva. Međutim, za još učinkovitije korištenje fondova EU te pripremu i provedbu razvojnih projekata regionalna i lokalna samouprava mora dodatno ojačati kapacitete te intenzivirati aktivnosti na uređenju imovinsko-pravnih odnosa.

2. Izgradnja poticajnog okruženja otpornog na krize (izazove)

„Mjesto u koje se moje dijete želi vratiti...” Vizija Zadarske županije s aspekta sudionika Anketnog istraživanja za građane “Budućnost Zadarske županije kakvu želimo”

Izgradnja poticajnog okruženja otpornog na izazove nastoji se kreirati kroz četiri posebna cilja s povezanim prioritetnim područjima javnih politika, usmjerena s jedne strane prema osiguravanju poticajnog okruženja za mlade i obitelj te s druge strane prema osiguravanju zdravog, kvalitetnog i sigurnog okruženja.

Izazovi koje je donijela pandemija dodatno su naglasili važnost koju za zajednicu ima *Kvalitetna i zdravstvena zaštita i zdravstvena skrb* kao prioritetno područje javne politike. Tehnološke promjene i demografski izazovi s aspekta starenja stanovništva oblikovali su prioritete javnih politika u nadolazećem razdoblju. Pripadajućim posebnim ciljem *Poboljšanje dostupnosti i kvalitete zdravstvene zaštite i socijalne skrbi uz daljnji razvoj i jačanje programa prevencije za zdrav i kvalitetan život* obuhvaćena je nužna modernizacija zdravstvene infrastrukture i usluga na području Zadarske županije, a u skladu sa standardima kvalitete i rastućim potrebama zajednice. Dodatna pažnja posvetit će se najranjivijim skupinama kroz razvoj sustava potpore i programa onkološkim i kroničnim bolesnicima, osobama u palijativnoj skrbi i hospicijima, osobama s invaliditetom, djeci i zaštiti žena. Unaprjeđenje kvalitete i dostupnosti zdravstvenih usluga postići će se kroz primjenu novih tehnologija, novih metoda liječenja i najsuvremenije opreme, uz razvoj telemedicine čime će se omogućiti bolja i brža zdravstvena skrb na otocima i udaljenim područjima. Upravo prostorne i demografske karakteristike Zadarske županije uz gravitirajući utjecaj na svoje okruženje, postojeću infrastrukturu, ljudske i institucionalne resurse osnova su na kojem će se temeljiti budući razvoj Zadra kao kliničkog bolničkog centra.

Posebni cilj *Poboljšanje dostupnosti i kvalitete zdravstvene zaštite i socijalne skrbi uz daljnji razvoj i jačanje programa prevencije za zdrav i kvalitetan život* povezan je i s prioritetnim politikama iz područja *Socijalne solidarnosti i odgovornosti, Dostojanstvenog starenja i Zaštite dostojanstva hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji*. Demografski izazovi povezani sa starenjem stanovništva stvaraju pritisak na kapacitete za smještaj starijih i nemoćnih, a posebice na kapacitete za smještaj osoba oboljelih od Alzheimerove bolesti i drugih demencija. Unaprjeđenje usluga te kapaciteta važno je i u području pružanja potpore obiteljima djece s poteškoćama u razvoju, osobama s invaliditetom te drugim ranjivim skupinama. Ovim se posebnim ciljem i povezanim politikama nastoji doprinijeti unaprjeđenju kvalitete života najranjivijih skupina našeg društva kroz poboljšanje, širenje kapaciteta i

osuvremenjivanje infrastrukture te usluga socijalne skrbi, ali i daljnji razvoj potpora te modela pružanja izvaninstitucionalne skrbi.

Dvama posebnim ciljevima obuhvaćena je nužnost prevencije za zdrav, aktivan i kvalitetan život svakog stanovnika, i to kroz Posebni cilj *Poboljšanje dostupnosti i kvalitete zdravstvene zaštite i socijalne skrbi uz daljnji razvoj i jačanje programa prevencije za zdrav i kvalitetan život* te Posebni cilj *Razvoj i unaprjeđenje učinkovitosti sustava sporta za poticanje rekreacije i vrhunske sportske rezultate*. Ovim ciljevima obuhvaćena je provedba politika *Promicanje zdravlja, zdravih prehrambenih navika i aktivnog života kroz sport*. Grad Zadar kao nositelj titule Europskog grada sporta u 2021. godini ističe se kvalitetnom sportskom infrastrukturom na području Zadarske županije, međutim daljnja ulaganja potrebna su radi nedovoljne specijalizacije sportskih objekata, kako na području grada tako i izvan, te izrazite neujednačenosti u brojnosti i kvaliteti sportskih građevina te sportskih i rekreativnih sadržaja i programa u gradovima i općinama izvan područja grada Zadra.

Kompleksnost prioritetnog područja javne politike *Ublažavanje negativnih demografskih trendova i izgradnja poticajnog okruženja za mlade i obitelj* počiva na činjenici kako je ovaj segment teško razdvojiv od svih ostalih javnih politika s obzirom na to da je njihova ukupnost upravo ta koja neko područje čini atraktivnim za život i stvaranje obitelji. Međutim, ovom javnom politikom nastoji se dodatno istaknuti potreba za demografskom revitalizacijom Zadarske županije, posebice njezinih ruralnih područja te otoka, potreba za kvalitetnim usklađivanjem obiteljskog života i poslovnih obveza, kao i prilagodba ostale društvene infrastrukture potrebama obitelji s djecom. Povezanim posebnim ciljem *Razvoj Zadarske županije kao poticajnog okruženja za mlade i obitelj* naglasak se stavlja na razvoj i unaprjeđenje društvene infrastrukture te sustava potpora i programa mladima i obiteljima s djecom utemeljenom na ispitivanju realnih potreba te životnih navika i stavova mladih obitelji o demografskim kretanjima u Zadarskoj županiji.

Izgradnja poticajnog okruženja otpornog na krize (izazove) prije svega podrazumijeva izgradnju sigurnog okruženja, okruženja sposobnog nositi se s ugrozama uzrokovanim raznovrsnim ljudskim i/ili prirodnim faktorima. Uz prioritetne javne politike nacionalne razine koje obuhvaćaju aspekte obrambene sposobnosti, unutarnje sigurnost, borbu protiv radikalizma, ekstremizma i terorizma, na regionalnoj razini Zadarska županija usmjerava se ka *Jačanju otpornosti na rizike od katastrofa i unaprjeđenje sustava civilne zaštite uz Unaprjeđenje sustava vatrogastva*. Ove su politike obuhvaćene posebnim ciljem *Unaprjeđenje sustava za jačanje otpornosti Zadarske županije*, a ključna područja financiranja uključuju ulaganje u daljnji razvoj infrastrukture, primjenu novih tehnika i tehnologije te jačanje ljudskih kapaciteta i uvjeta rada sigurnosnih službi i sustava civilne zaštite.

3. Resursna učinkovitost i povezanost Zadarske županije

„Zadarska županija je županija primjerena za život mladih obitelji, privlačna turistička, nautička i ruralna destinacija. Na području županije uzgajaju se autohtoni proizvodi koji povezuju zeleno i plavo, poljoprivredu i ribarstvo. Županija je koja obiluje prirodnim različitostima i bogatstvima te kulturno povijesnom baštinom – „Hrvatska u malom“. Zadarska županije je veliki potencijal u gospodarskom smislu, idealnog geostrateškog i geoprometnog položaja te očuvanog okoliša.“
Vizija Zadarske županije s aspekta predstavnika jedinica lokalne samouprave iskazana u okviru istraživanja *“Budućnost Zadarske županije kakvu želimo“*

Doprinos Zadarske županije zelenoj i digitalnoj tranziciji Republike Hrvatske ogleda se kroz šest posebnih ciljeva te deset povezanih prioritetnih područja javnih politika usmjerenih ka zaštiti okoliša i prirode te unaprjeđenju resursne učinkovitosti i povezanosti Zadarske županije.

Kao što je već istaknuto, Zadarska županija je prostor velike i raznolike prirodne baštine među kojima se najviše ističu zaštićeni dijelovi prirode, te ujedno i vrlo osjetljivi kopneni i morski ekosustavi. U skladu s prioritetnim područjem javnih *politika Zaštita prirodnih resursa i borba protiv klimatskih promjena* za područje Zadarske županije formirana su dva posebna cilja. Posebnim ciljem *Unaprjeđenje sustava zaštite okoliša, očuvanja prirodne baštine i održivog upravljanja prostornim resursima* djelovanje javnih politika usmjerava se ka daljnjem unaprjeđenju upravljanja zaštićenim dijelovima prirode, očuvanju bioraznolikosti, ali i praćenju stanja i zaštiti svih okolišnih sastavnica. S druge strane upravljanje morem i obalnim područjem, prostorno planiranje urbanih područja te postojeća izgrađena područja zahtijevaju novi pristup upravljanju ovim područjima kroz integralno upravljanje, razvoj zelene infrastrukture i kružnu obnovu prostora i zgrada. Posebnim ciljem *Unaprjeđenje kvalitete i održivosti komunalnih infrastrukturnih sustava i usluga* dodatno se pridonosi zaštiti okoliša kao jednog od najdragocjenijih resursa Zadarske županije, i to prije svega unaprjeđenjem sustava gospodarenja otpadom uz poticanje prijelaza na kružno gospodarstvo te daljnjim razvojem sustava vodnog gospodarstva.

Zelenu i digitalnu tranziciju Zadarske županije čini i energetska tranzicija Zadarske županije predvođena posebnim ciljem *Unaprjeđenje energetske učinkovitosti i infrastrukture uz tranziciju prema čistoj energiji i OiE* u skladu s prioritetnim područjem javne politike *Energetska samodostatnost te tranzicija na čistu energiju*. Kako bi se zadovoljile energetske potrebe svih dijelova Zadarske županije potrebno je daljnje unaprjeđenje energetske infrastrukture i sustava energopskrbe, uz kontinuirano povećanje korištenja obnovljivih izvora energije te poticanje prijelaza na čiste tehnologije povezane s vodikom. Uz nastavak napora na unaprjeđenju energetske učinkovitosti infrastrukture u javnom i privatnom vlasništvu naglasak će se staviti na poticanje uporabe obnovljivih izvora energije, ali i na poticanje inovacija u energetske sektoru.

Potreba za dostizanjem klimatske neutralnosti te jačanju otpornosti na klimatske promjene osobito je značajna za sektore poljoprivrede i akvakulture. Zadarska županija smatra se jednim od najvažnijih poljoprivrednih područja Jadranske Hrvatske te vodećom županijom u akvakulturi i ribarstvu sa značajnim udjelom ovih sektora u gospodarstvu Zadarske županije. Upravo na rezultatima ovih sektora Zadarska županija mora učiniti iskorak kroz industrijsku tranziciju od tradicionalne proizvodnje prema pametnoj poljoprivredi, ribarstvu i akvakulturi i proizvodima visoke dodane vrijednosti. Posebni ciljevi *Razvoj konkurentne, otporne i održive poljoprivrede i prehrambenog sektora* te *Razvoj konkurentnog, održivog i otpornog ribarstva i akvakulture* usmjereni su ka uspostavi regionalnog eko i inovacijskog sustava za poduzetnike u ovim sektorima uz poticanje primjene digitalnih i drugih inovativnih tehnika i tehnologija i integriranje u strateške lance vrijednosti hrane. Za razvoj konkurentne, otporne i održive akvakulture, poljoprivrede i sektora hrane nužna je usmjerenost na sljedeća prioritetna područja javnih politika: *Povećanje produktivnosti poljoprivrede i akvakulture i njihove otpornosti na klimatske promjene na okolišno prihvatljiv i održiv način, Smanjenje upotrebe pesticida i povećanje ekološke proizvodnje u skladu s novim smjerovima EU-a u okvirima zelenog plana te strategije „od polja do stola“ i strategije EU-a za bioraznolikosti te Jačanje konkurentnosti i inovativnosti u poljoprivredi i akvakulturi.*

Resursna učinkovitost i povezanost Zadarske županije ostvaruje se i kroz dva horizontalna segmenta koja dotiču sve gospodarske i društvene djelatnosti – kroz sektor prometa i kroz elektroničke komunikacijske sustave.

Dobra prometna povezanost jedna je od najvažnijih sastavnica društvenog i gospodarskog razvoja te nositelj uravnoteženog regionalnog razvoja. U tom pogledu Zadarska županija odlikuje se dobrom međuregionalnom povezanošću, izuzev željezničkog prometa, te s nedovoljno razvijenom kapilarnom prometnom infrastrukturom i javnim prijevozom za uspostavu održive mobilnosti unutar same regije. Posebnim ciljem *Unaprjeđenje prometne povezanosti i modernizacija prometnih sustava za održivo i sigurno prometovanje* naglasak je stavljen na cjelokupnu revitalizaciju prometnog sustava Zadarske županije za daljnje unaprjeđenje lokalne, međuregionalne i međunarodne povezanosti u skladu s četiri povezana prioritetna područja javnih politika: *Modernizacija željezničkih pruga, promicanje integriranog urbanog prijevoza i prijevoza tereta željeznicom, Uspostava novih prometnih procesa u svim vidovima prometa i autonomnih sustava za mobilnost, Razvoj pomorskog prometa te Razvoj zračnog prometa*. Razvoj suvremene željeznice i produljenje glavne stajanke Zračne luke Zadar, uz daljnji razvoj luke Gaženica, Zadarsku županiju stavit će uz bok najbolje povezanih regija Europe. S druge strane unaprjeđenje infrastrukture i organizacije cestovnog prometa za poboljšanje povezanosti kontinentanskog zaleđa s funkcijama glavnih gravitacijskih centara u Zadarskoj županiji uz unaprjeđenje pomorskog prometa i povezanosti otoka (uključujući međuotočnu povezanost) i povezane procese modernizacije i uvođenja ekološki prihvatljivih prometnih rješenja pridonijet će cjelokupnom podizanju razine učinkovitosti i funkcionalnosti prometnog sustava i iskorak prema klimatskoj neutralnosti i ravnomjernijem regionalnom razvoju.

Posebnim ciljem *Razvoj i poticanje primjene kvalitetnih i prostorno ravnomjerno dostupnih elektroničkih komunikacijskih sustava* u nadolazećem razdoblju nastoji se intenzivirati digitalna tranzicija Zadarske županije kroz dva segmenta i povezana područja javnih politika: s aspekta osiguravanja potrebnih infrastrukturnih preduvjeta i s aspekta razvoja nužnih digitalnih kompetencija. U skladu s prioritetnim područjem javnih politika *Razvoj širokopojasnih elektroničkih komunikacijskih mreža* predviđa se razvoj i izgradnja širokopojasne infrastrukture i elektroničkih komunikacijskih mreža vrlo velikog kapaciteta na širem području županije, a kao značajan doprinos ravnomjernijem regionalnom razvoju. U skladu s drugim prioritetnim područjem javnih politika *Razvoj digitalnih kompetencija i digitalnih radnih mjesta* nastoji se intenzivirati aktivnosti na podizanju digitalnih kompetencija i stvaranje uvjeta za digitalnu transformaciju i primjenu naprednih tehnologija u gospodarstvu i društvu, a posebice javnoj upravi te lokalnoj i regionalnoj samoupravi. Uz dobru prometnu povezanost digitalna tranzicija Zadarske županije može biti jedan od nositelja uravnoteženog i pametan regionalni razvoj Zadarske županije čime se uz sinergiju svih posebnih ciljeva i povezanih prioritetnih područja javnih politika zaokružuje zelena i digitalna tranzicija Zadarske županije.

4. Uravnotežen i pametan regionalni razvoj

„Jednaku za svih, posebno za otoke i zadarsko zaleđe“ Vizija Zadarske županije s aspekta sudionika Anketnog istraživanja za građane “Budućnost Zadarske županije kakvu želimo“

Vizija razvoja Zadarske županije ne može se ostvariti bez stvaranja sigurnog i poticajnog okruženja za sve njezine stanovnike. Unutarnje razlike u razvijenosti Zadarske županije rezultat su kompleksnih i dugotrajnih procesa i trendova koji nisu zahvatili isključivo Zadarsku županiju, već su kao takvi prisutni

i u ostalim dijelovima Hrvatske. S druge strane zelena i digitalna tranzicija, zdravstveni i sigurnosni izazovi nude nova rješenja i novu priliku ovim područjima. Prostorna raznolikost Zadarske županije je s jedne strane čimbenik njezine privlačnosti, a s druge otežavajući faktor razvoja, primarno zadarskog zaleđa, brdsko-planinskih područja te otoka. Uravnotežen i pametan regionalni razvoj Zadarske županije planira se ostvariti kroz realizaciju dva posebna cilja: *Povećanje teritorijalne kohezije Zadarske županije i poticanje ravnomjernog i održivog razvoja s naglaskom na otoke, brdsko-planinska i potpomognuta područja te Jačanje pozicije regionalnoga gospodarstva, pametne specijalizacije i razvoj pametnih gradova*. Prvi posebni cilj naslonjen je na prioritetna područja javnih politika *Razvoj potpomognutih područja i brdsko-planinskih područja te Razvoj pametnih i održivih otoka*. Demografska i gospodarska revitalizacija potpomognutih, ruralnih i brdsko-planinskih područja te otoka naslonit će se na razvoj pametnih sela te pametnih otoka poticanjem razvoja lokalnog gospodarstva. Ključna ulaganja usmjerit će se ka unaprjeđenju lokalne prometne i komunalne infrastrukture te uvođenju širokopojsnog interneta kao temeljnim razvojnim čimbenicima.

S druge strane gradovi neupitno ostaju generatori rasta regija. Zadarska regija kao prostorna cjelina okupljena oko zadarskog urbanog centra ne podliježe gravitacijskim utjecajima niti jednoga drugoga grada osim glavnog grada države. Snaga neke regije i pripadajućeg urbanog područja između ostalog počiva na atraktivnosti tog područja za poslovanje i život, na snazi gospodarstva i, konačno, regionalnoj konkurentnosti. Posebnim ciljem *Jačanje pozicije regionalnoga gospodarstva, pametne specijalizacije i razvoj pametnih gradova* obuhvaćena su dva prioritetna područja javnih politika kojima se nastoji odgovoriti na ključne društvene i gospodarske izazove Zadarske županije i pripadajućeg urbanog područja grada Zadra, a to su: *Pametna specijalizacija i jačanje pozicije regionalnoga gospodarstva u globalnim lancima vrijednosti te Razvoj pametnih i održivih gradova*. Već započeti procesi pametne specijalizacije gospodarstva Zadarske županije u nadolazećem razdoblju nastavljaju se kroz regionalnu inovacijsku politiku i stvaranje regionalnog i eko inovacijskog sustava poduzetnika uz jačanje pozicije regionalnog gospodarstva u globalnim lancima vrijednosti.

Urbano područje grada Zadra kao najznačajniji nositelj gospodarskog rasta te društvenih djelatnosti u Zadarskoj županiji usmjerit će se ka pametnom i održivom razvoju kroz integrirana ulaganja u prostor užeg i šireg urbanog centra, a s naglaskom na poboljšanje urbane infrastrukture, unaprjeđenje urbane mobilnosti te bolje upravljanje utemeljeno na razvoju i primjeni integriranih inovativnih rješenja.

6. Popis posebnih ciljeva i ključnih pokazatelja ishoda

Razvojni smjer 1. Održivo gospodarstvo i društvo

Strateški cilj 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo

POSEBNI CILJ 1.

Poticanje industrijske tranzicije prema nišama visoke dodane vrijednosti

Izazovi klimatskih promjena, globalizacije i 4. industrijske revolucije dodatno naglašeni posljedicama globalne pandemije ukazali su na nužnost reindustrijalizacije gospodarstva Zadarske županije s naglaskom na sveopću modernizaciju, dekarbonizaciju te tranziciju prema sektorima, odnosno nišama visoke dodane vrijednosti.

Sektorska polarizacija gospodarstva Zadarske županije okarakterizirana dugogodišnjim procesom deindustrijalizacije te razvojem turizma na uštrb razvoja drugih gospodarskih djelatnosti, uz zastupljenost tradicionalne proizvodnje te nedovoljno razvijene sektore s proizvodima visoke dodane vrijednosti značajno su oslabili gospodarstvo Zadarske županije u odnosu na razdoblje prije Domovinskog rata. S druge strane prerađivačka industrija zastupana najprominentnijim predstavnicima u metaloprerađivačkoj i prehrambenoj industriji uz kreativne industrije, pomorstvo, poljoprivredu, ribarstvo i akvakulturu mogu biti nositelji gospodarske transformacije Zadarske županije.

Međutim, za iskorak prema konkurentnijem i održivijem gospodarstvu nužan je zaokret iz dugogodišnje usmjerenosti ovih sektora od tradicionalnog ka suvremenom poslovanju, a osobito digitalizaciji, tehnološkoj automatizaciji, kao i uvođenju ostalih inovativnih, visokih tehnologija u poslovne i proizvodne procese te finalne proizvode. Otkrića u disciplinama poput umjetne inteligencije, nanotehnologije, biotehnologije i drugih KET područja ključan su razvojni potencijal za povećanje produktivnosti, diversifikaciju i modernizaciju poslovnih procesa te otvaranje novih mogućnosti ulaganja. Neophodno je da se Zadarska županija, prateći globalne trendove, usmjeri upravo na izgradnju konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju, kreativnim industrijama i novim, pametnim i čistim tehnologijama.

U svrhu poticanja industrijske tranzicije Zadarske županije prema sektorima te nišama visoke dodane vrijednosti ključno je ulaganje u razvoj i unaprjeđenje regionalne infrastrukture i stvaranje poticajnog poduzetničkog okruženja za privlačenje investicija i daljnji razvoj proizvodnog sektora i sektora više i visoke dodane vrijednosti. Ključnu odrednicu smjera industrijske tranzicije Zadarske županije odredit će ulaganje u razvoj *tehnopolisa* za industriju 4.0.+ koji će obuhvatiti specijaliziranu poduzetničku potpurnu infrastrukturu s demonstracijskim, inovacijskim, *coworking* i edukacijskim centrima.

Osim izgradnje specijalizirane poduzetničke potporne infrastrukture za poticanje razvoja sektora visoke dodane vrijednosti, a osobito pametne industrije, kontinuirano će se raditi na unaprjeđenju i osuvremenjivanju usluga poduzetničkih potpornih institucija namijenjenim osnaživanju poduzetnika početnika (*start-up*) i rastućih poduzeća (*scale-up*). Ovime se osobito potiču investicije u svrhu kreiranja i komercijalizacije novih finalnih proizvoda namijenjenih regionalnom tržištu, ali i izvozu.

Sam proces reindustrijalizacije nužno će pratiti potpora uvođenju naprednih i zelenih tehnoloških rješenja usmjerenih ka dekarbonizaciji, digitalizaciji i modernizaciji proizvodnog sektora, ali i razvoj pametnih vještina koje ovakav proces neminovno donosi sa sobom. Razvojem pametnih vještina za industrijsku tranziciju osigurat će se razvoj potrebnih znanja i vještina, jačanje učinka istraživanja,

transfer inovacija i znanja, bolje korištenje dostupnih informacijskih i komunikacijskih tehnologija te pretvorba inovativnih ideja u nove, konkurentne proizvode i usluge koje rezultiraju rastom i kvalitetnim poslovima u okviru pametnih tvrtki i tvornica budućnosti.

Mjere za poticanje industrijske tranzicije prema nišama visoke dodane vrijednosti

- Mjera 1.1.: Razvoj i unaprjeđenje regionalne infrastrukture u cilju jačanja atraktivnosti regija za privlačenje investicija
- Mjera 1.2.: Stvaranje poticajnog poslovnog okruženja za razvoj proizvodnog sektora i sektora više i visoke dodane vrijednosti
- Mjera 1.3.: Uvođenje zelenih tehnologija, modernizacija i dekarbonizacija proizvodnog sektora
- Mjera 1.4.: Poticanje novih investicija u svrhu kreiranja i komercijalizacije novih finalnih proizvoda i povećanja izvoza
- Mjera 1.5.: Razvoj pametnih vještina za industrijsku tranziciju.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.1.04 Dodana vrijednost proizvodnje kao postotak BDP-a i po stanovniku:	- 82,17 (2018.)	- 84,00
- DVP kao % BDP-a:	- 65.409,00 (2018.)	- 70.000,00
- DVP po stanovniku		
OI.02.4.26 Produktivnost rada mjerena kao prihod po zaposlenom, HRK:	589.565,00 (2019.)	700.000,00
OI.02.1.11 Izvoz dobara i usluga (u % BDP-a), %:	27,50 (2018.)	50,00

Razvojni smjer 1. Održivo gospodarstvo i društvo
Strateški cilj 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo
POSEBNI CILJ 2.
Stvaranje snažnog malog i srednjeg poduzetništva i poticajnog poslovnog okruženja
Ovim posebnim ciljem podupirat će se snažan razvoj poduzetničke infrastrukture i potpornih institucija, financiranje razvoja i komercijalizacije novih proizvoda, internacionalizacija poslovanja, poticanje digitalizacije i modernizacije poslovnih i proizvodnih procesa, društveno poduzetništvo i poduzetništvo žena i mladih. S obzirom na to da je zbog izrazite koncentracije poduzetničkih aktivnosti u Zadru trenutačan raspored aktivnosti unutar županije relativno neravnomjeran, posebna pozornost obratit će se na razvoj otočnog i ruralnog gospodarstva, izjednačavajući uvjete poslovanja (vodovod, odvodnja, prometna povezanost, Internet i dr.). Mikro, mala i srednja poduzeća ključna su za konkurentnost i prosperitet gospodarstva. O važnosti istih svjedoči podatak kako u 2019. godini u gospodarstvu Zadarske županije sudjeluju s udjelom od 99,83% svih tvrtki. Međutim, mikro, mala i srednja poduzeća na području Županije nedovoljno su konkurentna i kapacitirana za izlazak na dinamično i zahtjevno EU i globalno tržište. Kako bi se povećala konkurentnost poduzetnika (i gospodarstva općenito) Zadarske županije u nadolazećem razdoblju poseban naglasak će se staviti na ulaganja u digitalizaciju, inovacije, istraživanje i razvoj, te jačanje nedovoljno razvijene suradnje privatnog i obrazovnog sektora. Osim navedenog, dodatni napor i sredstva će se uložiti i u umrežavanje svih ključnih dionika unutar sektora

gospodarstva organiziranjem raznih *offline* i *online evenata*, edukacija, radionica, sastanaka, konferencija, poslovnih mreža itd. Transformacija društva i gospodarstva ka digitalnom je nužnost, posebno uzimajući u obzir stanje na tržištu rada Zadarske županije, koje navodi kako je na razini županije u 2019. godini od ukupno zaposlenih tek njih 1,14% zaposleno u djelatnosti informacija i komunikacija i koje sa svojim kapacitetima potencijalnih zaposlenika ne odgovara potražnji s druge strane.

Ekonomski pokazatelji dokazuju kako ulaganja u osnaživanje poduzetničkog potencijala nisu u dovoljnoj mjeri uspjela potaknuti razvoj poduzetništva. U narednom razdoblju podizati će se ukupna razina poduzetničke spremnosti stanovništva županije, kako bi se ostvario rast broja mikro, malih i srednjih poduzetnika, umrežavanje istih, razvoj novih proizvoda i usluga, kao i rast broja uspješnih *start-up* i *scale-up* pothvata. Nužno je, između ostalog, kontinuirano poticati poduzetničke inicijative i stvarati stabilne gospodarske uvjete u županiji, urediti imovinsko-pravne odnose u svim njenim dijelovima, a samim time i kontinuirano unaprjeđivati kvalitetu javnih usluga prema građanima i poduzećima. Poticanje razvoja poduzetništva Zadarske županije provodit će se i kroz linije financijskih i ostalih potpora namijenjenih poduzetništvu i obrtništvu, a posebice u području olakšanja pristupa internacionalizaciji i financiranju razvoja i komercijalizacije novih proizvoda te digitalizaciji, automatizaciji i svekolikoj modernizaciji poslovnih i proizvodnih procesa. Potpore poduzetničkoj i gospodarskoj aktivnosti će biti provedene na jednostavniji i brži način, posebno uzimajući u obzir činjenicu kako su jednostavnost i potpora temelj za privlačenje poduzetnika na prijavu razvojnih projekata za financiranje iz fondova Europske unije.

Poduzetnička potporna infrastruktura nužan je preduvjet za razvoj zdravog okruženja za male i srednje poduzetnike. Ulaganje u razvoj i unaprjeđenje poslovne infrastrukture i stvaranje poticajnog poduzetničkog okruženja nužni su i za potrebe privlačenja investicija na području Županije. Iako se Zadarska županija ističe iznimno kvalitetnom mrežom potporne poduzetničke infrastrukture koja uključuje razvojne agencije, centre kompetencija, poduzetničke zone, specijalizirane inkubatore i *coworking* prostore, i dalje je izražena potreba za izgradnjom novih i širenjem postojećih poduzetničkih zona, ali i ostale poduzetničke potporne infrastrukture. U nadolazećem razdoblju nastaviti će se ulaganja u razvoj gospodarskih zona, specijaliziranih inkubatora i *coworking* prostora kako bi se privukla ulaganja i stvarale mogućnosti za razvoj i širenje poslovanja malih i srednjih poduzetnika te otvaranje novih radnih mjesta na području Zadarske županije.

Prepoznata je važnost poticanja razvoja uslužnog sektora više dodane vrijednosti, društvenog poduzetništva i poticanja poduzetništva žena i mladih. Također, izuzetno je važno poticati poduzeća koja imaju potencijal da se s lokalnog i/ili regionalnog tržišta snažnije uključe na svjetsko tržište, kao i poticati poduzeća u kojima produktivnost i izvozni potencijali brzo rastu te koja poslovanje internacionaliziraju u početnoj fazi poslovanja. Mikro, malo i srednje poduzetništvo treba preuzeti ključnu ulogu u zelenom i digitalnom gospodarskom rastu i razvoju, u svrhu čega će se stvarati učinkovit gospodarski ekosustav, te na taj način potaknuti razvoj poduzetništva i vještina, modernizaciju i internacionalizaciju poslovanja.

Mjere za stvaranje snažnog malog i srednjeg poduzetništva i poticajnog poslovnog okruženja

- Mjera 2.1.: Razvoj, modernizacija i jačanje kapaciteta poduzetničke infrastrukture i potpornih institucija

- Mjera 2.2.: Uspostava potpornih modela za olakšanje pristupa internacionalizaciji i financiranju razvoja i komercijalizacije novih proizvoda
- Mjera 2.3.: Poticanje digitalizacije i modernizacije poslovnih i proizvodnih procesa
- Mjera 2.4.: Razvoj društvenog poduzetništva i poticanje poduzetništva žena i mladih.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.1.07 Udio prihoda malih i srednjih poduzeća u ukupnom prihodu svih poduzeća, %:	54,36 (2019.)	60,00
OI.02.1.31 Udio zaposlenih u mikro, malim i srednjim poduzećima u ukupnom broju zaposlenih, %:	85,70 (2019.)	90,00
OI.02.4.06 Broj novih malih i srednjih poduzeća po godini:	389 (2019.)	500

Razvojni smjer 1. Održivo gospodarstvo i društvo

Strateški cilj 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo

POSEBNI CILJ 3.

Povećanje uloge znanosti i istraživanja u gospodarstvu Zadarske županije

Glavna zamjerka razvoju Zadarske županije jest nedovoljno ulaganje u istraživanje i znanost, kao i slab transfer znanja i inovacija u društvo i gospodarstvo. Kako bi se ostvarila perspektivna budućnost svakog razvijenog društva na pragu 4. industrijske revolucije, nužno je osigurati konkurentnost njegovog gospodarstva, demografsku vitalnost njegovog stanovništva te znanje i vještine njegovih ljudi, i to upravo kroz ulaganje u obrazovanje, znanost i istraživanje.

Premda Zadarska županija već sada posjeduje značajan znanstveno-istraživački potencijal u vidu sve snažnijeg razvoja Sveučilišta u Zadru, znanstvene jedinice Opće bolnice Zadar, kao i istraživačkog laboratorija u okviru Centra za prehrambenu tehnologiju i biotehnologiju Zadar, Prehrambeno biotehnološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, sveukupan znanstveno-istraživački sektor na cjelokupnom području još uvijek nije dosegao svoj puni potencijal u području stvaranja novih ideja koje posjeduju međunarodni značaj ili primjenjivost za inovacije i poduzetništvo. Za značajnije pokretanje razvoja temeljem istraživačko-razvojnih aktivnosti i primjene znanja nužno je uspostaviti okruženje koje će omogućiti ulaganja u razvojne i znanstveno-istraživačke projekte sa značajnim utjecajem na društvenu i gospodarsku dobrobit.

U nadolazećem razdoblju jačanje kapaciteta znanstveno-istraživačkih institucija planirano je kroz ulaganja u rekonstrukciju, uređenje i opremanje postojećih te izgradnju novih objekata s laboratorijima, eksperimentalnim poligonima te edukacijskim i demonstracijskim centrima. Predviđena su ulaganja u uređenje i opremanje postojećih objekata te uspostava istraživačko-obrazovnog središta Sveučilišta u Zadru u okviru izgradnju zgrade STEM odjela s dormitorijem te otočnih znanstveno-istraživačkih centara. Uz infrastrukturne zahvate kontinuirano će se poticati ulaganja u suvremenu opremu, a osobito za GIS laboratorij, enološko-pedološki laboratorij, laboratorij kompleksa Baštica, opremu za arheološka istraživanja te laboratorij za psihološku analizu i sl. Kako bi se istražile posljedice pandemije uzrokovane COVID-om 19 nabavit će se oprema za zdravstvene studije. Planirana znanstvena infrastruktura poglavito će biti namijenjena radu odjela za geografiju, odjela za ekologiju, agronomiju i akvakulturu, odjela za zdravstvene studije i

pomorskog odjela, te će imati razvojnu ulogu za Sveučilište, ali i za cjelokupnu Zadarsku županiju. Osim Sveučilišta u Zadru, Opća bolnica Zadar i Centar za prehrambenu tehnologiju i biotehnologiju Zadar također raspolažu s istraživačkim kapacitetima, ali ih treba dalje jačati te u nadolazećem razdoblju širiti znanstveno-istraživačku infrastrukturu i poticati izvrsnu znanost.

Uz osnaživanje znanstveno-istraživačkog sektora ovim posebnim ciljem predviđa se i dodatno jačanje i razvoj sustava za transfer znanja i tehnologija. Unatoč tome što su učinjeni prvi iskoraci Sveučilišta u Zadru, osnivanjem sastavnica namijenjenih olakšavanju transfera znanja i inovacija u društvo i gospodarstvo (Ured za znanost, projekte i transfer tehnologija te Tehnologija, inovacije, poduzetništvo d.o.o.), još uvijek je potrebno dodatno razvijati i poticati umrežavanje i suradnju između znanstvenika i gospodarstvenika na području Zadarske županije, kako bi se transferom znanja i inovacija olakšavao razvitak gospodarstva Zadarske županije.

Uz jačanje kapaciteta i razvoj znanstveno-istraživačkih institucija u nadolazećem razdoblju ulagat će se u jačanje znanstvenoistraživačke dimenzije poslovnog sektora. U tom smislu jačat će se kapaciteti poduzetničkih potpornih institucija, osmisliti sustav potpora za poticanje istraživanja kao što su potpore poduzetnicima koji svoje poslovanje i rast zasnivaju na primjeni znanja, razvoju tehnologija i inovacija te razvijati programi kojima će se olakšati daljnji transfer znanja u gospodarstvo i društvo.

Sve navedene planirane investicije u infrastrukturu i opremu znanstveno-istraživačkog sektora unaprijeđuju i razvijaju studije znanosti i tehnologije i stvaraju radne uvjete za znanstvenike i istraživače koji će ih ohrabrivati na ostanak u zemlji, kao i poticati povratak hrvatskih znanstvenika iz inozemstva te dolazak inozemnih istraživača. Najveća snaga znanstveno-istraživačkog sektora i najznačajnija sastavnica ljudskog kapitala koji je postavljen kao preduvjet za veću inovativnost poslovnog sektora su znanstvenici. U nadolazećem razdoblju poseban će se naglasak staviti na promicanje znanosti među mladima i promicanje inovatorstva. U tu svrhu iznimno je važno osigurati veću dostupnost sredstava za znanstvenike i poticati kvalitetu znanosti i visokog obrazovanja u svrhu dostizanja europskih standarda izvrsnosti u svim znanstvenim disciplinama.

Mjere za povećanje uloge znanosti i istraživanja u gospodarstvu Zadarske županije

- Mjera 3.1.: Jačanje kapaciteta znanstveno-istraživačkih institucija
- Mjera 3.2.: Jačanje znanstvenoistraživačke dimenzije poslovnog sektora
- Mjera 3.3. Jačanje i razvoj kapaciteta sustava za transfer znanja i tehnologija

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.9.41 Broj podnesenih prijava zaštite industrijskog vlasništva	79 (2019.)	120
OI.02.4.11 Udio rashoda JLP(R)S za istraživanje i razvoj u ukupnim rashodima, %:	1,71 (2019.)	5,00
OI.02.4.27 Bruto investicije u intelektualnu imovinu, u tis.	17.965 (2019.)	20.000

POSEBNI CILJ 4.

Razvoj Zadarske županije kao prepoznatljive destinacije održivog, pametnog i cjelogodišnjeg turizma

Gospodarstvo Zadarske županije već uvelike počiva na turističkim kretanjima, no u urbanim područjima te priobalju tijekom ljetnih mjeseci često prekomjernim (*overtourism*), a istovremeno u ruralnim te brdsko-planinskim područjima uglavnom nedostatnim. Okarakterizirana kao ljetna turistička destinacija kupališnog 3S turizma (*sun, sea, sand*), Zadarska županija suočava se sa svim negativnim aspektima sezonski osjetljivog masovnog turizma. Nove okolnosti povezane s pandemijom, povećana svijest o okolišnim pitanjima i različiti sigurnosni aspekti ukazali su na ranjivost takvog oblika turizma te na potrebu za *razvojem održivog, inovativnog i otpornog turizma* kao prioritetnom području javnih politika Zadarske županije. Odmak od masovnosti prema *Zadarskoj županiji kao prepoznatljivoj destinaciji održivog, pametnog i cjelogodišnjeg turizma*, kako je to obuhvaćeno predmetnim posebnim ciljem, postići će se ulaganjem u sustav upravljanja destinacijom, unaprjeđenjem turističke infrastrukture, daljnjim razvojem ključnih specifičnih oblika turizma te promotivnim aktivnostima u svrhu povećanja prepoznatljivosti destinacije.

Razvoj i daljnje unaprjeđenje sustava upravljanja destinacijom osnova je za razvoj Zadarske županije kao pametne destinacije, a obuhvaća ulaganja u unaprjeđenje turističkog ekosustava, pametnije upravljanje resursima i razvoj pametnih vještina. Već započeto umrežavanje turističkih dionika javnog i privatnog sektora, projektno i funkcionalno objedinjavanje destinacijskih menadžment organizacija promicat će se i u nadolazećem razdoblju. Suradnja javnog, privatnog, a posebice znanstveno-istraživačkog sektora bit će nužna kod razvoja sustava određivanja i praćenja nosivosti pojedinih mikro-destinacija, dok će primjena novih informacijsko-komunikacijskih tehnologija uvelike izmijeniti dosadašnje načine suradnje na svim razinama sustava upravljanja destinacijom. Upravo jedan od ključnih segmenata izgradnje pametne destinacije bit će korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija i inovativnih softverskih rješenja, primjena velikih baza podataka, kao i VR, AR, MR i XR tehnologija. Međutim, uz primjenu novih tehnologija dodatno će se istaknuti potreba i za ulaganjem u programe obrazovanja mladih u sektoru turizma, kao i edukacije odraslih s ciljem unaprjeđenja znanja i kompetencija već zaposlenih u turizmu kako bi mogli ići u korak s inovacijama u sektoru. Upravo turizam kao društvena pojava najbolje oslikava kako su tehnološke promjene predvođene digitalizacijom utjecale na društvene i gospodarske tokove, od pojedinačnih segmenata kao načina odabira destinacije, komunikacije s domaćinima u destinaciji pa sve do cjelokupnog turističkog doživljaja i povratne informacije (*feedback-a*). Razvoj pametne destinacije, povezane infrastrukture i nastavak ulaganja u identificirane ključne specifične oblike turizma omogućit će turističkim dionicima kreiranje ponude cjelovitog turističkog doživljaja te pomak ka turističkim proizvodima više dodane vrijednosti s naglaskom na produljenje sezone i turističku valorizaciju urbanih, otočnih, ruralnih te brdsko-planinskih područja.

Iznimno kvalitetna i bogata kulturna i prirodna atrakcijska osnova razlog su zašto Zadarska županija kao turistička destinacija u posljednja dva desetljeća ostvaruje snažan rast broja turističkih dolazaka i noćenja. Ipak, mnogi dijelovi Zadarske županije još uvijek nisu dovoljno turistički valorizirani, iako svojim obilježjima omogućuju razvoj cijelog niza specifičnih oblika turizma. U tu svrhu u nadolazećem razdoblju nastaviti će se ulaganja u unaprjeđenje javne turističke infrastrukture povezane s razvojem ključnih specifičnih oblika turizma, pri čemu će se staviti naglasak na zaštitu

pomorskog dobra, i to i kopnenog i morskog dijela. Ruralna otočna i kopnena područja svojom prirodnom osnovnom nude potencijal za snažniji razvoj sezonski neosjetljivih specifičnih oblika turizma, posebice eko, agro, gastro i eno turizma. Na cijelom području Zadarske županije poticat će se razvoj kulturnog turizma (koji uključuje kreativni i vjerski turizam), zdravstvenog te avanturizma. Na urbanom području grada Zadra poticat će se realizacija programa i različitih turističkih sadržaja izvan glavne turističke sezone, a sve u svrhu podizanja ukupne atraktivnosti te prepoznatljivosti destinacije tijekom cijele godine. Podrška razvoju specifičnih oblika turizma i unaprjeđenju kvalitete turističke ponude Zadarske županije uz javnu turističku infrastrukturu svakako mora obuhvatiti i daljnji razvoj sustava potpora poboljšanju kvalitete privatnih smještajnih objekata, s posebnim naglaskom na unaprjeđenje kvalitete i profesionalizacije privatnog smještaja pretvaranjem u B&B, male obiteljske ili difuzne hotele, ali obvezno u skladu s prostornim, infrastrukturnim i demografskim mogućnostima pojedinog područja.

Duga turistička tradicija pozicionirala je Zadarsku županiju kao jednu od najpoželjnijih destinacija jadranske obale, no zbog imidža ljetne turističke destinacije kupališnog 3S turizma u nadolazećem razdoblju bit će nužno uložiti dodatne napore u repozicioniranju Zadarske županije kao cjelogodišnje destinacije održivog i pametnog turizma s brojnim i kvalitetnim kulturnim i turističkim sadržajima dostupnim tijekom cijele godine.

Svim navedenim omogućit će se prevladavanje prepreka razvoju funkcionalne i održive turističke regije i omogućiti pametne mikro-regionalne specijalizacije u različitim nišama specifičnih oblika turizma. Istovremeno, osigurat će se pozitivan multiplikacijski učinak turizma ostvarenjem svoje akceleratorne funkcije kroz poticanje razvoja cjelokupnog gospodarstva, a osobito poljoprivrede, digitalizacije, prometa, energije i okoliša, sporta i kreativnih industrija.

Mjere za razvoj Zadarske županije kao prepoznatljive destinacije održivog, pametnog i cjelogodišnjeg turizma

- Mjera 4.1.: Razvoj sustava upravljanja destinacijom
- Mjera 4.2.: Razvoj i unaprjeđenje turističke infrastrukture
- Mjera 4.3.: Razvoj ključnih specifičnih oblika turizma
- Mjera 4.4.: Povećanje prepoznatljivosti destinacije.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.8.03 Neto stopa popunjenosti kreveta i spavaćih soba u hotelima i sličnom smještaju (Iskorištenost kapaciteta u danima od siječnja do prosinca):	- 34 (2020.) - 65 (2019.)	80
OI.02.8.50 Indeks turističke razvijenosti Zadarske županije (aritmetička sredina):	21,97 (2019.)	25,00
OI.02.8.25 Prosječna potrošnja turista po danu, u eurima:	94,14 (2019.)	150,00

POSEBNI CILJ 5.**Očuvanje i valorizacija kulturne i povijesne baštine uz razvoj kreativnih industrija i dostupnost kulturnih sadržaja na području cijele Zadarske županije**

Kultura na području Zadarske županije složena je cjelina koja se sastoji od institucija, udruga, materijalne i nematerijalne baštine te svih ostalih segmenata koji se ubrajaju u kulturni život županije. Zajedničko obilježje svih sastavnica kulturne ponude uglavnom su nedostatna financijska sredstva zbog čega bogata materijalna i nematerijalna baština, kojom Zadarska županija obiluje, nerijetko ostaje nedovoljno valorizirana, a ponekad i zapuštena. Posljedica nedostatnih financijskih sredstava te relativno malog broja konzumenata jest i koncentracija kulturnih sadržaja u urbanom području grada Zadra, kao i usmjerenost s većinom sadržaja prema ljetnim mjesecima. Upravo zato unapređenje sustava upravljanja kulturnom i povijesnom baštinom uz jačanje financijskih, institucionalnih i ljudskih resursa u kulturi i kreativnim industrijama postaju ključna odrednica razvoja ovog sektora u nadolazećem razdoblju. Uz jačanje ljudskih resursa kroz edukaciju djelatnika nužno je osmišljavanje sustava kojim bi se kulturna i kreativna industrija mogle (u određenoj mjeri) samofinancirati, a osobito uz primjenu novih znanja i tehnologija (digitalizacija, proširena stvarnost, 3D skeneri, modelarstvo, bespilotne letjelice, LiDAR itd.) u njihovu istraživanju, zaštiti, predstavljanju i valorizaciji.

Očuvanje kulturne i povijesne baštine kroz pravilno upravljanje omogućit će da se kulturna dobra zaštite i valoriziraju i kroz stvaranje novih proizvoda kulturnog turizma na području županije. Kako bi se to realiziralo, uz ulaganja u rekonstrukciju i zaštitu nepokretne i pokretne materijalne i nematerijalne kulturne baštine, potrebno je stvoriti interpretacijski kontekst koji će na što konkurentniji i zanimljiviji način pridonijeti plasmanu kulturnog proizvoda na turističko tržište. Posebno će se ulagati u nove informacijsko-komunikacijske tehnologije i inovativna softverska rješenja, kao i VR, AR, MR i XR tehnologije pomoću kojih se ostvaruje atraktivniji sadržaj te lakše plasiraju promotivne aktivnosti kojima se dopire do potencijalnih korisnika. U cijelom procesu željenih razvojnih područja posebno je važna i institucionalna i financijska podrška kulturi, a zasebno i kreativnim industrijama. Uz institucionalno djelovanje, izuzetno je bitno buditi svijest o važnosti same baštine i kod samog lokalnog stanovništva te udruga u kulturi uz poticanje na aktivno djelovanje kada je u pitanju očuvanje i valoriziranje iste. S druge strane kreativne industrije se uglavnom sastoje upravo od privatnog sektora, odnosno mikro, malih i srednjih poduzetnika. Centrom kreativnih industrija Zadarska županija upisala se u kartu Hrvatske kao jedan od pionira u razvoju kulturnih i kreativnih industrija s osobitim naglaskom na industriju videoigara (*gaming* industriju) te audio-vizualne djelatnosti. Upravo kroz Centar kreativnih industrija kao nositelj razvoja kreativnih industrija u Zadarskoj županiji nastaviti će se potpore mikro, malim i srednjim poduzetnicima u valorizaciji kulturne baštine kroz filmsku, glazbenu i industriju videoigara.

Za razvoj kulture općenito nužno je i dalje razvijati infrastrukturu te poboljšati koordinaciju svih dionika u kulturi i kreativnim industrijama. Ljudski resursi u kulturi neizostavni su nosioci kulturnog života i upravo zato važno je poticati slobodu kulturnog i umjetničkog stvaranja kao i publiku. Ovim posebnim ciljem osobito se nastoji učiniti odmak od organizacije kulturnih sadržaja isključivo u urbanom području grada Zadra kroz provedbu prostorne redistribucije kulturnih sadržaja prema drugim dijelovima Zadarske županije. Uz prostornu redistribuciju nužno je provesti i onu vremensku, čime sama kulturna događanja moraju biti dostupna neovisno o ljetnoj sezoni, tijekom cijele godine,

prema afinitetima publike. Kako ne bi dolazilo do njihovih preklapanja, razvit će se platforma kojom će se pridonijeti boljoj koordinaciji vremenskog održavanja i sadržaja kulturnih manifestacija na području Zadarske županije.

Mediji i medijska pismenost još su jedan od segmenata kulture i ulaganja u njihov daljnji razvoj uvelike određuju i razvoj kvalitete medijskog, komunikacijskog i društvenog okruženja. Nove tehnologije donijele su i nove oblike medijskog izražavanja pri čemu će edukacija mladih biti prioritet. U nadolazećem razdoblju nastaviti će se ulaganja u ljetna kina, rekonstrukcije muzeja te ostalih kulturnih ustanova, ali i signalizacija, brendiranje te valorizacija kulturne baštine. Korištenje društvenih medija i ostalih komunikacijskih alata implementirat će se na način da se obuhvate i lokalno stanovništvo i turisti. Uz daljnju primjenu novih tehnologija, a posebice informacijsko-komunikacijske tehnologije, kulturne i kreativne industrije u fokusu su Zadarske županije kao jedan od načina očuvanja baštine i identiteta te nositelja konkurentnosti i inovativnosti gospodarstva i društva.

Mjere za očuvanje i valorizaciju kulturne i povijesne baštine uz razvoj kreativnih industrija i dostupnost kulturnih sadržaja na području cijele Zadarske županije

- Mjera 5.1.: Unapređenje sustava upravljanja, očuvanja i valorizacije kulturne i povijesne baštine
- Mjera 5.2.: Jačanje financijskih, institucionalnih i ljudskih resursa u kulturi i kreativnim industrijama
- Mjera 5.3.: Unapređenje infrastrukture i poboljšana koordinacija dionika u kulturi i kreativnim industrijama
- Mjera 5.4.: Poboljšanje kvalitete i dostupnosti kulturnih sadržaja izvan urbanih područja
- Mjera 5.5.: Razvoj medija i medijske pismenosti.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.8.48 Rashodi za kulturu JLP(R)S, po stanovniku, HRK:	188,63 (2019.)	210,00
OI.02.8.49 Broj posjetitelja ustanova u kulturi i kulturnih manifestacija na području županije:	372.080 (2019.)	430.000

Razvojni smjer 1. Održivo gospodarstvo i društvo

Strateški cilj 2. Obrazovani i zaposleni ljudi

POSEBNI CILJ 6.

Povećanje usklađenosti odgojno-obrazovnog sustava s potrebama društva i gospodarstva

Odgoj i obrazovanje temeljni su segmenti na području Zadarske županije u pogledu unaprjeđenja kvalitete života, a samim time i formiranja nositelja društvenog i gospodarskog života na području Zadarske županije. Odgojno-obrazovni sustav Zadarske županije čine sve ustanove koje sudjeluju u procesu odgoja i obrazovanja, u kojima se odvijaju odgojno-obrazovni programi (vrtići, škole, sveučilište, obrazovanje odraslih, učenički i studentski domovi...).

Na području Zadarske županije važno je da odgojno-obrazovni programi budu jednako dostupni te jednako kvalitetni na svim njenim područjima te da odgojno-obrazovna infrastruktura zadovoljava

suvremene obrazovne potrebe i standarde. Upravo zato, važno je i dalje nastaviti aktivnosti pripreme i provedbe projekata kojima će se odgojno-obrazovni programi učiniti dostupnijima svim dobnim skupinama, posebno onima najmlađima. Naime, postoji jasna potreba za otvaranjem novim odgojnih skupina za djecu jasličke dobi. Nastavit će se poticati izgradnja vrtića u što većem broju gradova i općina na području Zadarske županije, a u suradnji s lokalnim zajednicama Zadarska županije izgraditi i opremiti 40 dječjih igrališta.

Izgradnja nove osnovnoškolske i srednjoškolske infrastrukture jedan je od strateških projekata u području obrazovanja u sljedećem razdoblju. Projektom Izgradnje i rekonstrukcije osnovnih i srednjih škola Zadarske županije obuhvatit će se ulaganja u izgradnju, rekonstrukciju i opremanje obrazovne infrastrukture čime će se poboljšati uvjeti za učenike i nastavno osoblje te omogućiti realizacija nastave u jednoj smjeni za što veći broj učenika, kao i primjena novih tehnologija u odgojno-obrazovnim programima. Uz opću socijalizacijsku funkciju, sekundarno i tercijarno obrazovanje usmjeravat će se prema stvarnim potrebama društva i gospodarstva, a prije svega tržišta rada. Međutim, u provedbi ovog procesa osobito će se voditi računa o uočenim trendovima s obzirom na to da obrazovanje i znanost nije poželjno svoditi isključivo u okvire trenutačnih gospodarskih struktura, već se treba razmotriti i sve buduće potrebe društva i gospodarstva. Za razvoj u tom smjeru postavljen je već veliki temelj u strukovnom školstvu kroz osnivanje regionalnih centara kompetentnosti i to u sektorima strojarstva i zdravstva. Daljnje razvijanje ovih sektora unaprijedit će i kvalitetu strukovnog obrazovanja na području Zadarske županije. Uz ulaganja u školsku infrastrukturu, nastaviti će se financirati i troškovi prijevoza, smještaja i nastavnih materijala učenicima deficitarnih zanimanja. Ustrojit će se centri izvrsnosti u školskim ustanovama radi edukacije učitelja, nastavnika i profesora kako bi se stekla suvremena znanja u prepoznavanju i radu s nadarenim učenicima. Kroz razvoj odgojno-obrazovnog sustava, posebna pozornost pridodat će se razvoju digitalizacije u ovom području, ali i edukaciji stručnog kadra prema pristupu novim tehnologijama.

Sveučilište u Zadru istaknuta je akademska zajednica, te kao takva daje prepoznatljivost ne samo gradu Zadru, već cijeloj Zadarskoj županiji. Daljnja ulaganja u infrastrukturu, kapacitete, programe i prepoznatljivost Sveučilišta doprinijet će i unaprjeđenju cijelog visokog obrazovanja na području županije. Kao i na nacionalnoj razini, na području Zadarske županije uvelike se osjeti trend izljeva visokoobrazovane i visokokvalificirane radne snage. Stipendiranjem učenika i studenata koji se školuju za deficitarna zanimanja, posebno u područjima tehnike, biotehnologije, medicine i prirodoslovlja (pri čemu stipendijama treba osigurati sve troškove života i školovanja, ali za uzvrat treba tražiti bar na neko vrijeme obvezu rada u JLS ili u županiji gdje takvi učenici i studenti imaju prebivalište) može se osigurati da takva radna snaga bar jedan dio svoga radnog vijeka djeluje na području Zadarske županije te doprinese njezinom razvoju u cijelosti. I dalje će se konkretnim mjerama poticati kvaliteta znanosti i visokog obrazovanja, a posebno će se poticati povezivanje znanosti, istraživanja i gospodarstva. Osim toga, dalje će se razvijati, povećavati i unaprjeđivati i kapaciteti Sveučilišta u Zadru kroz brendiranje Zadra kao sveučilišnog grada, a iskorak je potrebno učiniti kroz viziju dodatnog razvoja STEM područja.

Poticanjem usklađivanja srednjoškolskih kvota te kvota na pojedinim sastavnicama Sveučilišta u Zadru, sa stvarnim potrebama tržišta rada, postići će se sinergija ova dva područja - obrazovanja i tržišta rada, a samim time ostvarit će se i veća zaposlenost na području Zadarske županije. Novi trendovi u gospodarstvu i društvu vođeni 4. industrijskom revolucijom istaknuli su potrebu za unaprjeđenjem kvalitete radne snage, novim znanjima i vještinama te ubrzanom prilagodbom

potrebama i potražnji na tržištu rada. Daljnji razvoj programa prekvalifikacije, doškovanja i osposobljavanja mogu pružiti odgovor na potrebe za novim znanjima i vještinama te na taj način omogućiti veću razinu zaposlenosti. Tehnološke promjene na području informacijsko-komunikacijske tehnologije i digitalizacije transformiraju tradicionalne načine rada i donose nove izazove u kreiranju programa i mjera za unaprjeđenje regionalnog tržišta rada. Posebna pozornost posvetit će se prilagodbi i jačanju sustava za unaprjeđenje regionalnog tržišta rada u novim okolnostima 4. industrijske revolucije s posebnim naglaskom na poticanje samozapošljavanja, ali i osposobljavanju i integraciji teško zapošljivih skupina u tržište rada.

Mjere za povećanje usklađenosti odgojno-obrazovnog sustava s potrebama društva i gospodarstva

- Mjera 6.1.: Unaprjeđenje obrazovne infrastrukture (obrazovni objekti, sportski objekti, učionice)
- Mjera 6.2.: Povećanje dostupnosti i osiguravanje jednakih uvjeta za sudjelovanje u programima ranog i predškolskog odgoja te svim razinama obrazovanja
- Mjera 6.3.: Unaprjeđenje visokog obrazovanja i jačanje prepoznatljivosti Zadra kao sveučilišnog grada
- Mjera 6.4.: Daljnji razvoj regionalnih centara kompetentnosti i unaprjeđenje kvalitete strukovnog obrazovanja
- Mjera 6.5.: Poticanje razvoja obrazovnih programa kroz prekvalifikaciju, doškovanje i osposobljavanje
- Mjera 6.6.: Poticanje suradnje i jačanje sustava, programa i mjera za unaprjeđenje regionalnog tržišta rada i poticanje samozapošljavanja
- Mjera 6.7.: Podrška osposobljavanju i integraciji teško zapošljivih skupina u tržište rada.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.2.60 Broj dječjih vrtića i drugih pravnih osoba koje ostvaruju programe predškolskog odgoja:	85 (2019.)	90
OI.02.2.58 Rashodi za odgojno obrazovni sustav JLPRS, po stanovniku HRK:	478,57 (2019.)	560,00
OI.02.16.25 Zaposleni na puno radno vrijeme po stanovniku	0,31 (2019.)	0,40

Razvojni smjer 1. Održivo gospodarstvo i društvo

Strateški cilj 3. učinkovito i djelotvorno pravosuđe, javna uprava i upravljanje državnom imovinom

POSEBNI CILJ 7.

Poboljšanje kvalitete i učinkovitosti javnopravnih tijela lokalne i regionalne samouprave

Izgradnja konkurentnog i inovativnog gospodarstva i društva nije ostvariva bez kompetentne, profesionalne i pouzdane javne uprave koja optimalno koristi sve svoje resurse i ide u korak sa suvremenim potrebama te dosezima društva i gospodarstva. Posebnim ciljem *Poboljšanje kvalitete i učinkovitosti javnopravnih tijela lokalne i regionalne samouprave* obuhvaćena je potreba za sveukupnim unapređenjem poslovanja i uspostavom moderne i transparentne lokalne i područne (regionalne) uprave i samouprave, daljnjim jačanjem ljudskih potencijala, a osobito kapaciteta za

učinkovito korištenje fondova EU te upravljanjem imovinom u vlasništvu lokalne i regionalne samouprave, kao i potreba za jačanjem lokalne, regionalne i međunarodne suradnje, poglavito pri provedbi razvojnih procesa.

Kao nužnost kod djelovanja i sa svrhom poboljšanja ukupne učinkovitosti tijela područne (regionalne) i lokalne samouprave Zadarske županije ističe se primjena informacijsko-komunikacijskih tehnologija u svakodnevnim aktivnostima poslovanja, jačajući tako produktivnost te stvarajući preduvjete za nove investicije, gospodarski rast i napredak Zadarske županije. Proces sveobuhvatne digitalizacije javnih usluga obuhvatit će objedinjavanja baza podataka, modernizaciju sadašnjeg IT sustava na novi, fleksibilan sustav uz korištenje otvorenih rješenja i manje troškove, uvođenje novih GIS sustava te projekte poput digitalizacije Zavoda za prostorno uređenje Zadarske županije i digitalizacije arhivske građe. Kroz projekt E-županija provest će se katalogizacija i razvoj eUsluga regionalne uprave i samouprave putem jedinstvene platforme čime će se unaprijediti učinkovitost, kvaliteta, transparentnost i dostupnost usluga regionalne uprave i samouprave i povezanih javnopravnih tijela i postići status „pametne županije“. Poticati će se daljnji razvoj i implementacija eUsluga lokalne uprave te ustanova i trgovačkih društava u njihovu vlasništvu, kao i realizacija projekata iz područja informatičkih i telekomunikacijskih tehnologija u okviru razvoja pametnog grada (eZadrani), olakšavajući time dostupnost i primjenu javnih usluga građanima.

Jačanje ljudskih kapaciteta u području primjene novih tehnologija, strateškom planiranju, pripremi i provedbi razvojnih projekata i onih financiranih sredstvima EU te drugim relevantnim područjima provodit će se kroz provedbu obrazovanja i osposobljavanja kojima će se unaprjeđivati vještine službenika u lokalnoj i regionalnoj samoupravi kako bi se omogućilo usklađivanje znanja i vještina s promjenama u okruženju. Kompetentna i profesionalna lokalna i regionalna uprava i samouprava počivat će na vrednovanju ljudskih resursa temeljem profesionalnih rezultata i načela jednakog tretmana.

EU fondovi Zadarskoj županiji u proteklom razdoblju omogućili su značajno jačanje standarda, a posebice u segmentu revitalizacije imovine u javnom vlasništvu u funkciji razvoja društva i gospodarstva. Međutim, za još učinkovitije korištenje fondova EU te pripremu i provedbu razvojnih projekata regionalna i lokalna samouprava dodatno će jačati kapacitete te intenzivirati aktivnosti na uređenju imovinsko-pravnih odnosa te stavljanje u funkciju imovine u vlasništvu lokalne i regionalne samouprave kao preduvjet učinkovitijeg poslovanja te racionalizacije troškova uz bolju dostupnost usluga korisnicima Zadarska županija.

Osnaživanje ljudskih resursa, uvođenjem novih tehnologija u rad javne uprave kao i poboljšanjem međusobne koordinacije i komunikacije među svim dionicima, unaprjeđuju se institucionalni kapaciteti i povećava se kvaliteta rada na dobrobit svih dionika. Kako bi se postigla učinkovitost promicat će se suradnja među svim akterima razvoja i to na svim razinama, od lokalne do međuregionalne i međunarodne, te na različitim područjima, poput komunalnih poslova i provedbe projekata financiranih sredstvima EU fondova.

Jedinice lokalne samouprave na području Zadarske županije odgovaraju prostornoj organizaciji te doprinose komunalnoj opremljenosti naselja. No, nedovoljna financijska sredstva predstavljaju problem u razvoju pojedinih jedinica lokalne samouprave, poglavito nerazvijenih dijelova Zadarske županije, koji zaostaju u razvoju u usporedbi sa centrom Zadarske županije - Gradom Zadrom. Administrativna usitnjenost na razini jedinica lokalne samouprave te nedovoljni kapaciteti za pripremu i provedbu projekata financiranih iz EU fondova, predstavljaju dodatnu otežavajuću

okolnost pri razvoju. U nadolazećem razdoblju stavi će se naglasak na osiguravanje statusa Zadra kao prvorazrednog regionalnog središta koji je u svim aspektima javne uprave hijerarhijski podređen samo središnjim državnim tijelima u glavnome gradu. Istodobno će se promicati uzajamna suradnja jedinica lokalne samouprave i njihova organizacijska transformacija u pravcu funkcionalnog objedinjavanja poslova i kvalitetnijeg funkcioniranja pojedinih jedinica, ali i relocirati pojedine poslove iz djelokruga područne (samo)uprave u subregionalna središta s ciljem harmoničnog teritorijalnog razvoja cijele Županije.

Posebni naponi ulagat će se u podizanje kvalitete komunikacije javnopravnih tijela lokalne i regionalne uprave i samouprave te suradnju i otvorenost prema savjetovanju i sudjelovanju građana i organizacija civilnog društva u oblikovanju i provedbi razvojnih politika na području Zadarske županije.

Mjere za poboljšanje kvalitete i učinkovitosti javnopravnih tijela lokalne i regionalne samouprave

- Mjera 7.1.: Optimizacija i digitalizacija usluga i procesa javne uprave
- Mjera 7.2.: Jačanje ljudskih potencijala u javnom sektoru
- Mjera 7.3.: Razvoj civilnog društva i osnaženje kapaciteta i suradnje među svim akterima razvoja
- Mjera 7.4.: Jačanje kapaciteta za učinkovito korištenje fondova EU te pripremu i provedbu razvojnih projekata
- Mjera 7.5.: Poticanje snažnije međuregionalne i međunarodne suradnje
- Mjera 7.6.: Unaprjeđenje sustava upravljanja imovinom u vlasništvu lokalne i regionalne samouprave.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.14.54 Ukupni proračunski prihodi poslovanja JLP(R)S po stanovniku, HRK:	6.917,02 (2019.)	8.900,00
OI.02.14.55 Ugovorena sredstva fondova EU u BDP-u županije, %:	3,60 (2018.)	5,00

POSEBNI CILJ 8.

Poboljšanje dostupnosti i kvalitete zdravstvene zaštite i socijalne skrbi uz daljnji razvoj i jačanje programa prevencije za zdrav i kvalitetan život

Zdravstvena zaštita na području Zadarske županije organizirana je kroz djelovanje mreže zdravstvenih ustanova na području županije. U najvećoj mjeri pokrivena su potrebe svih stanovnika, no problem se iskazuje s ruralnim i udaljenim mjestima, od kojih je kvalitetna zdravstvena skrb uglavnom jako udaljena. Upravo zato u narednom periodu planira se raditi na nabavci novih, modernih prijevoza kako bi se sanirala ta problematika. Osim navedenog oformit će se i mobilni timovi, a sve s ciljem povećanja dostupnosti zdravstvene zaštite te osigurati siguran prijevoz za pacijente koji žive na otocima i brdsko-planinskim dijelovima županije. Potrebno je stvoriti sve preduvjete da se i njima osigura hitna medicinska pomoć unutar zlatnog sata. Osim razvoja zdravstvene infrastrukture, prema standardima kvalitete i potrebama zajednice, važan je i razvoj telemedicine – spoja tehnologije i medicine kojom će se omogućiti dijagnostika i liječenje pacijenata na daljinu, a ujedno i unaprijediti već istaknuta potreba za unaprjeđenjem kvalitete i dostupnosti zdravstva na otocima i ruralnim područjima.

Nositelj kvalitete zdravstvenog sustava na području Zadarske županije svakako je kvalificirano i kvalitetno medicinsko osoblje koje se kroz daljnje educiranje sve više usavršava. Međutim, jedan od glavnih izazova s kojima se suočava Zadarska županija, kao i cijela Republika Hrvatska, odljev je upravo liječnika i ostalog medicinskog osoblja u druge razvijenije sredine. Bitnu ulogu u razvoju i osposobljavanju medicinskog osoblja na području Zadarske županije ima upravo regionalni centar kompetentnosti u zdravstvu – Medicinska škola Ante Kuzmanića te Sveučilište u Zadru sa svojim Odjelom za zdravstvene studije. Opća bolnica Zadar sa Zavodom za javno zdravstvo Zadarske županije, u suradnji sa Sveučilištem u Zadru, a ponajprije znanstveno kvalificirani liječnici koji djeluju u tim ustanovama osnova su razvoja kliničkog bolničkog centra koji bi ubuduće trebao nadici sadašnju ulogu koju imaju bolničke ustanove u županiji. Potrebna su daljnja ulaganja u edukaciju liječnika i ostalog medicinskog osoblja.

Osim navedenog, nastaviti će se i s modernizacijom cijelog zdravstvenog sustava u skladu sa suvremenom medicinskom doktrinom, opremanjem medicinsko-tehnološkom opremom, poticanjem energetske učinkovitosti i održivim korištenjem resursa u zdravstvenim ustanovama. Digitalizacijom zdravstvenog sustava unaprijedit će se zdravstvena skrb građana i dodatno skratiti liste čekanja. Modernizacijom bolničkog sustava u skladu sa suvremenom medicinskom doktrinom ostvarit će se preduvjeti za uspostavu OB Zadar kao snažnog regionalnog centra (kliničkog bolničkog centra) u skladu s potrebama okruženja te gravitacijskim utjecajem grada Zadra. U nadolazećem razdoblju posebno su obuhvaćena ulaganja u bolničku infrastrukturu i odjele te suvremenu medicinsku opremu među kojom se ističe linearni akcelerator te daljnja digitalizacija zdravstvenog sustava i uvođenje telemedicine. Jedan od ključnih prioriteta u nadolazećem razdoblju je jačanje sustava preventivne medicine i uloga mreže zavoda za javno zdravstvo s posebnim naglaskom na prevenciju i ranu dijagnostiku. Dodatna pažnja posvetit će se najranjivijim skupinama u zdravstvenom sustavu kroz razvoj sustava potpore i programa onkološkim i kroničnim bolesnicima, osobama u palijativnoj skrbi, osobama s invaliditetom, djeci i zaštiti žena.

Socijalna zaštita na području Zadarske županije sastoji se od svih segmenata koji obuhvaćaju brigu o osjetljivim i potrebitima članovima zajednice. Kao i u cijeloj Republici Hrvatskoj, i na području Zadarske županije prisutan je trend starenja stanovništva pa je upravo zato briga o starijima i nemoćnima jedan od prioriteta danjeg razvoja Zadarske županije. Kao i zdravstvenu zaštitu, i socijalnu zaštitu je iznimno bitno razvijati na otocima i ruralnim područjima. Moderna infrastruktura u ovom području nešto je što socijalnu skrb čini bližom standardima kvalitete, ali i potrebama zajednice. Najveća ograničenja u razvoju socijalne skrbi na području Zadarske županije svakako su nedostatna financijska sredstva pa je zato iznimno važno koristiti EU fondove, odnosno sredstva iz Europskog socijalnog fonda kako bi se unaprijedilo ovo područje. Na području grada Zadra otvorit će se Centar Mocire čime se omogućava rehabilitaciji i pružanju pomoći djeci s teškoćama u razvoju, a zatim se otvara izazov za rješavanje istog problema i izvan samog urbanog područja županije. Kako bi učinak ovog Centra bio potpun, kroz međusektorsku povezanost dodatno će se poticati razvoj programa rane intervencije i inkluzije. Posebna će se pozornost obratiti na unaprjeđenje socijalne skrbi onih najranjivijih i najpotrebitijih skupina društva kao što su osobe s invaliditetom, osobe s bolestima demencije, s PTSP-om, osobe s različitim ovisnostima (o drogi, alkoholu, kockanju i dr.) te osobe na rubu siromaštva. Potrebno je osigurati mogućnost prenoćišta za žene. Posebnu skrb valja osigurati braniteljima putem veteranskih modela zdravstvene i socijalne skrbi.

Izvaninstitucionalna socijalna skrb također je jedan od prioriteta, unaprjeđujući nju socijalna skrb postaje dostupnija i kvalitetnija cijelom stanovništvu Zadarske županije. Jedna od glavnih mjera Zadarske županije u sljedećem razdoblju je povećanje naknade sufinanciranja za smještaj umirovljenika u privatnim domovima, povećanje smještajnih kapaciteta domova za starije i nemoćne u Zadru i Preku, te pojačan nadzor nad kvalitetom pružene skrbi. Posebice treba istaknuti i potrebu za unaprjeđenjem infrastrukture za dostojanstvenu treću dob. U nadolazećem razdoblju naglasak će se staviti na izgradnju i uređenje domova za starije i nemoćne u svrhu stvaranja što kvalitetnijih i boljih uvjeta i brige za stare i nemoćne žitelje Zadarske županije, a dodatno će se podupirati programi na području pružanja socijalnih usluga i radu sa starijim sugrađanima te braniteljskim udrugama. Na području Zadarske županije posebno je izražena potreba za razvojem palijativne skrbi. Osim planiranog centra za palijativnu skrb na Babindubu, osnivanje dodatnih mobilnih timova osigurat će i unaprijediti palijativnu skrb u perifernim dijelovima županije.

U razvoju cijelog zdravstvenog sustava te sustava socijalne i dugotrajne skrbi, razvijat će se i sustav digitalizacije kako bi se ova područja učinila transparentnijima te još dostupnijima korisnicima.

Mjere za poboljšanje dostupnosti i kvalitete zdravstvene zaštite i socijalne skrbi uz daljnji razvoj i jačanje programa prevencije za zdrav i kvalitetan život

- Mjera 8.1.: Razvoj i modernizacija zdravstvene infrastrukture i usluga u skladu sa standardima kvalitete i potrebama zajednice, i razvoj telemedicine
- Mjera 8.2.: Razvoj i modernizacija infrastrukture i usluga socijalne skrbi u skladu sa standardima kvalitete i potrebama zajednice
- Mjera 8.3.: Daljnji razvoj i provedba programa promocije zdravlja, prevencije i ranog otkrivanja bolesti te programa prevencije u sustavu socijalne skrbi
- Mjera 8.4.: Razvoj i primjena modela osiguravanja dostatne zdravstvene radne snage te popunjavanje mreže javno zdravstvenog sustava na otocima i u ruralnom području
- Mjera 8.5.: Unaprjeđenje razine zdravstvene zaštite i socijalne skrbi na otocima i u ruralnim područjima

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.05.51 Rashodi za zdravstvo JLP(R)S, po stanovniku, HRK:	3.634,63 (2019.)	4.000,00
OI.02.3.63 Rashodi za socijalnu zaštitu JLP(R)S, po stanovniku, HRK:	281,98 (2019.)	310,00
OI.02.5.04 Gustoća liječnika (na 10 000 stanovnika):	- 31,82 (2019.)	34,00
- Doktora medicine:	- 150,75 (2019.)	160,00
- Zdravstvenih djelatnika:		

Razvojni smjer 2. Jačanje otpornosti na krize
Strateški cilj: 5. Zdrav, aktivan i kvalitetan život

POSEBNI CILJ 9.

Razvoj i unaprjeđenje učinkovitosti sustava sporta za poticanje rekreacije i vrhunske sportske rezultate

Športska zajednica Zadarske županije krovno je tijelo sustava športa na području Zadarske županije. Na regionalnoj razini sustav javnog športa strukturno pripada u djelatnost Upravnog odjela za obrazovanje, kulturu i šport Zadarske županije. Na razini jedinica lokalnih samouprava, općine i gradovi najčešće imaju jedinstvene upravne odjele u sklopu kojih se odvija i skrb o stanju športa ili je takva skrb pak u domeni upravnih odjela općih društvenih djelatnosti. Kako bi sustav športa na području Zadarske županije bio što uspješni, potrebno je sinergija svih dionika koji upravljaju i koordiniraju njegovim razvojem. Kvalitetnije upravljanje športom moguće je unaprijediti i edukacijom zaposlenih u ovom segmentu pa će se u nadolazećem razdoblju i dalje provoditi mjere kojima će se unaprijediti postojeći sustav upravljanja i razvoja športa.

Športske udruge i klubovi su temeljne jedinice djelatnosti športa. Zbog toga je izuzetno važno da se stremlji prema tome da udruge i klubovi zapošljavaju što educiraniji i što stručniji kadar. Kadar koji već djeluje u udrugama i klubovima potrebno je motivirati na daljnje educiranje i usavršavanje. Kvalitetna športska infrastruktura jedan je od preduvjeta za daljnji razvoj sporta na području Zadarske županije. Zajedno s unaprjeđenim sustavom športa stvara preduvjete za konkurentan natjecateljski šport. Da športska infrastruktura odgovara standardima i potrebama zajednice, posebno je važno u sustavu predškolskog, školskog i akademskog sporta. U tim sustavima razvijat će se novi programi te proširivati postojeći, ali izuzetno je bitno i osigurati školske dvorane te ih učiniti adekvatnijima i dostupnijima. Osim školske športske infrastrukture, ulagat će se i u športsku infrastrukturu općenito, kako zatvorenu, tako i otvorenu.

Rekreativno bavljenje športom obuhvaća sve oblike aktivnosti. Na području Zadarske županije šport i športska rekreacija prepoznaju se kao jedno od važnih područja kvalitete života, zdravlja i radne sposobnosti stanovništva Zadarske županije. Rekreativni sadržaj razvijat će se dalje kroz poticanje i unaprjeđenje dostupnosti rekreacije i vježbanja građana, posebno na otvorenom, iz čega proizlaze dugoročni benefiti. Izuzetno je važno omogućiti i da rekreativni sadržaj bude dostupan stanovništvu na otocima i u ruralnim sredinama. Upravo zato provodit će se konkretne sportske aktivnosti usmjerene upravo prema tim područjima Zadarske županije. Podizanjem svijesti svakog pojedinca o važnosti vježbanja za zdravlje podiže se i opća svijest o zdravstvenom značaju tjelesne aktivnosti,

zato je planirano kroz promotivna događanja i aktivnosti i dalje propagirati vježbanje kao zdrav način života.

Mjere za razvoj i unaprjeđenje učinkovitosti sustava sporta za poticanje rekreacije i vrhunske sportske rezultate

- Mjera 9.1.: Unaprjeđenje sportske infrastrukture i sustava za konkurentan natjecateljski sport
- Mjera 9.2.: Unaprjeđenje sportske infrastrukture i sustava predškolskog, školskog i akademskog sporta
- Mjera 9.3.: Poticanje i unaprjeđenje dostupnosti rekreacije i tjelesnog vježbanja građana.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.05.48 Rashodi za sport JLP(R)S, po stanovniku, HRK:	279,07 (2019.)	310,00
OI.02.05.49 Broj vrhunskih i vrsnih sportaša:	33 (2021.)	70

Razvojni smjer 2. Jačanje otpornosti na krize

Strateški cilj 6. Demografska revitalizacija i bolji položaj obitelji

POSEBNI CILJ 10.

Razvoj zadarske županije kao poticajnog okruženja za mlade i obitelj

Negativni prirodni prirast, visoki postotak starije populacije u ukupnom broju stanovnika te neuravnotežena naseljenost i ispodprosječna gustoća naseljenosti županije u odnosu na prosjek RH, ukazuju na potrebu snažnijeg aktiviranja programa i mjera jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave s ciljem prevencije ili ublažavanja depopulacije, odnosno povećanja stope nataliteta.

Pandemija korona virusa dodatno je naglasila međuovisnost demografskih kretanja i gospodarskog okruženja, s negativnim posljedicama na tržište rada (poglavito u turizmu), na politiku plaća u javnom i privatnom sektoru, kao i na strah od nezaposlenosti uslijed rizika koji u uvjetima takve zdravstvene krize pojačavaju nesigurnost. Novonastale prilike zahtijevaju, više nego u prethodnome razdoblju, promišljen i djelotvoran odgovor kroz programe i mjere za demografsku revitalizaciju županije. U tu svrhu, županija će u skladu s financijskim mogućnostima, kroz svoje javne politike posebnu pozornost posvetiti razvoju poticajnog društvenog i ekonomskog okruženja za mlade i obitelj.

Učinci demografske politike ovisit će prvenstveno o postignutoj kvaliteti življenja i održivom gospodarskom rastu bez kojega nije moguće postići povjerenje u stabilno i poticajno društveno i ekonomsko okruženje. Stoga je nezamislivo programe i mjere demografske politike uspješno provoditi ako nisu u sinergiji s djelotvornim gospodarskim politikama županije. S ciljem povećanja stope nataliteta i poboljšanja društvenih i ekonomskih uvjeta za ostanak, povratak i dolazak mladih ljudi u Zadarsku županiju, unaprijedit će se postojeće i oblikovati nove inicijative i mjere za unaprjeđenje obiteljskog i poslovnog života u županiji.

Stvaranje poticajnog okruženja za mlade i obitelj, u sklopu strateškog cilja demografske revitalizacije Zadarske županije, ostvarivat će se kroz konkretne mjere poput razvoja i unaprjeđenja sustava potpora i programa temeljenih na istraživanju životnih navika i stavova mladih obitelji o

demografskim kretanjima u Zadarskoj županiji. Razvoj sustava potpora (ovisno o istraživanju) uključivat će naknade za novorođenu djecu, subvencioniranje stambenih kredita za višečlane i mlade obitelji na području cijele Zadarske županije te druge mjere. Unaprjeđenje dostupnosti društvene infrastrukture za mlade i obitelj postići će se izgradnjom dječjih vrtića i igrališta te drugih sadržaja za djecu i mlade. Osim izgradnje dječjih vrtića i dječjih igrališta, poseban naglasak će se staviti na osiguravanje smjenskog rada i produženog boravka u dječjim vrtićima (i osnovnim školama) kako bi se mladim obiteljima/roditeljima omogućilo nesmetano izvršavanje svojih radnih i poslovnih obaveza. S istim ciljem programima javnih potpora podupirat će se i organizacije civilnoga društva koje se bave pitanjima mladih i obitelji, te promovirati i zagovarati sve realno ostvarive ideje i projekte u svrhu ostvarenja ovoga cilja.

Mjere za razvoj Zadarske županije kao poticajnog okruženja za mlade i obitelj

- Mjera 10.1.: Razvoj i unaprjeđenje sustava potpora i programa temeljenim na istraživanju životnih navika i stavova mladih obitelji o demografskim kretanjima u Zadarskoj županiji
- Mjera 10.2.: Unaprjeđenje dostupnosti društvene infrastrukture za mlade i obitelji.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.3.02 Postotak stanovništva od 0 do 14 godina u ukupnom stanovništvu	14,85 (2019.)	15,00
OI.02.3.64 Iznos isplaćenih potpora za novorođenu djecu, HRK	2.900.000 (2020.)	3.200.000
OI.02.3.67 Saldo ukupne migracije, po županiji	419 (2019.)	500

Razvojni smjer 2. Jačanje otpornosti na krize

Strateški cilj 7. Sigurnost za stabilan razvoj

POSEBNI CILJ 11.

Unaprjeđenje sustava za jačanje otpornosti Zadarske županije

Izgradnja poticajnog okruženja otpornog na krize (izazove) prije svega podrazumijeva izgradnju sigurnog okruženja, sposobnog nositi se s ugrozama uzrokovanim raznovrsnim ljudskim i/ili prirodnim faktorima.

Sigurnost žitelja Zadarske županije je na visokoj razini, a u prilog tome govori stabilan i razvijen sustav zaštite i spašavanja predvođen sigurnosnim službama iz sustava Civilne zaštite Zadarske županije te razvijenim planovima i procjenama pomoću kojih se procjenjuju rizici ugroze stanovništva i materijalnih i kulturnih dobara i okoliša od velikih nesreća. Klimatske promjene povećavaju rizike od prirodnih katastrofa i pojave ekstremnih vremenskih prilika (poplave, suše, požari, orkanski vjetrovi, a za sada ne u značajnijoj mjeri i izdizanje razine mora) koje mogu ugroziti sigurnost ljudi i materijalnih dobara. S druge strane na području Zadarske županije nalazi se industrijska zona Gaženica te poslovne zone Benkovac, Stankovci, Poličnik i Bibinje koje predstavljaju opasnost po pitanju tehničko-tehnoloških nesreća. Sve institucije koje obavljaju djelatnosti zaštite i spašavanja ulagat će u prevenciju, uklanjanje i ublažavanje rizika koji mogu izazvati ranjivost kritične infrastrukture te mjere jačanja otpornosti sustava i djelotvornosti odgovora kod prirodnih katastrofa i tehničko-tehnoloških ugroza, kao i savladavanju njihovih posljedica. U nadolazećem razdoblju promicat će se urbanistička i druga rješenja u prostoru namijenjena prevenciji, uklanjanju i ublažavanju rizika od prirodnih katastrofa, poput kišnih vrtova, retencija i protupožarnih puteva.

Posebna pozornost stavit će se na koordinaciju i umrežavanje svih dionika iz sustava civilne zaštite i spašavanja te brzo informiranje građana u kriznim situacijama.

Kako bi se stupanj sigurnosti stanovništva Zadarske županije podigao na višu razinu nužna su daljnja ulaganja u jačanje kapaciteta sigurnosnih službi i sustava civilne zaštite kroz razvoj infrastrukture i primjenu novih tehnika i tehnologija (poput digitalizacije, bespilotnih letjelica i sustava za nadzor prioriteta područja), jačanje ljudskih kapaciteta i uvjeta rada, nabavku opreme i sanitetskih vozila. U nadolazećem razdoblju posebno će se investirati u unaprjeđenje sustava vatrogastva, prije svega kroz izgradnju i opremanje vatrogasnih domova (planirani u Pašmanu, Obrovcu i Starigradu), ali i druge infrastrukture te nabavke opreme i vozila. Poseban naglasak će se staviti na investiranje u adekvatnu infrastrukturu za HGSS i izgradnju helidroma na otocima.

Iako je vidljiv trend kontinuiranog smanjenja minski sumnjivih područja i dalje stanovništvu Zadarske županije prijeti opasnost i ugroza od minskoeksplozivnih i neeksplozivnih ubojnih sredstava, te je proces razminiranja potrebno u skoroj budućnosti dovršiti.

Mjere za unaprjeđenje sustava za jačanje otpornosti Zadarske županije

- Mjera 11.1.: Jačanje kapaciteta sigurnosnih službi i sustava civilne zaštite kroz ulaganja u razvoj infrastrukture i primjenu novih tehnika i tehnologija
- Mjera 11.2.: Jačanje ljudskih kapaciteta i uvjeta rada sigurnosnih službi i sustava civilne zaštite
- Mjera 11.3.: Povećanje djelotvornosti sustava za provedbu prevencije i smanjenja rizika te djelotvornosti odgovara kod katastrofa i tehničko-tehnoloških ugroza.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.10.34 Rashodi za civilnu zaštitu, po stanovniku, HRK:	76,61 (2019.)	80,00
OI.02.10.33. Broj članova operativnih snaga civilne zaštite (na 10 000 stanovnika):	47 (2019.)	50
OI.02.16.57 Broj požara na 10 000 stanovnika	76 (2019.)	65

POSEBNI CILJ 12.**Unaprjeđenje sustava zaštite okoliša, očuvanja prirodne baštine i održivog upravljanja prostornim resursima**

Zadarska županija prostor je velike i raznolike prirodne baštine u kojoj se ističu različiti, vrlo osjetljivi kopneni i morski ekosustavi. Krajobrazne posebnosti i staništa s velikom biološkom raznolikošću te brojnim ugroženim i endemičnim vrstama bogatstvo su Zadarske županije, dio njezinog identiteta i značajna atrakcijska osnova. Po tome se osobito ističu zaštićeni dijelovi prirode. Međutim, antropogeni utjecaji i pritisak na okoliš u trajnom su porastu i potrebno je osigurati učinkovitost sustava i mjera te razviti navike i način života koji će omogućiti smanjenje tog utjecaja.

Na kakvoću okolišnih sastavnica na području Zadarske županije nepovoljno može utjecati povećana urbanizacija i promet, industrija, a posebice nepropisno korištenje kemijskih sredstava u poljoprivredi te pojava ekstremnih klimatskih uvjeta (duga sušna razdoblja, poplave) ugrožavajući kakvoću života stanovnika Zadarske županije te razvoj pojedinih gospodarskih grana poput poljoprivrede, marikulture i turizma. Za unaprjeđenje zaštite svih okolišnih sastavnica (zrak, vode, more, tlo, krajobraz, biljni i životinjski svijet te zemljina kamena kora) potrebno je uspostaviti i unaprijediti sustav praćenja kakvoće okoliša (more, voda, tlo, zrak, krajobraz te zemljina kamena kora) i prirode (vrste i staništa) ulaganjem u suvremenu mjernu opremu i tehnologije, primjenu informacijsko-komunikacijskih tehnologija i geoprostornog informacijskog sustava (GIS) za prikazivanje podataka o stanju okoliša i prirode.

Bogata prirodna baština Zadarske županije (nacionalni park i parkovi prirode, značajni krajobrazi, spomenici prirode i parkovi, posebni rezervati i Natura 2000 vrste i staništa) atrakcijski je element valoriziran kroz različite oblike turizma. Međutim, u nadolazećem razdoblju nužno je dodatno ojačati sustav upravljanja, očuvanja i njezine valorizacije kroz unaprjeđenje infrastrukture za posjetitelje, određivanje nosivog kapaciteta odabranih zaštićenih područja i primjenu novih tehnologija za očuvanje, nadzor i promociju.

S druge strane upravljanje morem i obalnim područjem, prostorno planiranje urbanih područja te postojeća izgrađena područja zahtijevaju novi pristup upravljanju ovim područjima kroz integralno upravljanje, razvoj zelene infrastrukture i kružnu obnovu prostora i zgrada.

Prostorno planiranje bit će u fokusu nadolazećeg financijskog razdoblja. Veliku važnost pri unaprjeđenju sustava zaštite okoliša te održivog upravljanja prostornim resursima bit će poticanje *brownfield* investicija – odnosno ulaganja u revitalizaciju napuštenih, zapuštenih, neiskorištenih ili zagađenih zemljišta i infrastrukture, kojima se pokreće nova aktivnost i potiče kružno gospodarenje prostorom i zgradama te na taj način direktno i pozitivno utječe na okoliš. Ulaganja u kružnu obnovu prostora i zgrada osobito će biti u fokusu kod revitalizacije infrastrukture u vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. A sličan primjer predstavljaju i projekti obnove derutnih zgrada u zaštićenim jezgrama gradova Obrovca, Benkovca i Zadra.

Razvoj zelene infrastrukture u urbanim područjima te iskorak prema Zadru kao zelenom gradu zaustavit će trend smanjenja zelenih površina u urbanim područjima i nedostatak javnih parkova u novim gradskim četvrtima. Uz različite programe zaštite okoliša, prostor namijenjen stanovanju i gospodarskom vrednovanju obogaćivat će se novim zelenim površinama kojih u najvećim naseljima u Županiji nedostaje. Zakonski minimumi predviđeni prostorno-planskom dokumentacijom za udjele

površina koji nisu obuhvaćeni gradnjom i trebaju biti pošteđeni betona i asfalta ponekad se dvojako tumače, pa će se u predmetnoj dokumentaciji jasnije istaknuti obveza uspostave zelenih zona kvalitetnim urbanističkim parternim rješenjima. U svrhu unapređenja upravljanja zelenom infrastrukturom objedinit će se do sada kreirane zasebne i nepovezane podloge i projekte inventarizacije zelenih površina u jedinstven i cjelovit katastar zelenila urbanih područja. Projektima poput uređenja i revitalizacije urbane šume Musapstan, zatim projekta *Wings for Natura* na području Grada Nina promicat će se održivi razvoj prirodne baštine, ali i promicati važnost edukacije građana o nužnosti očuvanja okoliša kroz njihovo izravno uključivanje u različite inicijative i projekte zaštite i valorizacije okoliša i prirodne baštine.

Obala kopna i otoka je kao prostor višestrukih kontakata i konflikata najviše izložena negativnim posljedicama intenzivnoga korištenja. Potrebno je stoga smanjiti pritisak na obalu betonizacijom i drugim zloupotrebama pomorskoga javnog dobra i drugih atraktivnih dijelova prostora uvođenjem integralnog upravljanja morem i obalnim područjem. Potrebno je utvrditi i registrirati granice pomorskog dobra na cijelom području Zadarske županije.

Isto tako, potrebno je svesti na najmanju moguću mjeru svjetlosno onečišćenje uvođenjem ekološki prihvatljivih sustava javne rasvjete, ne samo u gradovima već u svim naseljenim mjestima i na osvijetljenim dijelovima pojedinih objekata prometne infrastrukture.

Zadarska županija kroz održivo gospodarenje prostornim resursima, treba cjeloviti integralni pristup koji objedinjuje razvoj infrastrukture, sustav zaštite okoliša i prirode, te sustave vezane uz obnovljive izvore energije. Kao nužnost u uspostavljanju ravnoteže između rasta i razvoja i aktivnog gospodarskog života, te s druge strane potrebe očuvanja okoliša na cjelovitom području Zadarske županije, potrebno je odrediti nosivost kapaciteta okoliša, te uspostaviti sustave za praćenje kakvoće svih sastavnica okoliša. Očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti u uvjetima konstantnog povećanog pritiska na okoliš, predstavlja preduvjet zdravog i sigurnog života za sve stanovnike Zadarske županije.

Mjere za unaprjeđenje sustava zaštite okoliša, očuvanja prirodne baštine i održivog upravljanja prostornim resursima

- Mjera 12.1.: Unapređenje sustava za praćenje stanja i zaštitu svih okolišnih sastavnica (zrak, vode, more, tlo, krajobraz, biljni i životinjski svijet te zemljina kamena kora)
- Mjera 12.2.: Unapređenje sustava upravljanja, očuvanja i valorizacije prirodne baštine
- Mjera 12.3.: Potpore očuvanju bioraznolikosti zaštićenih područja i područja Natura 2000 - ciljnih vrsta i stanišnih tipova
- Mjera 12.4.: Integralno upravljanje morem i obalnim područjem
- Mjera 12.5.: Poticanje kružnog gospodarenja prostorom i zgradama (*brownfield* investicija)
- Mjera 12.6.: Razvoj zelene infrastrukture na urbanim područjima i stvaranje zelenih gradova.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.6.5 Kopnena i morska zaštićena područja (% ukupne teritorijalne površine), %:	10,36 (2021.)	12,00
OI.02.6.62 Rashodi za zaštitu okoliša na području županije, po stanovniku, HRK:	419,91 (2019.)	450,00

POSEBNI CILJ 13.**Unaprjeđenje kvalitete i održivosti komunalnih infrastrukturnih sustava i usluga**

Posebnim ciljem *Unaprjeđenje kvalitete i održivosti komunalnih infrastrukturnih sustava i usluga* pridonosi se zaštiti okoliša kao jednog od najdragocjenijih resursa Zadarske županije, i to prije svega unaprjeđenjem sustava gospodarenja otpadom uz poticanje prijelaza na kružno gospodarstvo te daljnjim razvojem sustava vodnog gospodarstva.

Zadarsku županiju karakteriziraju bogati izvori pitke vode, no zbog nedovoljno izgrađene i zastarjele vodovodne mreže dolazi do velikih gubitaka vode u sustavu, a problem predstavljaju i povećana potrošnja vode u sušnim ljetnim mjesecima uslijed povećanog broja turista tijekom turističke sezone, kao i sve veći broj izgrađenih objekata koji stvaraju dodatni pritisak na okoliš. Vodoopskrbni i komunalni sustav je nedovoljno razvijen na otocima, a posebice su u nepovoljnoj situaciji udaljeni i mali otoci koji administrativno pripadaju Gradu Zadru jer su upravo zbog udaljenosti od kopna i malog broja stanovnika ostali nepovezani u regionalni vodoopskrbni sustav. Kao još istaknutiji problem javlja se nedovoljno izgrađena mreža sustava javne odvodnje potrebnog za pravilno sakupljanje i pročišćavanje otpadnih voda. Ulaganjem u modernizaciju i proširenje vodovodne mreže, sustava javne odvodnje, a posebice rješavanjem pitanja komunalne infrastrukture otoka, ali i pitanja prikupljanja otpadnih voda nautičkog turizma, znatno će se pridonijeti sveopćem očuvanju prirode i zaštiti okoliša, ali i daljnjeg napretka odnosno rasta gospodarstva. Nužni preduvjet ka unaprjeđenju komunalne infrastrukture predstavljaju riješeni imovinsko-pravni odnosi te prostorno-planska dokumentacija. Izgradnja i unaprjeđenje komunalne infrastrukture svoje uporište imat će u korištenju EU fondova, te na međusobnoj suradnji više susjednih jedinica lokalne samouprave kroz realizaciju projekata aglomeracija u zajedničkom interesu. Realizacijom postojećih i planiranih projekata aglomeracija na području Zadarske županije poboljšat će i unaprijediti postojeće stanje, kroz izgradnju, rekonstrukciju i nadogradnju komunalne infrastrukture vodnog gospodarstva u skladu s potrebama stanovništva. Trajno će se ulagati u programe smanjenja gubitaka vode iz vodoopskrbnih sustava, ali i poticati primjena inovativnih rješenja i tehnologija u vodnom gospodarstvu.

Unaprjeđenju sustava gospodarenja komunalnim otpadom i poticanju prijelaza na kružno gospodarstvo najviše će pridonijeti dovršetak izgradnje te stavljanje u funkciju Centra za gospodarenje otpadom Biljane Donje. Dovršetak ovog centra trajno će se zatvoriti odlagališta Baštijunski brig (Biograd na Moru), Jagodnja Gornja (Polača), Kljakovača – Bilišane (Obrovac), Sveti Kuzam (Pag) i Diklo (Zadar) i započeti njihova trajna sanacija. Ilegalna odlagališta otpada također značajno zagađuju prostor županije, a uz njihovu sanaciju u svrhu prevencije ilegalnog odlaganja otpada provest će se programi edukacije i informiranja lokalnog stanovništva i gospodarskih subjekata o održivom gospodarenju otpadom te aktivnosti podizanja svijesti o potrebi zaštite i sprječavanja daljnje ugroze okoliša. Na području cijele Zadarske županije provest će se aktivnosti uspostave i unaprjeđenja sustava kružnog gospodarenja otpadom jačanjem kapaciteta komunalnih poduzeća kroz izgradnju i opremanje novih i proširenje postojećih postrojenja za oporabu i reciklažnih centara i sortirnica, pretovarnih stanica, reciklažnih dvorišta te nabavu povezne opreme, vozila i drugih povezanih tehnologija u skladu sa suvremenim standardima sektora.

Uz unaprjeđenje i izgradnju sustava odvodnje, vodoopskrbe te zbrinjavanja otpada na području cijele županije obuhvaćene su i aktivnosti unaprjeđenja male komunalne infrastrukture i usluga

uključivši projekte izgradnje novih i širenje postojećih groblja s pratećom infrastrukturom, uređenja javnih trgova, nerazvrstanih cesta, poljskih i protupožarnih šumskih puteva te drugih elemenata iz kategorije male komunalne infrastrukture.

Mjere za unaprjeđenje kvalitete i održivosti komunalnih infrastrukturnih sustava i usluga

- Mjera 13.1.: Unaprjeđenje sustava gospodarenja komunalnim otpadom i poticanje prijelaza na kružno gospodarstvo
- Mjera 13.2.: Unaprjeđenje kvalitete i održivo upravljanje sustava vodoopskrbe i odvodnje (vodnog gospodarstva)
- Mjera 13.3.: Unaprjeđenje kvalitete i razvoj male komunalne infrastrukture i usluga.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.6.18 Stupanj recikliranja komunalnog otpada	15,6 (2018.)	25,00
OI.02.6.35 Stanovništvo priključeno na javnu vodoopskrbu, % :	92,13 (2019.)	97,00
OI.02.6.36 Stanovništvo priključeno na uređaje za pročišćavanje otpadnih voda:	19.812 (2021.)	40.000

Razvojni smjer 3. Zelena i digitalna tranzicija

Strateški cilj 8. Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost

POSEBNI CILJ 14.

Unaprjeđenje energetske učinkovitosti i infrastrukture uz tranziciju prema čistoj energiji i OiE

Osiguranje kvalitetne radne snage, potpora novim obrazovnim programima, programi stipendiranja, nameću se kao nužnost za trenutni i budući razvoj energetike, u skladu s europskim i globalnim trendovima kao zamašnjaku razvoja. Partnerski pristup jedinica lokalne samouprave na području Zadarske županije, uz funkcionalno objedinjavanje na razini projekata, te korištenje sredstava iz EU fondova, poželjni su i svrsishodni načini podizanja energetske učinkovitosti odnosno realizacije projekata. Upravo kroz usmjeravanje na obnovljive izvore energije i korištenje čistih tehnologija, učinkovitije upravljanje resursima, osigurava se kvalitetniji i održiviji rast, kao i građanima čišću i dostupniju energiju, uz očuvanje okoliša za sve sadašnje i buduće generacije. Svoj razvoj Zadarska županija treba temeljiti i na razvoju alternativnih izvora energije, uz istodobno jačanje istraživanja i razvoja proizvoda i usluga u energetske sektoru i kroz primjenu novih tehnologija.

Zelenu i digitalnu tranziciju Zadarske županije predvode ulaganja u energetske tranziciju što počiva na prioritarnom području javnih politika *Energetska samodostatnost te tranzicija na čistu energiju*. U skladu s globalnim trendovima, unaprjeđenje i ulaganje u energetske učinkovitost i infrastrukturu predstavlja nužnost u smislu postizanja energetske sigurnosti, pozitivnih učinaka na okoliš te postizanja financijskih ušteda, djelujući pritom na konkurentnost i razvoj gospodarstva Zadarske županije u cjelini.

Kako bi se zadovoljile energetske potrebe svih dijelova Zadarske županije potrebno je daljnje unaprjeđenje energetske infrastrukture i sustava energopskrbe uz kontinuirano održavanje visoke pouzdanosti prijenosnog sustava i sigurnosti opskrbe korisnika električnom energijom propisane kvalitete te daljnjim razvojem energetske infrastrukture za prirodni plin. Zadarska županija nastaviti će aktivnosti poboljšanja energetske učinkovitosti u svim sektorima, između ostalog, poticanjem prelaska objekata od javnog značaja poput bolnica, škola, vrtića, domova za starije, gospodarskih

subjekata te višestambenih zgrada s potrošnje derivata nafte (mazut, loživo ulje, ukapljeni naftni plin) na plin, električnu energiju i druge okolišno prihvatljivije načine opskrbe energijom.

Povećanje energetske učinkovitosti infrastrukture i zgrada u javnom i privatnom sektoru provodit će se kroz aktivnosti energetske obnove zgrada i druge infrastrukture u javnom vlasništvu, ali i kroz daljnje sufinanciranje mjera energetske obnove višestambenih zgrada i obiteljskih kuća. Nastavit će se priprema i razvoj projekata podizanja energetske učinkovitosti javne rasvjete te povezani projekti podizanja svijesti stanovništva o potrebi smanjenja svjetlosnog onečišćenja. U sektoru prometa podržat će se projekti unaprjeđenja energetske učinkovitosti kroz razvoj i implementaciju inteligentnog prometnog sustava (ITS – *Intelligent Transport System*) na području grada Zadra kao prometnog središta Zadarske županije, zatim sufinanciranjem i poticanjem izgradnje punionica za električna vozila te vozila na električni ili alternativni pogon.

Uz nastavak napora na unaprjeđenju energetske učinkovitosti infrastrukture u javnom i privatnom vlasništvu naglasak će se staviti na poticanje uporabe obnovljivih izvora energije, ali i na poticanje inovacija u energetske sektoru. Na području Zadarske županije prisutni su veliki potencijali za iskorištavanje obnovljivih izvora energije – vjetra, sunca, vode i biomase. Upravo u svrhu iskorištavanja potencijala kojima raspolaže te jačanja infrastrukture za efektivnije iskorištavanje obnovljivih izvora energije planirana je daljnja izgradnja vjetroelektrana. Upravo energija vjetra se najčešće koristi od obnovljivih izvora energije, dok su potencijali energije od sunca, vode i biomase nedovoljno iskorišteni na području županije. Zamjetno je nedovoljno korištenje u javnom sektoru elektro i toplinskih postrojenja koja koriste energiju sunca. Povećanje korištenja obnovljivih izvora energije u javnom i privatnom sektoru provodit će se uz aktivnosti energetske obnove zgrada i druge infrastrukture u javnom vlasništvu, ali i kroz daljnje sufinanciranje uvođenja sustava poput solarnih toplinskih sustava za pripremu potrošne tople vode i/ili grijanje prostora, sustava s fotonaponskim modulima za proizvodnju električne energije za potrebe kućanstva, dizalica topline i kotlova na drvenu biomasu za obiteljske kuće. Na vanjskom nizu otoka koji administrativno pripadaju Gradu Zadru provest će se ispitivanje mogućnosti korištenja energije iz mora.

Svoj razvoj Zadarska županija temeljit će i na razvoju alternativnih izvora energije, uz istodobno jačanje istraživanja i razvoja proizvoda i usluga u energetske sektoru i kroz primjenu novih tehnologija. Poticanjem inovacija i ulaganjima u istraživanje i razvoj u energetske sektoru, poput ulaganja u čiste tehnologije povezane s vodikom, pridonijet će se razvoju kružnoga gospodarstva te energetske samodostatnosti, smanjenju rizika od klimatskih promjena te stvaranju novih radnih mjesta u energetske sektoru. Aktivnosti povećanja energetske učinkovitosti, korištenja obnovljivih izvora energije te ulaganja u čiste tehnologije povezane s vodikom poticat će se i u sektoru gospodarstva, a posebice proizvodnog sektora, što će uz smanjenje troškova na energetske opskrbu imati neminovno pozitivan utjecaj na okoliš te dodatno pridonijeti uspostavi inovativnog i konkurentnog gospodarstva Zadarske županije.

Osiguranje kvalitetne radne snage, potpora novim obrazovnim programima, programi stipendiranja, nameću se kao nužnost za trenutni i budući razvoj energetike, u skladu s europskim i globalnim trendovima kao zamašnjaku razvoja. Partnerski pristup jedinica lokalne samouprave na području Zadarske županije, uz funkcionalno objedinjavanje na razini projekata, te korištenje sredstava iz EU fondova, poželjni su i svrsishodni načini podizanja energetske učinkovitosti odnosno realizacije projekata. Upravo kroz usmjeravanje na obnovljive izvore energije i korištenje čistih tehnologija,

učinkovitije upravljanje resursima, osigurava se kvalitetniji i održiviji rast, kao i građanima čišću i dostupniju energiju, uz očuvanje okoliša za sve sadašnje i buduće generacije.

Mjere za Unaprjeđenje energetske učinkovitosti i infrastrukture uz tranziciju prema čistoj energiji i OiE

- Mjera 14.1.: Unaprjeđenje, modernizacija i razvoj energetske infrastrukture i sustava energopskrbe
- Mjera 14.2.: Povećanje energetske učinkovitosti infrastrukture i zgrada u javnom i privatnom sektoru
- Mjera 14.3.: Poticanje i povećanje korištenja obnovljivih izvora energije u javnom i privatnom sektoru
- Mjera 14.4.: Poticanje inovacija u energetske sektoru i prijelaza na čiste tehnologije.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
Ol.02.6.37 Potrošnja primarne energije (<i>Neposredna potrošnja energije na području Zadarske županije, PJ</i>):	10,2197 (2019.)	10,1827
Ol.02.11.44 Broj javno dostupnih punionica za vozila na električni pogon:	4 (2020.)	8

Razvojni smjer 3. Zelena i digitalna tranzicija

Strateški cilj 9. Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva

POSEBNI CILJ 15.

Razvoj konkurentne, otporne i održive poljoprivrede i prehrambenog sektora

Zadarska županija ima izvrsne prirodne preduvjete, geografski položaj i klimu za razvoj zelenog gospodarstva te se smatra jednim od najvažnijih poljoprivrednih područja Jadranske Hrvatske. Proizvodnja hrane koja je ekološki prihvatljiva, zdrava i različitim gastronomskim zahtjevima prilagođena te ima mogućnost značajno nadići lokalne potrebe.

Ključni potencijal za poljoprivredu Zadarske županije su velike površine kvalitetnog, plodnog i nezagađenog poljoprivrednog zemljišta pogodnog za daljnji razvoj ekološke i integrirane poljoprivrede koja na tržištu može ponuditi kvalitetne proizvode. Pri tome su važne autohtone sorte i tradicijski proizvodi koji su sastavni dio mediteranske prehrane, a koji nisu u dovoljnoj mjeri gospodarski valorizirane. Uzrok tome je složen, dugotrajan i financijski zahtjevan proces zaštite i registracije naziva proizvoda zaštićenom oznakom izvornosti. Nužno ulaganje u ekološku proizvodnju i zaštitu autohtonih poljoprivrednih proizvoda, sorti i pasmina provest će se kroz programe i projekte poticanja plasmana, brendiranja, promocije i popularizacije lokalnih autohtonih proizvoda Zadarske županije.

Velik je izazov organizirati učinkovitu poljoprivredu u uvjetima usitnjenih i raštrkanih posjeda pri čemu bilo kakve agrotehničke i druge zahvate otežavaju neriješeni imovinsko-pravni odnosi i zastarjeli katastarski podatci. Ovakvi uvjeti onemogućuju suvremenu i konkurentnu poljoprivrednu proizvodnju. Međutim, slabost poljoprivrednog sektora Zadarske županije očituje se i kroz niske razine udruživanja poljoprivrednika, odnosno nerazvijenost poljoprivrednih zadruga te slabu opremljenost malih OPG-a. Ključni problem dionika poljoprivrede sa područja Zadarske županije, ali i na nacionalnoj razini predstavlja neorganiziranost tržišta poljoprivrednih proizvoda, zbog čega su

proizvođači prepušteni sami sebi. Zbog svega navedenoga dodatno će se poticati koordinaciju i umrežavanje između proizvođača povećanjem razine organiziranosti u proizvođačke organizacije i udruživanja (zadrugarstvo), uz istovremeno unaprjeđenje suradnje poljoprivredno-prehrambenih proizvođača s partnerima u proizvodnji, preradi i distribuciji, a u svrhu integracije u poljoprivredno-prehrambene lance vrijednosti.

Značajan problem za poljoprivrednike Zadarske županije predstavlja i još uvijek ograničen obuhvat sustava navodnjavanja. Nedostatak kvalitetnog sustava navodnjavanja jedan je od ključnih prepreka i u razvoju otočke poljoprivrede, poglavito maslinarstva kao jedne od njezinih glavnih grana. U nadolazećem razdoblju dovršit će se sustavi navodnjavanja na području Baštice, Liškanskog polja te Vranskog polja, a dodatno će se intenzivirati mogućnosti korištenja podzemnih voda te pitanja navodnjavanja na otocima. Nedostatna i neadekvatna logistička infrastruktura i oprema onemogućuju povećanje otpornosti, produktivnosti i održivosti tržišno orijentirane poljoprivredne proizvodnje i prerade. Zbog svega navedenoga ustrajat će se na potporama za male poljoprivrednike, uvođenju nove opreme, alata i strojeva; novih (digitalnih) tehnologija i novih praksi u proizvodne procese i plasman poljoprivrednih proizvoda. Posebno će se promicati korištenje digitalnih tehnologija koje mogu značajno smanjiti troškove povezivanja prodavača i kupaca; troškove marketinga i certificiranja proizvoda, smanjiti nejednakosti u pristupu informacijama, znanju, tehnologijama i tržištima itd.

Nedovoljna educiranost dionika u poljoprivredi Zadarske županije uzrokuje probleme u odabiru proizvodnog asortimana poljodjelskih kultura, neprimjereno korištenje fitofarmaceutskih sredstava i problem osiguravanja za dulje razdoblje stabilne isporuke kvalitetnih prehrambenih proizvoda. Prijenosom znanja, prakse i inovacija posebno će se unaprijediti upravljanje poslovanja dionika u poljoprivredi, financijsku pismenost i marketinške vještine, korištenje (digitalnih) alata u poljoprivredno-prehrambenom sektoru i ruralnim područjima.

Ključnu odrednicu razvoja konkurentne i održive poljoprivrede i prehrambeno-prerađivačkog sektora Zadarske županije uz sustave navodnjavanja odredit će ulaganje u razvoj *tehnopolisa* koji će obuhvatiti specijaliziranu poduzetničku potpurnu infrastrukturu za prehrambeno-prerađivačku industriju (hrana) s edukacijskim, demonstracijskim, inovacijskim i *coworking* centrima. Razvojem suvremene potporne infrastrukture za potrebe poljoprivredne proizvodnje predviđa se razvoj infrastrukture koja potiče poduzetništvo i inovacije pružajući poduzetnicima pristup visoko kvalitetnim uslugama, kao i modernu infrastrukturu za obavljanje poslovnih djelatnosti (npr. svježa hrana prikladna za uporabu i/ili brzu pripremu, razvoj pakiranja/ambalaže; povezivanje s ICT, korištenje novih tehnologija; certificiranje hrane). Razvoj *tehnopolisa* će pridonijeti povezivanju znanstvenog sektora i gospodarstva kroz aktivnosti istraživanja i inovacija. Osim specijaliziranih inkubatora *tehnopolis* će sadržavati *coworking* prostor, edukacijske centre s pokušalištima i demonstracijske centrima na više lokacija. S obzirom na geografske uvjete i klimatske izazove poljoprivreda na otocima značajno se razlikuje od poljoprivrede u zaleđu. S ciljem budućeg razvoja i očuvanja života na otoku nužno je ulaganje u pametnu i digitalnu poljoprivredu te razvoj i testiranje inovativnih rješenja, a sve s ciljem optimizacije proizvodnje hrane i/ili stvaranja proizvoda visoke dodatne vrijednosti.

Mjere za razvoj konkurentne, otporne i održive poljoprivrede i prehrambenog sektora

- Mjera 15.1.: Razvoj potporne infrastrukture za potrebe poljoprivredne proizvodnje

- Mjera 15.2.: Poticanje uvođenja novih tehnologija i proizvodnih praksi za potrebe povećanja otpornosti, produktivnosti i održivosti poljoprivredne proizvodnje i prerade
- Mjera 15.3.: Poticanje ulaganja u ekološku proizvodnju i zaštitu autohtonih poljoprivrednih proizvoda, sorti i pasmina
- Mjera 15.4.: Potpore organiziranju i udruživanju poljoprivrednih proizvođača u svrhu integracije poljoprivredno-prehrambene u lance vrijednosti.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.12.77 Subjekti upisani u Upisnik poljoprivrednih proizvođača:	8.000 (2019.)	8.500
OI.02.12.79 Udio prihoda poljoprivrednog sektora u BDP-u županije, %:	5,38% (2018.)	7,00%
OI.02.12.10 Područje pod ekološkom poljoprivredom, ha:	8.492 (2020.)	10.000

Razvojni smjer 3. Zelena i digitalna tranzicija

Strateški cilj 9. Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva

POSEBNI CILJ 16.

Razvoj konkurentnog, održivog i otpornog ribarstva i akvakulture

Zadarska županija predvodnik je akvakulture i ribarstva na Jadranu te vodeća u Republici Hrvatskoj. Ribarstvo predstavlja tradicionalnu djelatnost zadarske obale i otoka. U Zadarskoj županiji se ulovi i istovaruje više od 50% ukupnog ulova ribe na hrvatskoj strani Jadrana. Karakteristika ribarstva Zadarske županije je i dobra organiziranost i gospodarska aktivnost ribara kroz zadruge, što je dodatno osnaženo osnivanjem 3 LAGUR-a (lokalna akcijska grupa u ribarstvu), čiju djelatnost treba i dalje poticati, među ostalim i kako bi se uskladili ulovni i prerađivački kapaciteti. Potpore organiziranju i udruživanju u sektoru ribarstva uz povezivanje sa sektorom prerade bit će usmjerene ka uspostavi regionalnog eko i inovacijskog sustava za poduzetnike sektora ribarstva i akvakulture te integriranju u strateške lance vrijednosti hrane.

Na području Zadarske županije djeluju riboprerađivačke tvrtke koje su nositelji ribarstva i akvakulture županije, ali i šire. Jedan od temeljnih problema ribarstva i akvakulture je nedovoljan broj i neadekvatna iskrcajna mjesta u odnosu na potrebe ribolovne flote Zadarske županije (koja čini gotovo 15% ukupne ribolovne flote Republike Hrvatske). Daljnji rast i razvoj konkurentnog, održivog i otpornog ribarstva i akvakulture potrebno je ojačati ulaganjima u infrastrukturu i suprastrukturu u lučkim i ribarskim lukama (izgradnja/rekonstrukcija pogona za uzgoj i preradu) te uvođenjem novih tehnologija i praksi u proizvodne procese. Ključna je izgradnja ribarskih luka, vezova i adekvatnih remontnih brodogradilišta i uspostava adekvatne logističke potpore za opskrbu ribarskih plovila gorivom. U nadolazećem razdoblju investirat će se u provođenje 2. faze ribarske luke Vela Lamjana u Kalima te početak radova na ribarskoj luci u Biogradu na moru. Međutim, ne smiju se zanemariti ulaganja u ribarske i komunalne lučice i istezališta (škverovi) duž obale kopna i na otocima, koje uz profesionalne ribare koristi lokalno stanovništvo koje se bave različitim oblicima tradicijskog ribolova.

Značajna prijetnja, a ujedno i izazov ribarstvu Zadarske županije predstavlja i neizgrađena mreža odvodnje otpadnih voda na području obale te problem zbrinjavanja otpadnih voda zbog visoke

razine saliniteta. Kako bi se količina otpadnih voda smanjila, a ujedno i povećala kvaliteta proizvoda iz mora, intenzivirat će se ulaganja u infrastrukturu kojom bi se zbrinule otpadne vode riboprerađivačke industrije, ali i domaćinstava na otocima. Unatoč unaprjeđenjima u pogledu nadzora nad ribolovnim naporom, dodatno će se povećati i nadzor nad svim sudionicima gospodarskog i drugih oblika ribolova te dosljedno provoditi mjere zaštite ugroženih staništa ili ugroženih vrsta.

Izazov je uspostaviti svrhovit i harmoničan odnos među svim elementima plavog gospodarstva, ali je stoga važno ulagati u razvoj sekundarnog, tercijarnog i cjeloživotnog obrazovanja koji s jedne strane pridonosi kvalitetnoj proizvodnji i preradi hrane iz mora, a s druge strane omogućuje holistički pristup vrednovanju dragocjenih morskih resursa. Potrebno je transferom znanja, prakse i inovacija unaprijediti upravljanje poslovanja dionika u ribarstvu i marikulturi, financijsku pismenost i marketinške vještine te korištenje (digitalnih) alata. Spomenuto se planira ostvariti daljnjim razvojem ribarske suprastrukture u luci Gaženica u vidu razvoja ribarskog HUB-a kao baze (*tehnopolisa utemeljenog na* specijaliziranom poduzetničkom inkubatoru za ribarstvo i akvakulturu s edukacijskim, demonstracijski i *coworking* centrima) u kojem se susreću javni, privatni i akademski sektor. HUB će gospodarskim subjektima omogućiti lakši izlazak na tržište te izravno povezivanje s inovacijama, znanstvenim istraživanjima o novim tehnologijama u području uzgoja te obuci potrebnog stručnog kadra. Nadalje, potpora razvoju ribarstva i marikulture ostvarit će se i izgradnjom i uspostavom centra za školjarstvo u Selinama, čime se direktno osigurava kvalitetna podrška za rast i razvoj školjarstva Zadarske županije.

S obzirom na mnoge pozitivne učinke marikulture tu je granu plavog gospodarstva potrebno i dalje razvijati, ali uz redistribuiranje na više za to pogodnih lokacija, uz pridržavanje visokih ekoloških standarda, vodeći računa o zaštiti okoliša i o potrebama drugih (posebno lokalnih) korisnika mora i obale.

Mjere za razvoj konkurentnog, održivog i otpornog ribarstva i akvakulture

- Mjera 16.1.: Razvoj potporne infrastrukture i suprastrukture za potrebe sektora ribarstva i akvakulture
- Mjera 16.2.: Poticanje uvođenja novih tehnologija i ekoloških praksi za potrebe povećanja otpornosti i održivosti sektora ribarstva i akvakulture
- Mjera 16.3.: Potpore organiziranju i udruživanju u sektoru ribarstva uz povezivanje sa sektorom prerade.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.12.80 Udio prihoda sektora ribarstva i marikulture u BDP-u županije:	9,62% (2018.)	12,50%
OI.02.12.18 Ulovi – unutarnje vode, t:	21.048 (2018.)	25.000

POSEBNI CILJ 17.**Unaprjeđenje prometne povezanosti i modernizacija prometnih sustava za održivo i sigurno prometovanje**

Zadarska županija prepoznatljiva je po iznimno dobroj prometnoj povezanosti. Dobra prometna povezanost preduvjet je i razvoja gospodarstva u cjelini. Osim što je dobro povezana s ostalim regijama, i to različitim oblicima prometa, i sam prometni sustav na području Zadarske županije je dobro razvijen i unaprjeđen. Najveći nedostatak prometnog sustava na području županije, ali i prometnog sustava kada se promatra povezanost Zadarske županije s drugim regijama svakako je nedostatak funkcionalne željeznice. U tijeku je izrada studije o izmještanju dijela željeznice sa sadašnje trase unutar naselja u svrhu buduće izgradnje suvremene željezničke pruge prilagođene nagibnim i drugim brzim vlakovima uz prikladno povezivanje s lukom Gaženica. Stavljanjem željeznice u funkciju te povezivanjem iste s lukom Gaženicom i Zračnom lukom Zadar ostvarit će se preduvjeti za uspostavu intermodalnog prijevoza te multimodalnog čvorišta koji će Zadarsku županiju staviti uz bok najbolje povezanih regija Europe. Proširenjem kapaciteta putničkog terminala, glavne stajanke i uzletno-sletne staze Zračne luke Zadar stvorit će se preduvjeti za primanje interkontinentalnih letova, a uz razvoj mreže helidroma dostići će se zadovoljavajuća razina infrastrukture u sektoru zračnog prometa Zadarske županije.

U cestovnom prometu Zadarske županije nameću se brojni izazovi. Velika je opterećenost prometne infrastrukture u ljetnim mjesecima, kako zbog velikog intenziteta cestovnog prometa, tako i nedostatka prostora namijenjenog prometu u mirovanju, uz osobit manjak cjelovitih biciklističkih i pješačkih staza. Posebno su opterećena uža urbana područja te pojedine trase na području cijele županije. Stanje prometnica u ruralnim područjima županije lošije je u odnosu na urbana, te će se njihovom obnovom ujedno unaprijediti i kvaliteta života stanovništva u tim dijelovima Zadarske županije. U nadolazećem razdoblju posebno će se ulagati u daljnji razvoj prometne infrastrukture, sanaciju i modernizaciju postojećih prometnica, ali i izgradnju novih prometnica te kapilarne prometne infrastrukture s ciljem unaprjeđenja prometnog sustava, unaprjeđenja sigurnosti prometovanja i smanjenja štetnih utjecaja na okoliš. Uz ulaganja u cestovnu infrastrukturu, financijska sredstva ulagat će se i u samu organizaciju cestovnog prometa, a posebno prometa u mirovanju. U tom smislu podržat će se projekti unaprjeđenja energetske učinkovitosti i uvođenja novih tehnologija kroz razvoj i implementaciju inteligentnog prometnog sustava (ITS – *Intelligent Transport System*) na području grada Zadra kao prometnog središta Zadarske županije, ali i na širem području Zadarske županije. U svrhu smanjenja opterećenja cestovne infrastrukture posebno će se ulagati u razvoj biciklističkih i pješačkih staza, a težit će se svakako i povećanju frekvencije i gustoće javnog prijevoza i alternativnih oblika prijevoza.

Uz razvoj luke Gaženica potrebno je nastaviti daljnji razvoj i unaprjeđenje mreže pomorske infrastrukture i usluga. Kvalitetna pomorska infrastruktura i usluge jedan je od preduvjeta za o(p)stanak otočnog stanovništva te će se u nadolazećem financijskom razdoblju nastaviti ulaganja na ovom području, uz poticanje dodatnih sadržaja za otočko stanovništvo u luci Gaženica. Uz pomorsku infrastrukturu na otocima nužno je povećanje kapaciteta komunalnih vezova za brodice i uređenje stalnoga i privremenog korištenja komunalnog veza na cijelom obalnom području Zadarske županije. Reljefna razvedenost, usitnjenost i raspršenost naseljenih otoka otežavajuća je okolnost za unaprjeđenje prometne povezanosti otoka, no u nadolazećem razdoblju potrebno je dodatno

unaprijediti veze otoka s kopnom, otoka međusobno (odnosno razviti tzv. međuotočnu povezanost), ali i povezati funkcije naselja na otocima. U tom smislu za postizanje optimalne razvijenosti prometnog sustava potrebno je uvođenje i razvoj sustava integriranog prijevoza putnika uz poticanje primjene ekološki prihvatljivih prometnih rješenja općenito, a posebice na otocima. Uz unapređenje povezanosti otoka jednako je važno unaprijediti i povezanost kontinentskog zaleđa s funkcijama glavnih gravitacijskih centara u Županiji.

Unapređenjem prometne infrastrukture i organizacije prometnog sustava uz uvođenje novih tehnologija dodatno će se postići podizanje razine učinkovitosti i funkcionalnosti prometnog sustava u turističkoj sezoni, ali i u otežavajućim vremenskim uvjetima. Uz javni prijevoz značajnu ulogu u rasterećenju prometa imati će mreže biciklističkih staza, kao jedan od neiskorištenih potencijala Zadarske županije. Osim što se time rasterećuju već spomenute gužve u prometu, njihov razvoj doprinosi atraktivnosti Zadarske županije kao destinacije rekreativnog i aktivnog turizma.

Mjere za unapređenje prometne povezanosti i modernizaciju prometnih sustava za održivo i sigurno prometovanje

- Mjera 17.1.: Razvoj i unapređenje Zračne luke Zadar i uspostava mreže heliodroma
- Mjera 17.2.: Unapređenje infrastrukture i organizacije cestovnog prometa i prometa u mirovanju
- Mjera 17.3.: Razvoj i unapređenje mreže pomorske infrastrukture i usluga
- Mjera 17.4.: Poticanje razvoja intermodalnog prijevoza i uspostava multimodalnog prometnog čvorišta
- Mjera 17.5.: Uvođenje sustava integriranog prijevoza putnika i poticanje primjene ekološki prihvatljivih prometnih rješenja
- Mjera 17.6.: Podizanje razine učinkovitosti i funkcionalnosti prometnog sustava u turističkoj sezoni i u otežavajućim vremenskim uvjetima
- Mjera 17.7.: Unapređenje međuotočne povezanosti i povezanosti otoka i kontinentskog zaleđa s funkcijama glavnih gravitacijskih centara u Županiji.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.11.02 Zračni prijevoz putnika glavnim zračnim lukama:	801.347 (2019.)	840.000
OI.02.11.46 Broj putnika na državnim linijama Agencije za obalni linijski promet:	13.808.890 (2019.)	14.000.000
OI.02.11.47 Ukupan broj prevezenih putnika po linijama autobusnog prijevoza (gradski, prigradski, otoci):	7.834.667 (2020.)	7.900.000

POSEBNI CILJ 18.**Razvoj i poticanje primjene kvalitetnih i prostorno ravnomjerno dostupnih elektroničkih komunikacijskih sustava**

Dostupnost visokokvalitetne i napredne komunikacijske infrastrukture uz podizanje razine digitalnih kompetencija društva nužan su preduvjet za uspješnu provedbu digitalne tranzicije Zadarske županije. Sama dostupnost širokopojasnog pristupa *per se* s brzinama manjim od 100 Mbit/s više nije dostatan čimbenik razvoja digitalnog društva, a pri tome podrazumijeva se – i gospodarstva.

Prema statusu infrastrukture u Zadarskoj županiji evidentan je digitalni jaz između urbanih i ruralnih područja (brdsko-planinska područja te otoci), što se ogleda u neravnomjernom razvoju i dostupnosti određenih usluga unutar elektroničkih komunikacijskih sustava. U nadolazećem razdoblju nužna su ulaganja u razvoj širokopojasne infrastrukture i elektroničkih komunikacijskih mreža vrlo velikog kapaciteta i brzina od 1 Gbit/s i više, uz razvoj pokretnih elektroničkih komunikacijskih mreža nove generacije (5G mreža) na cijelom području Zadarske županije kao preduvjet i zalog ravnomjernog razvoja. Ključan iskorak unaprjeđenja iskazat će se i u povećanju pouzdanosti i kvalitete pristupa (po pitanju poteškoća u prijenosu i latencije veze) te osobito simetričnosti brzina pristupa (u oba smjera - prema korisniku, i od korisnika). Novu razvojnu platformu donijet će i daljnji razvoj IoT mreže (Interneta stvari, eng. *Internet of Things*) širenjem broja krajnjih IoT uređaja koji razmjenjuju podatke u realnom vremenu.

Unaprjeđenje fizičke elektroničke komunikacijske infrastrukture pridonijet će razvoju novih poslovnih modela utemeljenih na IoT, virtualnoj stvarnosti, umjetnoj inteligenciji, automatizaciji, novim aplikacijama i drugim naprednim rješenjima, a svoju primjenu osim u gospodarskoj djelatnosti imat će i u segmentu javnog sektora s konkretnom primjenom u sferi komunalnih usluga (daljinsko očitavanje vodomjera, upravljanje javnom rasvjetom, kontrola popunjenosti spremnika za otpad i sl.), ali i u drugim segmentima poslovanja lokalne i područne uprave i samouprave.

Kroz razvoj i modernizaciju te primjenu elektroničkih komunikacijskih sustava pojednostavnit će se i komunikacija između građana i javnog sektora, kao i javnog i privatnog sektora. Digitalizacijom lokalne i područne (regionalne) samouprave te povezanih javnopravnih tijela povećat će se učinkovitost u djelovanju, omogućiti jednostavnija dostupnost javnih usluga (posebice u udaljenim područjima) te povećati transparentnost. Procesom sveobuhvatne digitalizacije javnih usluga za građane omogućit će se bržu, jednostavniju i transparentniju komunikaciju objedinjavanjem baza podataka, te kroz modernizaciju i digitalizaciju arhivske, knjižne, muzejske, glazbene te druge građe, čineći ih tako dostupnijima svim građanima.

Bitnu ulogu u pogledu digitalne transformacije Zadarske županije imat će aktivno sudjelovanje svih građana u samom procesu što neće biti moguće bez adekvatnih digitalnih kompetencija. U nadolazećem razdoblju ključno ulaganje bit će u programe podizanja digitalnih kompetencija svih društvenih skupina, i to s aspekta sudjelovanja u tržištu rada te gospodarskom djelovanju, ali i s društvenog aspekta korisnika različitih digitalnih usluga javnog i privatnog sektora.

Mjere za razvoj i poticanje primjene kvalitetnih i prostorno ravnomjerno dostupnih elektroničkih komunikacijskih sustava

- Mjera 18.1.: Razvoj i izgradnja širokopojasne infrastrukture i elektroničkih komunikacijskih mreža vrlo velikog kapaciteta

- Mjera 18.2.: Podizanje digitalnih kompetencija i stvaranje uvjeta za digitalnu transformaciju i primjenu naprednih tehnologija u gospodarstvu i društvu.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.7.05 Kućanstva sa širokopojasnim pristupom internetu:	50.199 (2019.)	56.500
OI.027.35 Broj novih e-usluga za građane	0 (2020.)	2

Razvojni smjer 4. Ravnomjieran regionalni razvoj
Strateški cilj 12. Razvoj potpomognutih područja i područja s razvojnim posebnostima

POSEBNI CILJ 19.
Povećanje teritorijalne kohezije Zadarske županije i poticanje ravnomjernog i održivog razvoja s naglaskom na otoke, brdsko-planinska i potpomognuta područja

Potreba za poticanjem ravnomjernog i održivog razvoja Zadarske županije nameće se iz različitosti njezinih prirodno-geografskih obilježja koja se ogledaju u razvedenoj obali s brojnim otocima, ravničarskom području s Ravnim kotarima kao i jedinicama lokalne samouprave koje imaju status brdsko-planinskog i potpomognutog područja.

Krajnji cilj teritorijalne kohezije jeste da ni jedan građanin ne bi smio biti zaknut u pogledu pristupa javnim službama, stanovanja ili prilika za zapošljavanje samo zbog toga što živi u nekom dijelu županije. Uravnotežen i održivi razvoj županije, građanima treba omogućiti optimalno iskorištavanje značajki područja u kojima žive. Uz osiguranje statusa Zadra kao prvorazrednog regionalnog središta, cilj je harmoničan teritorijalni razvoj cijele županije uz poticanje veće participacije jedinica lokalne samouprave u instrumentima kohezivne politike.

Stoga će se mjere demografske i gospodarske revitalizacije provoditi u skladu s ciljevima ravnomjernog i održivog razvoja županije, a poglavito će biti usmjerene na potpomognuta i brdsko planinska područja te na ruralna područja i razvoj pametnih sela. Isto tako, u svrhu ravnomjernog razvoja svih dijelova županije, mjerama će se postupno ostvarivati cilj održivog razvoja otočnih prioritarnih područja i razvoja pametnih otoka kao i urbanih područja i razvoja pametnih gradova.

Većina manje razvijenih dijelova županije suočava se s jednakim preprekama razvoju kao i županija u cjelini, ali u manje razvijenim dijelovima županije, poglavito u jedinicama lokalne samouprave koje su prema indeksu razvijenosti ispod prosjeka Republike Hrvatske, te prepreke imaju još snažniji vidljiviji učinak na ekonomske i socijalne ishode. Povećanjem teritorijalne kohezije i poticanjem ravnomjernog i održivog razvoja pridonijet će se boljem standardu i kvaliteti života svih dijelova županije. Demografska i gospodarska revitalizacija potpomognutih i brdsko-planinskih područja temeljit će se na unaprjeđenju prometne, komunalne, socijalne i druge društvene infrastrukture i njima pripadajućih usluga. Posebice će se ulagati u razvoj širokopojasne infrastrukture i elektroničkih komunikacijskih mreža vrlo velikog kapaciteta te poduzetničke potporne infrastrukture i usluga u svrhu poticanja razvoja lokalnih gospodarstava. Ključnu ulogu u razvoju ovih područja te realizaciji strateških projekata imat će zajedničke razvojne inicijative više jedinica lokalne samouprave u čemu će predvoditi gradovi Benkovac i Obrovac kao nositelji razvoja ovoga područja. Prostorne

karakteristike brdsko-planinskog područja Zadarske županije, odnosno Općine Gračac i Općine Starigrad izrazit su razvojni potencijal, ali i otežavajuća okolnost kod prometnog povezivanja i pružanja pravovremene zdravstvene skrbi posebice kod nepovoljnih vremenskih prilika. U nadolazećem razdoblju osobito će se ulagati u bolju prometnu, ali i komunikacijsku povezanost te razvoj telemedicine i mobilnih timova za pružanje zdravstvene skrbi.

Indeks razvijenosti računa se za cijelo područje jedinice lokalne samouprave zbog čega iz istoga nije moguće pratiti razinu razvijenosti pojedinih naselja u obuhvatu jedinice lokalne samouprave, a kao parametri ne razmatraju se niti dostupnost različitih upravnih, financijskih i drugih funkcija te sadržaja po pojedinoj jedinici lokalne samouprave. U nadolazećem razdoblju ispitat će se mogućnost nadopune indeksa razvijenosti novim elementima s ciljem izrade modela evidencije standarda za jedinica lokalne samouprave Zadarske županije, a u svrhu daljnjih provedbe razvojnih politika i projekata na slabije razvijenim područjima unutar pojedinih jedinica lokalne samouprave.

Ovaj problem osobito je izražen kod pitanja razvoja otoka općenito, a onda je još dodatno istaknut kod otoka u specifičnom položaju poput onih koji administrativno pripadaju Gradu Zadru. Održivi razvoj otočnih područja i razvoj pametnih otoka zasnivat će se na integriranom pristupu razvoju usmjerenom na demografsku i gospodarsku revitalizaciju, a prije svega temeljit će se na unaprjeđenju prometne i komunikacijske povezanosti. U nadolazećem razdoblju nastaviti će se ulagati u kapitalne infrastrukturne projekte lučke infrastrukture, modernizaciju i nadogradnju morskih luka od županijskog i lokalnog značaja, ali i cestovnu prometnu povezanost. Reljefna razvedenost, usitnjenost i raspršenost naseljenih otoka otežavajuća je okolnost za unaprjeđenje prometne povezanosti otoka, no u nadolazećem razdoblju potrebno je dodatno unaprijediti veze otoka s kopnom, otoka međusobno (odnosno razviti tzv. međuotočnu povezanost), ali i povezati funkcije naselja na otocima. Uz prometnu infrastrukturu značajnija ulaganja obuhvatit će razvoj elektroničke komunikacijske mreže velikih brzina što će dodatno pridonijeti razvoju gospodarstva, ali i dostupnosti javnih usluga na otocima kroz korištenje telemedicine, eObrazovanja i drugih eUsluga javnog sektora, a u skladu s konceptom *pametnih otoka*. Osjetljivi otočni ekosustavi zahtijevaju posebnu skrb u vidu daljnjeg razvoja vodnogospodarske infrastrukture, sustava gospodarenja otpadom te drugih projekata usmjerenih zaštiti prirode i okoliša i jačanja otpornosti otoka na klimatske promjene. Upravo specifičnost i očuvanost otočnih prostora postaje poluga za prepoznatljivost otočnih proizvoda i usluga. A uz osnovnu komunalnu infrastrukturu u nadolazećem razdoblju posebno će se usmjeriti na razvoj poduzetničkog okruženja i poduzetničke potporne infrastrukture. Iz područja zdravstva unaprijedit će se sustav hitne medicinske pomoći kroz projekte usmjerene na bolju dostupnost hitne medicinske službe na otocima i uspostavu mobilnih ordinacija, podići će se kvaliteta i povećati dostupnost zdravstvene i socijalne skrbi na otocima i općenito u ruralnim dijelovima županije.

Osim ravnomjernog razvoja, izuzetno je bitno da se županija razvija i održivo. Prema OECD klasifikaciji ruralnih područja čak 92 % od ukupnog broja naselja u Zadarskoj županiji nalazi se u ruralnom području. Slijedom navedenog demografska i gospodarska revitalizacija ruralnih područja i razvoj *pametnih sela* od neizmjerne su važnosti za daljnji razvoj i teritorijalnu koheziju Zadarske županije. Jednako kao i na području cijele županije revitalizacija ruralnih područja Zadarske županije temeljit će se na daljnjem unaprjeđenju prometne, komunalne, socijalne i druge društvene infrastrukture i njima pripadajućih usluga. Razvoj pametnih sela nije moguć bez razvoja širokopojasne infrastrukture i elektroničkih komunikacijskih mreža vrlo velikog kapaciteta što će uz

digitalizaciju i poticaje za ulaganja u ekološku poljoprivredu, zaštitu autohtonih poljoprivrednih proizvoda i razvoj ruralnog i eko turizma biti prioritet u nadolazećem razdoblju.

Radi postizanja ovog cilja potrebna je učinkovita koordinacija između sektorskih politika na svim razinama, od lokalne do europske. Europski fondovi predstavljat će važan izvor financiranja koji u kombinaciji sa županijskom politikom ravnomjernog i održivog razvoja predstavljaju potencijal za smanjenje unutarnjih razlika u razvijenosti. U razdoblju do 2027. fondovi EU će predstavljati znatnu podršku razvoju, poglavito brdsko-planinskih i potpomognutih područja i otoka s ciljem njihove demografske revitalizacije, održivog razvoja, smanjenja socijalnih nejednakosti i stvaranja boljih uvjeta za život i poslovanje.

Mjere za razvoj povećanje teritorijalne kohezije Zadarske županije i poticanje ravnomjernog i održivog razvoja s naglaskom na otoke, brdsko-planinska i potpomognuta područja

- Mjera 19.1.: Demografska i gospodarska revitalizacija potpomognutih i brdsko-planinskih područja
- Mjera 19.2.: Demografska i gospodarska revitalizacija ruralnih područja i razvoj pametnih sela
- Mjera 19.3.: Demografska i gospodarska revitalizacija otočnih područja i razvoj pametnih otoka.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.13.36 Broj JLS koji imaju indeks razvijenosti ispod 100:	7 (2020.)	5
OI.02.12.81 Udio stanovništva koje živi na otocima u ukupnom broju stanovnika županije,%:	12,42 (2019.)	13,5
OI.02.13.35 Broj stanovnika mikroregije zaleđa Zadarske županije	27.436 (2019.)	28.000

Razvojni smjer 4. Ravnomjeran regionalni razvoj
Strateški cilj 13. Jačanje regionalne konkurentnosti

POSEBNI CILJ 20.

Jačanje pozicije regionalnoga gospodarstva, pametne specijalizacije i razvoj pametnih gradova

Daljnji razvoj pametne specijalizacije od strateške je važnosti za ravnomjeran razvoj Zadarske županije i cjelokupne Republike Hrvatske. Pametna specijalizacija i jačanje pozicije regionalnog gospodarstva u globalnim lancima vrijednosti nužan su preduvjet ostvarenju strateškog cilja jačanja regionalne konkurentnosti.

Zadarska županija svoj će razvojni iskorak zasnivati na gospodarskim granama u kojima ima konkurentne prednosti i koje će biti okosnica teritorijalnog brendiranja i promocije regionalnog gospodarstva. Naglasak će biti na razvoju sektora s potencijalom rasta, ali i o očuvanju radnih mjesta u strateški važnim sektorima. Pametna specijalizacija u izvozno orijentiranim sektorima koji se temelje na znanju i inovacijama nudi priliku za transformaciju regionalnog i nacionalnog gospodarstva i povećanje njegove produktivnosti i konkurentnosti uz primjenu okolišno održivih tehnologija.

Identificirani razvojni izazovi na području Županije uključuju slab tehnološki razvoj temeljem vlastitih istraživanja i ulaganja poduzeća u istraživanje i razvoj, nedovoljnu suradnju između poslovnog sektora i sustava obrazovanja i istraživanja, nespremnost poduzetnika u kreiranju ukupnog izvoznog proizvoda, kao i nedovoljno razvijenu tehnološku i razvojno-istraživačku infrastrukturu i usluge. Kako bi se suočili s preprekama razvoju, identificirane su razvojne potrebe u području tehnološkog razvoja, digitalnog društva i inovacija, koje će se podupirati i unaprjeđivati u nadolazećem razdoblju, a to su: regionalna specijalizacija u smjeru novih tehnologija i inovacija u funkciji proizvodnje, podržavanje poduzeća koja svoje poslovanje i rast zasnivaju na primjeni znanja, razvoju tehnologija i inovacija i koja su usmjerena na proizvodnju proizvoda više dodane vrijednosti, povećanje kapaciteta Sveučilišta u Zadru kao jednog od nositelja gospodarskog razvoja i znanstveno-istraživačkih djelatnosti, pružanje podrške projektima malih i srednjih poduzetnika sa obrazovno-znanstvenom zajednicom, i snažnije povezivanje javnog, privatnog i znanstveno-istraživačkog sektora i pametna specijalizacija.

Regionalna specijalizacija usmjerit će se prema novim tehnologijama i inovacijama u funkciji ekološki prihvatljive proizvodnje u primarnom i sekundarnom sektoru. Pritom, za proces pametne specijalizacije u većoj mjeri koristit će se postojeće potporne linije u okviru EU.

Zajedničkim djelovanjem politika pametne specijalizacije, koje se oslanjaju na osobitost područja i njegov teritorijalni kapital te horizontalnih politika unaprijedit će se i osnažiti pozicija regionalnog gospodarstva za sudjelovanje u domaćim i globalnim lancima vrijednosti i otključati potencijal razvoja regije. Definiranjem strateških lanaca vrijednosti i ulaganjima ojačat će se unutarnji potencijali rasta Zadarske županije i omogućiti uvođenje strukturnih promjena u gospodarstvo i industrijsku tranziciju regije.

Stvorit će se inovacijski ekosustavi koji će okupiti ključne razvojne dionike. Pri tome su mala i srednja poduzeća očekivani zamac budućeg razvoja pa će ih se osobito podržavati, a posebice one koji svoje poslovanje i rast zasnivaju na primjeni znanja, razvoju tehnologija i inovacija. Kako bi se povećala regionalna konkurentnost gospodarstva Zadarske županije poduzimat će se mjere i provoditi politike koje će povećavati inovativnost kroz snažnije stvaranje i prijenos znanja i interakciju između znanstveno-istraživačkog, kreativnog i proizvodnog sektora, što između ostalog podrazumijeva i uspostavu centara kompetencija, digitalno-inovacijskih centara i centara za transfer tehnologije. Mehanizmi poticanja ulaganja u istraživanje i razvoj omogućit će daljnji porast poslovnih ulaganja u istraživanje, razvoj i inovacije. Pritom, privlačit će se i strana ulaganja visokotehnoloških korporacija s ciljem proširivanja mogućnosti za uklapanje u lance visoke dodane vrijednosti na temelju pametne specijalizacije.

Kroz ovaj cilj potrebno je poticati preduvjete za uspostavu lokalnog proizvodnog sustava u cilju umrežavanja prehrambeno-prerađivačkog sektora i turizma, ali i revitalizaciju kulturnog turizma kroz proces turističke valorizacije kulturne i prirodne baštine.

S druge strane urbano područje grada Zadra neupitan je generator razvoja Zadarske županije. Zadarske regija kao prostorna cjelina okupljena oko urbanog centra grada Zadra ne podliježe gravitacijskim utjecajima niti jednoga drugoga grada osim glavnom grada Republike Hrvatske. Slijedom navedenoga urbano područje grada Zadra kao najznačajniji nositelj gospodarskog rasta te društvenih djelatnosti u Zadarskoj županiji usmjerit će se ka pametnom i održivom razvoju kroz integrirana ulaganja u prostor užeg i šireg urbanog centra, a s naglaskom na poboljšanje urbane infrastrukture, unaprjeđenje urbane mobilnosti, ulaganja u ljude, pametno i održivo gospodarstvo

te bolje upravljanje utemeljeno na razvoju i primjeni integriranih inovativnih rješenja te prema realizaciji projekata u smjeru dostizanja statusa *pametnog grada*.

Mjere koje će omogućiti ostvarenje cilja poticanje daljnjeg razvoja pametne specijalizacije su primjena regionalne inovacijske politike i stvaranje regionalnog inovacijskog sustava (RIS), unaprjeđenje regionalnog eko i inovacijskih sustava za poduzetnike, jačanje pozicije regionalnog gospodarstva u globalnim lancima vrijednosti kroz uvođenje strukturnih promjena, turistička valorizacija prirodne i kulturne baštine, teritorijalno brendiranje i promocija regionalnoga gospodarstva te održivi razvoj urbanih područja i razvoj pametnih gradova.

Mjere za jačanje pozicije regionalnoga gospodarstva poticanjem pametne specijalizacije i pametnih gradova

- Mjera 20.1.: Primjena regionalne inovacijske politike i stvaranje regionalnog inovacijskog sustava (RIS)
- Mjera 20.2.: Unaprjeđenje regionalnog eko i inovacijskih sustava za poduzetnike
- Mjera 20.3.: Jačanje pozicije regionalnog gospodarstva u globalnim lancima vrijednosti kroz uvođenje strukturnih promjena
- Mjera 20.4.: Turistička valorizacija prirodne i kulturne baštine
- Mjera 20.5.: Teritorijalno brendiranje i promocija regionalnoga gospodarstva
- Mjera 20.6.: Održivi razvoj urbanih područja i razvoj pametnih gradova.

Pokazatelj ishoda:	Početna vrijednost:	Ciljna vrijednost 2027.
OI.02.13.37 Indeks gospodarske snage županije	89,8 (2020.)	100,00
OI.02.9.39 Broj sporazuma o znanstvenoj i/ili tehnološkoj suradnji i programa prema razini suradnje	25 (2020.)	30
OI.02.13.09 Stanovništvo koje živi u područjima s integriranim strategijama urbanog razvoja:	114.272 (2019.)	118.000

7. Terminski plan provedbe projekata od strateškog značaja

7.1 Terminski plan provedbe strateških projekata važnih za razvoj JP(R)S-a iz nadležnosti JP(R)S-a ili povezanih tijela

PROJEKT OD STRATEŠKOG ZNAČAJA 1:		
Izgradnja i razvoj regionalnog inovacijskog ekosustava za poduzetnike		
KRATKI OPIS PROJEKTA:	Projekt podrazumijeva gradnju i opremanje poduzetničke potporne infrastrukture s ciljem potpore provedbi industrijske tranzicije Zadarske županije, a obuhvaća izgradnju i opremanje specijaliziranih poduzetničkih inkubatora, edukacijskih i demonstracijskih centara s pokušajima i <i>coworking</i> prostorima u području poljoprivredno-prehrambene industrije, kreativnih industrija i novih tehnologija. Projekt je usredotočen na provedbu zelene i digitalne tranzicije Zadarske županije i podrazumijeva implementaciju okolišno prihvatljivih tehnologija te ICT rješenja koje donosi industrija 4.0. s osobitim fokusom na industriju baziranu na visokim tehnologijama.	
TERMINSKI PLAN		
PROVEDBE PROJEKTA	DATUM POČETKA PROVEDBE: 12/2021	DATUM ZAVRŠETKA PROVEDBE: 12/2026
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA:	- Izrađena projektno-tehnička dokumentacija - Izgrađen i opremljen specijalizirani poslovni inkubator za Industriju 4.0. „CENTAR NOVIH TEHNOLOGIJA“ - Izgrađen i opremljen specijalizirani poslovni inkubator za prehrambeno-prerađivačku industriju „Centar kompetencija za preradu ribe i voća – PLAVO – ZELENI CENTAR“ - Izgrađen i opremljen poljoprivredno-edukacijski centar Zemunik - Rekonstruiran i opremljen multifunkcionalni edukacijski centar u Mazinu „Amazing“	
UKUPNA PROCIJENJENA VRIJEDNOST:	96.000.000,00 HRK	
NOSITELJ/I:	Zadarska županija	
PLANIRANI IZVORI FINANCIRANJA:	Vlastita sredstva nositelja projekta, sredstva državnog proračuna i državnih ustanova, sredstva fondova EU, sredstva ostalih izvora	
DOPRINOS POSEBNIM CILJEVIMA:	PC.1. Poticanje industrijske tranzicije prema sektorima/nišama visoke dodane vrijednosti	

Izgradnja osnovnih i srednjih škola Zadarske županije

KRATKI OPIS PROJEKTA: Na području Zadarske županije važno je da odgojno-obrazovni programi budu jednako dostupni i jednako kvalitetni na svim njenim područjima te da odgojno-obrazovna infrastruktura zadovoljava potrebe i standarde. Projektom Izgradnje i rekonstrukcije osnovnih i srednjih škola Zadarske županije obuhvatit će se ulaganja u obrazovnu infrastrukturu čime će se poboljšati uvjeti obrazovanja za učenike i nastavno osoblje. Projekt obuhvaća izradu projektno-tehničke dokumentacije, izgradnju, energetske obnovu i rekonstrukciju i dogradnju osnovnoškolske i srednjoškolske obrazovne infrastrukture. Od osnovnoškolske infrastrukture predviđena je izgradnja OŠ Starigrad te dogradnju OŠ Jasenice, OŠ Sv. Filip i Jakov, OŠ Biograd na Moru te OŠ s dvoranom u Pridrazi. Od srednjoškolske infrastrukture predviđena je izgradnja prirodoslovno-grafičke škole, škole za primijenjenu umjetnost i dizajn te SŠ Bartula Kašića Pag.

TERMINSKI PLAN

PROVEDBE PROJEKTA

DATUM POČETKA PROVEDBE: 12/2021

DATUM ZAVRŠETKA PROVEDBE: 12/2026

KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA:

- Izrađena projektno-tehnička dokumentacija
- Izgrađena i opremljena OŠ Starigrad
- Dogradnja i opremanje OŠ Biograd na Moru
- Dogradnja i opremanje OŠ s dvoranom u Pridrazi
- Izgrađena i opremljena prirodoslovno-grafička škola
- Izgrađena i opremljena SŠ Bartula Kašića Pag

UKUPNA

PROCIJENJENA 185.731.797,87 HRK

VRIJEDNOST:

NOSITELJ/I:

Zadarska županija

PLANIRANI

IZVORI

FINANCIRANJA:

Vlastita sredstva nositelja projekta, sredstva državnog proračuna i državnih ustanova, sredstva fondova EU, sredstva ostalih izvora

DOPRINOS

POSEBNIM

CILJEVIMA:

PC.6. Povećanje usklađenosti odgojno-obrazovnog sustava s potrebama društva i gospodarstva

PROJEKT OD STRATEŠKOG ZNAČAJA 3:

Pametna bolnica

**KRATKI OPIS
PROJEKTA:**

Projekt *Pametna bolnica* namijenjen je modernizaciji bolničkog sustava u skladu sa suvremenom medicinskom doktrinom čime će se ostvariti preduvjeti za uspostavu OB Zadar kao snažnog regionalnog centra u skladu s potrebama okruženja te gravitacijskim utjecajem grada Zadra. Projektom su obuhvaćena ulaganja u bolničku infrastrukturu i bolničke odjele, suvremenu medicinsku opremu, među kojom se posebno izdvaja linearni akcelerator te daljnju digitalizaciju zdravstvenog sustava i uvođenje telemedicine. Ostvarenjem takvog zdravstvenog sustava omogućit će se potpuno i kvalitetno pružanje zdravstvene skrbi stanovnicima Zadarske županije, dok će liječnička skrb izvan Zadarske županije biti potrebna tek u iznimnim slučajevima.

**TERMINSKI PLAN
PROVEDBE
PROJEKTA**

DATUM POČETKA PROVEDBE: 12/2021

DATUM ZAVRŠETKA PROVEDBE: 12/2026

**KLJUČNE TOČKE
OSTVARENJA:**

- Izrađena projektno-tehnička dokumentacija
- Obnova i uređenje bolničkih odjela i ambulanti (Interne medicine, Odjela za oftalmologiju, Audiologije, Odjela za pedijatriju i drugih odjela)
- Unapređenje dijagnostike i liječenja (nabava linearnog akceleratora, uređenje i nabava opreme za odjele citologije i patologije)
- Razvoj i unaprjeđenje dodatnih sadržaja
- Nabava suvremene medicinske opreme (robot za urologiju i druge odjele)
- Implementacija pametnog bolničkog sustava i uvođenje telemedicine

**UKUPNA
PROCIJENJENA
VRIJEDNOST:**

82.637.500,00 HRK

NOSITELJ/I:

Opća bolnica Zadar

**PLANIRANI
IZVORI**

Vlastita sredstva nositelja projekta, sredstva državnog proračuna i državnih ustanova, sredstva fondova EU, sredstva ostalih izvora

FINANCIRANJA:

**DOPRINOS
POSEBNIM
CILJEVIMA:**

PC.8. Poboljšanje dostupnosti i kvalitete zdravstvene zaštite i socijalne skrbi uz daljnji razvoj i jačanje programa prevencije za zdrav i kvalitetan život

PROJEKT OD STRATEŠKOG ZNAČAJA 4:

Unaprjeđenje infrastrukture za dostojnu treću dob

KRATKI OPIS PROJEKTA:	Projektom <i>Unaprjeđenje infrastrukture za dostojnu treću dob</i> obuhvaćene su aktivnosti proširenja kapaciteta domova za starije i nemoćne te Centra za palijativnu skrb Zadarske županije u svrhu stvaranja što kvalitetnijih i boljih uvjeta i brige za stare i nemoćne žitelje Zadarske županije. Projekt obuhvaća izgradnju i uređenje domova za starije i nemoćne u Poličniku, Obrovcu, Biogradu na Moru te rekonstrukciju i opremanje Centra za palijativnu skrb Zadarske županije.	
TERMINSKI PLAN		
PROVEDBE PROJEKTA	DATUM POČETKA PROVEDBE: 12/2021	DATUM ZAVRŠETKA PROVEDBE: 12/2027
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA:	■ Izrađena projektno-tehnička dokumentacija ■ Izgrađen i opremljen starački dom Biograd na Moru ■ Uređena i opremljena postojeća zgrada doma umirovljenika Obrovac ■ Izgrađen i opremljen starački dom Poličnik ■ Rekonstruirana i energetski obnovljena zgrada na Babindubu za potrebe Centra za koordinaciju palijativne skrbi Zadarske županije	
UKUPNA PROCIJENJENA VRIJEDNOST:	80.760.170,00 HRK	
NOSITELJ/I:	Zadarska županija	
PLANIRANI IZVORI FINANCIRANJA:	Vlastita sredstva nositelja projekta, sredstva državnog proračuna i državnih ustanova, sredstva fondova EU, sredstva ostalih izvora	
DOPRINOS POSEBNIM CILJEVIMA:	PC.8. Poboljšanje dostupnosti i kvalitete zdravstvene zaštite i socijalne skrbi uz daljnji razvoj i jačanje programa prevencije za zdrav i kvalitetan život	

Izgradnja Centra za gospodarenje otpadom Biljane Donje

KRATKI OPIS PROJEKTA: Projektom će se izgraditi Centar za gospodarenje otpadom Biljane Donje na površini od oko 46 hektara. Centar predviđa prikupljanje otpada koji je nastao na području Zadarske županije i dijelu Ličko-senjske županije (gradovi Gospić i Novalja, te općine Karlobag, Perušić, Donji Lapac, Udbina i Lovinac) uključujući: komunalni, neopasni proizvodni i građevni otpad.

TERMINSKI PLAN

PROVEDBE PROJEKTA **DATUM POČETKA PROVEDBE:** 07/2015 **DATUM ZAVRŠETKA PROVEDBE:** 12/2023

KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA:

- Izrađena projektno-tehnička dokumentacija
- Etapa 1 – faza 1-1 Zona 12 – Pristupna cesta
- Etapa 2 – faza 2-1 Zona 4 – Trafostanica TS1
- Etapa 3 – faza 3-3 Zona 2 – Reciklažno dvorište otvorenog tipa
- Etapa 3 – faza 3-4 Zona 3 – Transportni centar
- Etapa 3 – faza 3-8 Zona 8 – Prostor za recikliranje i obradu građevinskog otpada
- Etapa 3 – faza 3-1 Zona 1 – Upravna zgrada
- Etapa 3 – faza 3-11 Zona 9 – Odlagalište inertnog otpada
- Etapa 3 – faza 3-7 Zona 6 – Natkriveno skladište
- Etapa 3 – faza 3-2 Zona 10 i 11 – Ulazno izlazna zona
- Etapa 3 – faza 3-5 Zona 4 – Pogon za mehaničko-biološku obradu
- Etapa 3 – faze 3-10 Zona 5 – Odlagalište neopasnog otpada

UKUPNA PROCIJENJENA VRIJEDNOST: 486.217.920,80 HRK

NOSITELJ/I: EKO D.O.O. ZADAR

PLANIRANI IZVORI FINANCIRANJA: Vlastita sredstva nositelja projekta, sredstva državnog proračuna i državnih ustanova, sredstva fondova EU, sredstva ostalih izvora

DOPRINOS POSEBNIM CILJEVIMA: PC.13. Unaprjeđenje kvalitete i održivosti komunalnih infrastrukturnih sustava i usluga

Energetska obnova javnih zgrada Zadarske županije

KRATKI OPIS PROJEKTA: Projektom će se energetske obnoviti zgrade javne namjene Zadarske županije i povezanih javnopravnih tijela. Projekt obuhvaća obnovu toplinske izolacije objekata, zamjenu vanjske stolarije energetski učinkovitijom, ugradnju novih instalacija odnosno zamjenu sustava grijanja i sustava za pripremu potrošne tople vode, zamjenu energenta ekološkima te modernizaciju unutarnje rasvjete ugradnjom LED rasvjetnih tijela. Provedbom projekta ostvarit će se smanjenje potrošnje energije za grijanje/hlađenje (Q_{h,nd}) na godišnjoj razini (kWh/god) kao i smanjenje emisije CO₂ što sve doprinosi zaštiti okoliša. Ujedno, postići će se viša razina udobnosti i kvaliteta rada za djelatnike, kao i kvaliteta korištenja usluga unutar predmetnih objekata. Projektom su obuhvaćene zgrade u funkciji upravnih odjela Zadarske županije, regionalnih razvojnih agencija, zdravstva i obrazovanja.

TERMINSKI PLAN**PROVEDBE
PROJEKTA****DATUM POČETKA PROVEDBE:** 12/2021**DATUM ZAVRŠETKA PROVEDBE:** 12/2024**KLJUČNE TOČKE
OSTVARENJA:**

- Izrađena projektno-tehnička dokumentacija
- Energetska obnova zgrade Zadarske županije (I. Mažuranića 28, Zadar)
- Energetska obnova zgrade Zadarske županije (I. Mažuranića 30, Zadar)
- Energetska obnova zgrade Zadarske županije (I. Mažuranića 32, Zadar – obrtnička škola)
- Energetska obnova zgrade Zadarske županije (B. Perićića 6, Zadar-stara onkologija)
- Energetska obnova zgrade Zadarske županije (Obala kneza Branimira 10a, Zadar)
- Energetska obnova u RJ Benkovac i RJ Obrovac
- Energetska obnova Specijalne bolnice za ortopediju Biograd
- Energetska obnova škole i sportske dvorane OŠ Zemunik
- Energetska obnova zgrade Ekonomsko-birotehničke i trgovačke škole Zadar
- Energetska obnova Srednje škole Benkovac

UKUPNA**PROCIJENJENA** 45.893.147,25 HRK**VRIJEDNOST:****NOSITELJ/I:** Zadarska županija**PLANIRANI
IZVORI****FINANCIRANJA:**

Vlastita sredstva nositelja projekta, sredstva državnog proračuna i državnih ustanova, sredstva fondova EU, sredstva ostalih izvora

DOPRINOS**POSEBNIM****CILJEVIMA:**

PC.14. Unaprjeđenje energetske učinkovitosti i infrastrukture uz tranziciju prema čistoj energiji i OİE

Sustav javnog navodnjavanja Vransko polje

KRATKI OPIS PROJEKTA:	Projektom SJV Vransko polje kroz dva podsustava izgradit će se dvije akumulacije s razvodnom mrežom cjevovoda koje će se vodom opskrbljivati iz nadzemnih vodotokova tijekom zimskih mjeseci, dok će se ljeti iz njih navodnjavati poljoprivredne površine. SJV Vransko polje I faza ima površinu obuhvata 1650 ha i obuhvaća područje kontaktne zone parka prirode Vransko polje na kojem se nalaze poljoprivredne površine u vlasništvu ili u zakupu više pravih i fizičkih osoba. Osiguranjem dovoljnih količina vode za razvoj poljoprivrede povećat će se produktivnost i otpornost poljoprivredne proizvodnje na klimatske promjene.	
TERMINSKI PLAN		
PROVEDBE PROJEKTA	DATUM POČETKA PROVEDBE: 12/2021	DATUM ZAVRŠETKA PROVEDBE: 12/2026
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA:	▪ Izrađena projektno-tehnička dokumentacija ▪ Izgrađene dvije akumulacije s razvodnom mrežom cjevovoda	
UKUPNA PROCIJENJENA VRIJEDNOST:	262.000.000,00 HRK	
NOSITELJ/I:	Zadarska županija	
PLANIRANI IZVORI FINANCIRANJA:	Vlastita sredstva nositelja projekta, sredstva državnog proračuna i državnih ustanova, sredstva fondova EU, sredstva ostalih izvora	
DOPRINOS POSEBNIM CILJEVIMA:	PC.15. Razvoj konkurentne, otporne i održive poljoprivrede i prehrambenog sektora	

Razvoj ribarske luke s pripadajućom suprastrukturuom u Gaženici – RIBARSKI HUB

KRATKI OPIS PROJEKTA: Sektor plavog rasta je sektor u kojem Zadarska županija, kao najribarskija u Republici Hrvatskoj vidi sebe kao predvodnicu. Provedba projekta Ribarske luke Gaženica odvija se u više faza. Prvi dio projekta izgradnje ribarske luke započet je u rujnu 2020., a čine ga 3 faze: 1. faza – obala i *travel* lift, 2. faza – manipulativni i servisni prostor, interne prometnice, zelene površine, 3. faza – skladište i pomoćni prostori. Sljedećim fazama projekta obuhvaćene su dodatne investicije u daljnje poboljšanje infrastrukture i superstrukture namijenjene razvoju ribarstva i ribarske industrije. U VI. fazi izgradnje planiran je novi obalni zid na zapadnoj strani ribarske luke s manipulativnom površinom, prometnicom te daljnji razvoj suprastrukture namijenjene razvoju ribarstva i ribarske industrije (razvoj ribarskog HUB-a). Plavi centar s ribarskim HUB-om bit će središnja točka okupljanja djelatnosti ribarstva i akvakulture na području Zadarske županije. Planirana uloga HUB-a je potaknuti poduzetništvo i inovacije u ribarstvu i akvakulturi pružajući poduzetnicima stručnu potporu i modernu infrastrukturu za obavljanje poslovnih djelatnosti. Planirani dijelovi centra su: specijalizirani poduzetnički inkubator za ribarstvo i akvakulturu, edukacijski centar, demonstracijski centar i *cowork* prostor. Provedbom projekta osigurat će se infrastruktura i logistika za održivi ribolov i akvakulturu kao i zaštita i razvoj ribolovnih resursa.

TERMINSKI PLAN**PROVEDBE
PROJEKTA****DATUM POČETKA PROVEDBE:** 12/2021**DATUM ZAVRŠETKA PROVEDBE:** 12/2026**KLJUČNE TOČKE
OSTVARENJA:**

- Dovođenje faza I. – III.
- Izrađena projektno-tehnička dokumentacija za fazu VI.
- Izgrađen novi obalni zid s manipulativnom površinom i prometnom infrastrukturom
- Razvijena ribarska suprastruktura: specijalizirani poslovni inkubator za ribarstvo i akvakulturu

**UKUPNA
PROCIJENJENA
VRIJEDNOST:**

67.871.453,25 HRK

NOSITELJ/I:

Lučka uprava Zadar, Zadarska županija

**PLANIRANI
IZVORI**

Vlastita sredstva nositelja projekta, sredstva državnog proračuna i državnih ustanova, sredstva fondova EU, sredstva ostalih izvora

FINANCIRANJA:**DOPRINOS****POSEBNIM**

PC.16. Razvoj konkurentnog, održivog i otpornog ribarstva i akvakulture

CILJEVIMA:

7.2 Terminski plan provedbe strateških projekata važnih za razvoj JP(R)S-a čija provedba nije u nadležnosti JP(R)S-a

7.2.1. Terminski plan provedbe strateških projekata važnih za razvoj JP(R)S-a u nadležnosti jedinica lokalne samouprave te drugih javnopravnih tijela s područja Zadarske županije

PROJEKT STRATEŠKOG ZNAČAJA 1:		
NOVI KAMPUS – Centar novih tehnologija, edukacije i kulturnih resursa Sveučilišta u Zadru		
KRATKI OPIS PROJEKTA:	Cilj projekta je osigurati najbolje okruženje za visoko obrazovanje i znanstveno-istraživački rad kvalitetnim studijskim programima, razvojem obrazovne i znanstveno-istraživačke infrastrukture u prostoru Novog kampusa Sveučilišta u Zadru i izdvojenom istraživačko-obrazovnom centru na Molatu. Projekt obuhvaća izgradnju sveučilišne infrastrukture za razvoj pametnih vještina u STEM području, izgradnju sveučilišnog multifunkcionalnog knjižnično-informacijskog centra te uređenje postojećih objekata s ciljem opremanja i uspostave istraživačko-obrazovnog središta Sveučilišta u Zadru s laboratorijima i eksperimentalnim poligonima na Molatu kao dislociranom istraživačko-obrazovnom središtu. Kroz projekt će se izgraditi potrebna infrastruktura zgrade STEM odjela te opremiti suvremenom istraživačkom infrastrukturom namijenjenom studijima iz STEM područja, kao i navigacijskim simulatorom namijenjenom unaprjeđenju studija pomorstva. Osaživanje Sveučilišta u Zadru u STEM području imat će razvojnu ulogu kako za Sveučilište, tako i za sam grad i županiju.	
TERMINSKI PLAN PROVEDBE PROJEKTA	DATUM POČETKA PROVEDBE: 12/2021	DATUM ZAVRŠETKA PROVEDBE: 12/2026
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA:	- Izrađena projektno-tehnička dokumentacija - Izgrađena i opremljena zgrada STEM odjela Sveučilišta u Zadru - Izgrađen sveučilišni ,multifunkcionalni knjižnično-informacijski centar (Sveučilišna knjižnica) - Izgrađena i opremljena zgrada istraživačko-obrazovnog središta Sveučilišta u Zadru na Molatu	
UKUPNA PROCIJENJENA VRIJEDNOST:	490.000.000,00 HRK	
NOSITELJ/I:	Sveučilište u Zadru	
PLANIRANI IZVORI FINANCIRANJA:	Vlastita sredstva nositelja projekta, sredstva državnog proračuna i državnih ustanova, sredstva fondova EU, sredstva ostalih izvora	
DOPRINOS POSEBNIM CILJEVIMA:	PC.1. Poticanje industrijske tranzicije prema sektorima/nišama visoke dodane vrijednosti	

Izgradnja komunalne infrastrukture gospodarske zone Crno

KRATKI OPIS PROJEKTA: Projektom se predviđa izgradnja i stavljanje u funkciju druge i treće faze komunalne infrastrukture Poduzetničke zone Crno. Opći cilj projekta je ulaganje u poduzetničku infrastrukturu s ciljem poboljšanja kvalitete takve infrastrukture, kako bi se privukla ulaganja i stvarale mogućnosti za razvoj i širenje poslovanja MSP-ova te otvaranje novih radnih mjesta na Urbanom području Zadra.

Ovim ciljem Poduzetničku zonu Crno želi se učiniti prepoznatljivom u regiji i atraktivnom domaćim i stranim investitorima, što će u konačnici rezultirati razvojem novih tehnologija i proizvoda, koncentracijom specijaliziranih znanja i vještina, povećanjem konkurentnosti i izvoza, smanjenjem nezaposlenosti i dinamičnim gospodarskim rastom UP Zadra. Projektom će se izraditi cesta, te sva ostala infrastruktura potrebna za funkcioniranje zone koja se uglavnom nalazi u koridoru cestovne mreže (fekalna kanalizacijska mreža, oborinska kanalizacijska mreža s pripadajućim građevinama odvodnje, vodovodna mreža, elektroenergetska mreža, mreža kabelaške kanalizacije (DTK), javna rasvjeta, hortikulturno uređenje javnih zelenih površina duž koridora cestovne mreže).

TERMINSKI PLAN

PROVEDBE PROJEKTA

DATUM POČETKA PROVEDBE: 12/2021

DATUM ZAVRŠETKA PROVEDBE: 12/2026

KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA:

- Izrađena projektno-tehnička dokumentacija
- Izgrađena druga faza komunalne infrastrukture Poduzetničke zone Crno
- Izgrađena treća faza komunalne infrastrukture Poduzetničke zone Crno

UKUPNA

PROCIJENJENA 47.412.600,00 HRK

VRIJEDNOST:

NOSITELJ/I:

Grad Zadar

PLANIRANI

IZVORI

FINANCIRANJA:

Vlastita sredstva nositelja projekta, sredstva državnog proračuna i državnih ustanova, sredstva fondova EU, sredstva ostalih izvora

DOPRINOS

POSEBNIM

CILJEVIMA:

PC.2. Stvaranje snažnog malog i srednjeg poduzetništva i poticajnog poslovnog okruženja

Sanacija i zatvaranje odlagališta komunalnog otpada Diklo

KRATKI OPIS PROJEKTA: Sanacija i zatvaranje odlagališta otpada Diklo jedan je od prioriteta definiran strateškim planovima Grada Zadra u segmentu gospodarenja otpadom te u skladu s preuzetim obvezama Republike Hrvatske pristupanjem Europskoj uniji i nacionalnom zakonskom paketu proisteklom iz preuzetih obveza. Strateško je opredjeljenje naše države sanirati i zatvoriti sva postojeća odlagališta otpada, te istovremeno uspostaviti mrežu županijskih i regionalnih Centara za gospodarenje otpadom (CGO) i time ostvariti integralni sustav gospodarenja otpadom na području čitave Republike Hrvatske do kraja 2018. godine. Time će se ispuniti i obveza izgradnje svih centara za gospodarenje otpadom i sanacije svih postojećih odlagališta komunalnog otpada, koju je Republika Hrvatske preuzela u pregovorima za pristupanje Europskoj uniji u poglavlju 27. – Okoliš.

TERMINSKI PLAN
**PROVEDBE
PROJEKTA**
DATUM POČETKA PROVEDBE: 12/2021

DATUM ZAVRŠETKA PROVEDBE: 12/2023

KLJUČNE TOČKE
OSTVARENJA:

- Izrađena projektno-tehnička dokumentacija
- Sanirano i zatvoreno odlagalište komunalnog otpada Diklo

UKUPNA
PROCIJENJENA

90.000.000,00 HRK

VRIJEDNOST:
NOSITELJ/I:

Grad Zadar

PLANIRANI
IZVORI
FINANCIRANJA:

Vlastita sredstva nositelja projekta, sredstva državnog proračuna i državnih ustanova, sredstva fondova EU, sredstva ostalih izvora

DOPRINOS
POSEBNIM
CILJEVIMA:

PC.13. Unaprjeđenje kvalitete i održivosti komunalnih infrastrukturnih sustava i usluga

Sanacija odlagališta komunalnog otpada Baštijunski Brig

KRATKI OPIS PROJEKTA: Projektom će se sanirati i zatvoriti odlagalište otpada i izgraditi te opremiti sortirnica otpada. Provedbom postupka sanacije odlagališta kontinuirano se smanjuju negativni utjecaji otpada na okoliš i prirodne resurse. Cilj je u čitavom razdoblju trajanja odlagališta otpada smanjiti štetne utjecaje na okoliš, osobito onečišćenje površinskih voda, podzemnih voda, tla i zraka, uključujući efekt stakleničkih plinova i smanjiti rizike za ljudsko zdravlje do kojeg bi moglo doći uslijed odlaganja otpada i vijeka trajanja odlagališta otpada, odnosno cilj je dovesti odlagališta otpada u stanje prihvatljivo za okoliš. Izgradnjom sortirnice povećat će se stopa odvojeno prikupljenog komunalnog otpada i smanjiti količina otpada koji se odlaže na odlagalište. Projektom će se potaknuti odvajanje te prikupljanje otpada iz kućanstava kao i njihovo zbrinjavanje umjesto odbacivanja takvog otpada u miješani komunalni otpad ili u manjoj mjeri u okoliš.

TERMINSKI PLAN

PROVEDBE

DATUM POČETKA PROVEDBE: 12/2021

DATUM ZAVRŠETKA PROVEDBE: 12/2024

PROJEKTA

KLJUČNE TOČKE

OSTVARENJA:

- Izrađena projektno-tehnička dokumentacija
- Zatvoreno i sanirano odlagalište otpada Baštijunski brig
- Izgrađena i opremljena sortirnica otpada Biograd na Moru

UKUPNA

PROCIJENJENA

45.000.000,00 HRK

VRIJEDNOST:

NOSITELJ/I:

Grad Biograd na Moru

PLANIRANI

IZVORI

FINANCIRANJA:

Vlastita sredstva nositelja projekta, sredstva državnog proračuna i državnih ustanova, sredstva fondova EU, sredstva ostalih izvora

DOPRINOS

POSEBNIM

CILJEVIMA:

PC.13. Unaprjeđenje kvalitete i održivosti komunalnih infrastrukturnih sustava i usluga

PROJEKT STRATEŠKOG ZNAČAJA 5:

Otočne aglomeracije

KRATKI OPIS PROJEKTA: Projektom će se izgraditi vodnocomunalna infrastruktura na otocima Zadarske županije, a obuhvaćene su aglomeracije Pašman-Tkon, Ugljan, Vir te Pag-Povljana-Kolan. Projektom će se povećati stopa priključenosti na sustav vodoopskrbe i javne odvodnje na području aglomeracije i osigurati adekvatno pročišćavanje otpadnih voda, odnosno povećat će se učinkovitost i pouzdanosti sustava javne odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda. Izgradnjom sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda znatno će se pridonijeti sveopćem očuvanju okoliša na području Zadarske županije.

TERMINSKI PLAN

PROVEDBE PROJEKTA

DATUM POČETKA PROVEDBE: 12/2021

DATUM ZAVRŠETKA PROVEDBE: 12/2027

KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA:

- Izrađena projektno-tehnička dokumentacija
- Izgrađena vodnocomunalna infrastruktura aglomeracije Pašman-Tkon
- Izgrađena vodnocomunalna infrastruktura aglomeracije Preko - Kali
- Izgrađena vodnocomunalna infrastruktura aglomeracije Vir

UKUPNA

PROCIJENJENA 1.095.823.893,00 HRK

VRIJEDNOST:

NOSITELJ/I: Komunalna društva

PLANIRANI IZVORI

FINANCIRANJA:

Vlastita sredstva nositelja projekta, sredstva državnog proračuna i državnih ustanova, sredstva fondova EU, sredstva ostalih izvora

DOPRINOS

POSEBNIM

CILJEVIMA:

PC.13. Unaprjeđenje kvalitete i održivosti komunalnih infrastrukturnih sustava i usluga

8. Indikativni financijski plan

Provedba Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. oblikovana je razradom indikativnog financijskog okvira te formiranjem mehanizama za provedbu posebnih ciljeva identifikacijom projekata od strateškog značaja za razvoj Zadarske županije. Indikativni financijski plan obuhvaća prikaz financijskih pretpostavki proračuna Zadarske županije za provedbu posebnih ciljeva, kao i ukupne procijenjene vrijednosti strateških projekata lokalne i područne samouprave za cjelokupno razdoblje provedbe Plana razvoja Zadarske županije.

Planirani izvori financijskih sredstava po posebnim ciljevima Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. odnose se na državni proračun, proračun Zadarske županije te proračune jedinica lokalne samouprave. Uz njih, planirani izvor su i Europski strukturni i investicijski (ESI) fondovi, Mehanizam za oporavak i otpornost te programi teritorijalne suradnje i Programi Unije.

Sredstva prikazana financijskim okvirom za provedbu Plana razvoja Zadarske županije iskazana su kroz tri kategorije, sredstva proračuna Zadarske županije (uključivši vlastite i namjenske prihode korisnika) u razdoblju provedbe Plana razvoja, sredstva potrebna za realizaciju strateških projekata Zadarske županije i povezanih javnopravnih tijela, sredstva potrebna za realizaciju strateških projekata jedinica lokalne samouprave i povezanih javnopravnih tijela te ukupnu alokaciju za provedbu pojedinog posebnog cilja.

Posebni ciljevi utvrđeni Planom razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. detaljnije će se razraditi kroz provedbeni program Zadarske županije te programe jedinica lokalne samouprave, a obuhvatit će informacije o alokaciji, izvorima financiranja, nositeljima projekata te planiranim sredstva s poveznicom na program u proračunu po godinama za provedbu pojedinih mjera.

Indikativni financijski okvir za provedbu Plana razvoja Zadarske županije prikazan je u Tablici 5.

Tablica 5. Indikativni financijski okvir Plana razvoja Zadarske županije 2021. - 2027., u HRK

NAZIV POSEBNOG CILJA	PRORAČUN ZADARSKE ŽUPANIJE 2021.-2027.	SREDSTVA EU FONDOVA I DRŽAVNOG PRORAČUNA ZA PROJEKTE REGIONALNE SAMOUPRAVE	SREDSTVA EU FONDOVA I DRŽAVNOG PRORAČUNA ZA PROJEKTE LOKALNE SAMOUPRAVE	UKUPNA ALOKACIJA ZA PROVEDBU POSEBNOG CILJA ZA PERIOD 2021.- 2027.
<i>PC.1. Poticanje industrijske tranzicije prema nišama visoke dodane vrijednosti</i>	53.227.181,00	251.720.000,00	37.800.300,26	342.747.481,26
<i>PC.2. Stvaranje snažnog malog i srednjeg poduzetništva i poticajnog poslovnog okruženja</i>	23.256.240,00	51.000.000,00	449.962.600,00	473.218.840,00
<i>PC.3. Povećanje uloge znanosti i istraživanja u gospodarstvu Zadarske županije</i>	53.227.181,00	255.650.000,00	7.400.000,00	316.277.181,00
<i>PC.4. Razvoj Zadarske županije kao prepoznatljive destinacije održivog, pametnog i cjelogodišnjeg turizma</i>	198.399.635,00	166.000.000,00	1.244.343.249,75	1.528.742.884,75
<i>PC.5. Očuvanje i valorizacija kulturne i povijesne baštine uz razvoj kreativnih industrija i dostupnost kulturnih sadržaja na području cijele Zadarske županije</i>	102.452.777,00	41.250.000,00	470.470.210,00	614.172.987,00
<i>PC.6. Povećanje usklađenosti odgojno-obrazovnog sustava s potrebama društva i gospodarstva</i>	3.077.147.313,94	489.331.797,87	205.920.984,00	3.772.400.095,81
<i>PC.7. Poboljšanje kvalitete i učinkovitosti tijela lokalne i regionalne samouprave</i>	587.058.133,48	21.100.000,00	46.556.000,00	654.714.133,48
<i>PC.8. Poboljšanje dostupnosti i kvalitete zdravstvene zaštite i socijalne skrbi uz daljnji razvoj i jačanje programa prevencije za zdrav i kvalitetan život</i>	5.379.287.330,27	526.372.682,25	117.933.312,28	6.023.593.324,80
<i>PC.9. Razvoj i unaprjeđenje učinkovitosti sustava sporta za poticanje rekreacije i vrhunske sportske rezultate</i>	17.885.000,00	15.000.000,00	152.906.977,25	170.791.977,25
<i>PC.10. Razvoj Zadarske županije kao poticajnog okruženja za mlade i obitelj</i>	28.567.000,00	20.000.000,00	144.481.766,83	173.048.766,83

PC.11. Unaprjeđenje sustava za jačanje otpornosti Zadarske županije	224.858.587,52	8.000.000,00	74.976.790,00	307.835.377,52
PC.12. Unaprjeđenje sustava zaštite okoliša, očuvanja prirodne baštine i održivog upravljanja prostornim resursima	212.796.121,93	1.000.000,00	164.094.483,00	377.890.604,93
PC.13. Unaprjeđenje kvalitete i održivosti komunalnih infrastrukturnih sustava i usluga	7.000.000,00	307.025.000,00	4.605.823.805,00	4.919.848.805,00
PC.14. Unaprjeđenje energetske učinkovitosti i infrastrukture uz tranziciju prema čistoj energiji i OiE	165.485.997,25	56.030.147,25	174.954.846,50	396.470.991,00
PC.15. Razvoj konkurentne, otporne i održive poljoprivrede i prehrambenog sektora	111.708.625,00	315.600.000,00	47.450.000,00	474.758.625,00
PC.16. Razvoj konkurentnog, održivog i otpornog ribarstva i akvakulture	39.134.736,20	46.500.000,00	2.050.000,00	87.684.736,20
PC.17. Unaprjeđenje prometne povezanosti i modernizacija prometnih sustava za održivo i sigurno prometovanje	56.630.000,00	869.656.000,00	2.015.529.450,76	2.941.815.450,76
PC.18. Razvoj i poticanje primjene kvalitetnih i prostorno ravnomjerno dostupnih elektroničkih komunikacijskih sustava	15.000.000,00	20.000.000,00	139.750.000,00	139.750.000,00
PC.19. Povećanje teritorijalne kohezije Zadarske županije i poticanje ravnomjernog i održivog razvoja s naglaskom na otoke, brdsko-planinska i potpomognuta područja	15.793.381,45	16.000.000,00	31.690.543,00	63.483.924,45
PC.20. Poticanje daljnjeg razvoja pametne specijalizacije i pametnih gradova te urbanih sredina	9.812.418,00	20.600.000,00	5.600.000,00	69.289.918,00
PROCJENA UKUPNIH POTREBNIH SREDSTAVA ZA PROVEDBU PLANA RAZVOJA ZADARSKE ŽUPANIJE 2021. – 2027.	10.325.500.478,04	3.246.115.627,37	10.101.895.018,37	23.505.788.623,78

Izvor: ZADRA NOVA, 2021.

9. Okvir za praćenje i vrednovanje

Okvir za praćenje i vrednovanje Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. postavljen je u skladu s odredbama Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem (NN 123/2017), Pravilnika o provedbi postupka vrednovanja (NN 66/2019) i Pravilnika o rokovima i postupcima praćenja i izvještavanja o provedbi akata strateškog planiranja od nacionalnog značaja i od značaja za jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN 06/2019).

Postupak vrednovanja Plana razvoja je neovisna usporedba i ocjena očekivanih i ostvarenih rezultata, ishoda i učinaka provedbe akata strateškog planiranja i provodi se u skladu s Planom vrednovanja Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. godine (KLASA: 302-02/19-01/04, URBROJ: 2198-1-95/05-6-20-90 – Plan vrednovanja), koji je izradila Agencija za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA (ZADRA NOVA) i samim time pokrenula postupak vrednovanja Plana razvoja.

Tijela za provedbu postupka vrednovanja su Odbor za vrednovanje i Tim za vrednovanje Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. Uloga Odbora za vrednovanje je osiguravanje neovisnog i transparentnog provođenja svih faza vrednovanja Plana razvoja pružanjem stručnog mišljenja o relevantnosti i koherentnosti Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. Članove Odbora čine predstavnici Koordinacijskog tijela, odnosno nadležnog Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU (MRRFEU), Zadarske županije, Grada Zadra, Zavoda za prostorno uređenje Zadarske županije i Agencije za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA. Postupak vrednovanja za potrebe Odbora za vrednovanje priprema i provodi Tim za vrednovanje sačinjen od unutarnjih i vanjskih stručnjaka. U okviru svojih djelatnosti Tim za vrednovanje izvještava Odbor za vrednovanje o rezultatima provedenog vrednovanja u unaprijed utvrđenim vremenskim intervalima izvještavanja. Izvještaj o rezultatima provedbe postupka vrednovanja izrađuje se temeljem preporučenog sadržaja Pravilnika. Plan razvoja podliježe postupku vrednovanja tijekom izrade, tijekom provedbe i nakon provedbe.

Tijekom procesa izrade Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. proveden je postupak prethodnog vrednovanja. Prethodnim vrednovanjem (ex-ante) osigurano je neovisno stručno mišljenje o relevantnosti i koherentnosti Plana razvoja. Predmet prethodnog vrednovanja obuhvatio je ocjenu izrađene analize srednjoročnih razvojnih potreba i potencijala, ocjenu definiranih ciljeva i prioriteta te pokazatelja, ocjenu provedbenih mehanizama Plana razvoja te izrađenog financijskog okvira za provedbu identificiranih mjera. Provedenim prethodnim vrednovanjem postiže se usklađenost, sinergija te se otvaraju mogućnosti da se svi raspoloživi resursi iskoriste na optimalan način za postizanje razvojnih ciljeva Zadarske županije. Vrednovanje tijekom izrade pruža potrebnu osnovu za praćenje i buduće vrednovanje, na način da osigurava oblikovanje jasnih i mjerljivih ciljeva te pokazatelja za praćenje ostvarenja ciljeva kao sastavni dio Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. U sklopu Plana razvoja vrednuju se ishodi i rezultati koji predstavljaju temelj za reviziju javnih politika i daljnje procese strateškog planiranja te predstavljaju pokazatelje uspješnosti provedbe Plana razvoja. Očekivani rezultati i ishodi Plana razvoja moraju biti razumljivi, procjenjivi i mjerljivi. Kriteriji za odabir pokazatelja uspješnosti su: izravnost, nedvosmislenost, usredotočenost na djelovanje, važnost, praktičnost, korisnost i jednostavnost.

Sažetak provedbe prethodnog vrednovanja dodatak je Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027.

Planom vrednovanja Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. godine uz provedbu postupka prethodnog vrednovanja predviđa se provedba vrednovanja tijekom provedbe te vrednovanja nakon provedbe (naknadno vrednovanje) Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. godine.

Vrednovanje tijekom provedbe pomaže donositeljima odluka da tijekom provedbe utvrde nedostatke u provedbi Plana razvoja, i slijedom toga poduzmu potrebne korake ukoliko su potrebne njegove izmjene. Tijekom provedbe Plana razvoja po potrebi će se provesti i tematska vrednovanja čiji će se plan razraditi naknadno. Predviđeno je da Izvješće o provedbi Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. bude izrađeno u IV. kvartalu 2024. godine. Vrednovanje na taj način postaje upravljački alat kojim se pomaže učinkovitija provedba Plana razvoja.

Sukladno članku 22. Pravilnika, vrednovanje nakon provedbe (naknadno vrednovanje) se provodi po završetku provedbe Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. godine. Vrednovanje nakon provedbe sažeto ponavlja i ocjenjuje cjelokupni utjecaj/činak Plana razvoja, odnosno njihovu djelotvornost i učinkovitost. Predviđeno je da Izvješće nakon isteka ukupnog razdoblja provedbe Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. bude izrađeno u IV. kvartalu 2028. godine.

Zakonom o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem te podzakonskim propisima uvedene su izmjene u proces praćenja i izvještavanja akata strateškog planiranja kroz uvođenje sustavnog praćenja uspješnosti provedbe ciljeva i mjera akata strateškog planiranja u svrhu učinkovitog upravljanja i kontinuiranog unapređivanja javnih politika korištenjem rezultata praćenja i izvještavanja.

Institucionalni okvir za praćenje i izvještavanje o provedbi Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. čine upravni odjeli Zadarske županije i regionalni koordinator Agencija za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA te druga javna tijela koja imaju obveze i odgovornosti praćenja i izvještavanja o provedbi akata strateškog planiranja sukladno Zakonu.

Budući da Plan razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. svojim prioritetnim politikama, ciljevima i mjerama sačinjava okvir za izradu provedbenih programa jedinica lokalne samouprave, te akcijskim planom ujedno obuhvaća projekte jedinica lokalne samouprave i povezanih javnopravnih tijela, u prikupljanje i dostavu podataka o postizanju pokazatelja ishoda uključuju se i jedinice lokalne samouprave.

U okviru obveza proizašlih iz odredbi Zakona, Agencija za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA kao nositelj izrade Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. izrađuje te podnosi predstavničkom tijelu jedinice područne (regionalne) samouprave godišnje izvješće o napretku u provedbi posebnih ciljeva i ostvarenju pokazatelja ishoda Plana razvoja.

Izvješćem o napretku provedbe Plana razvoja Zadarske županije kroz analizu ishoda i rezultata provedenih ciljeva i mjera omogućit će se pružanje pravovremenih i relevantnih osnova donositeljima odluka prilikom određivanja prioriteta razvojne politike, povezivanje politike, programa, prioriteta, mjera i razvojnih projekata, utvrđivanje nenamjernih pozitivnih i negativnih posljedica provedbe Plana razvoja Zadarske županije 2021. – 2027. te u konačnici osiguranje transparentnosti i odgovornosti za korištenje javnih sredstava i izvještavanje javnosti o učincima potrošnje javnih sredstava.

Popis kratica

AGGRA	Agencija za ruralni razvoj Zadarske županije
APPRR	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
AR	Augmented Reality / Proširena stvarnost
ARKOD	Sustav za digitalnu identifikaciju zemljišnih parcela
BDP	Bruto domaći proizvod
BDP pc	Bruto domaći proizvod per capita / Bruto domaći proizvod po stanovniku
B&B	Bed and Breakfast / Noćenje s doručkom
br.	Broj
COVID-19	Coronavirus disease 2019 - Koronavirus
čl.	Članak
DESI	The Digital Economy and Society Indeks/Indeks digitalnog gospodarstva i društva
d.o.o.	Društvo s ograničenom odgovornošću
DVP	Dodana vrijednost proizvodnje
DZS	Državni zavod za statistiku
EnU	Energetska učinkovitost
ESA	European System of Accounts / Europski sustav nacionalnih i regionalnih računa
EU	Europska unija
EUR	Euro
FINA	Financijska agencija - Fina
Gbit/s	Gigabit po sekundi
GCI	Global Competitiveness Index / Indeks globalne konkurentnosti
GERD	Gross domestic expenditure on Research and Development / Udio ukupnih izdataka za istraživanje i razvoj
GIS	Geoprostorni informacijski sustav
Ha	hektar
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HGSS	Hrvatska gorska služba spašavanja
HRK	Hrvatska kuna
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
I dr.	I drugo
I sl.	I slično
ICT	Informacijske i komunikacijske tehnologije
INOVACIJA	Ustanova za razvoj kompetencija, inovacija i specijalizacije Zadarske županije
IoT	Internet of Things / Internet stvari
IT	Informacijska tehnologija
Itd.	I tako dalje
ITS	Intelligent Transport System / Inteligentni prometni sustav
ITU	Integrirana teritorijalna ulaganja
JLS	Jedinica lokalne samouprave
JLP(R)S	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave
JP(R)S	Jedinica područne (regionalne) samouprave
kg	kilogram
kWh	Kilovatsat
LAGUR	lokalna akcijska grupa u ribarstvu
LED	Light Emitting Diode / Svjetleća dioda
LiDAR	Light Detection and Ranging / Svjetlosno zamjećivanje i klasifikacija
LoRa	Long Range Radio / Radio frekvencija velikog dometa
mil.	milijun
MINGOR	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
MR	Mixed Reality / Miješana stvarnost
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije

MSP	Malo i srednje poduzetništvo
n/m	Na moru
NN	Narodne novine
NRS	Nacionalna razvojna strategija
OB	Opća bolnica
OECD	Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj / Organisation for Economic Co-operation and Development
OiE	Obnovljivi izvori energije
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
OŠ	Osnovna škola
PISA	Program međunarodne procjene znanja i vještina učenika
PJ	Petadžul
PC	Posebni cilj
PS	Područna služba
QH,nd.	Godišnja potrebna toplinska energija za grijanje za stvarne klimatske podatke
R.br.	Redni broj
RH	Republika Hrvatska
ROP	Regionalni operativni program
SŠ	Srednja škola
st.	Stavak
str.	Stranica
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics/Znanost, tehnologija, inženjerstvo i matematika
t	tona
Tis.	Tisuća
ur.	Urednik
VPŽ	Virovitičko-podravska županija
VR	Virtual Reality / Virtualna stvarnost
ZADRA NOVA	Agencija za razvoj Zadarske županije ZADRA NOVA
ZG	Zagreb
XR	Extended Reality / Produžena stvarnost

Popis slika

Slika 1.	Geografski položaj Zadarske županije
Slika 2.	Osnovne prostorne cjeline Zadarske županije
Slika 3.	Upravno-teritorijalni ustroj Zadarske županije
Slika 4.	Stopa promjene bruto društvenog proizvoda per capita (BDP pc) u odnosu na 2008. godinu za RH i Zadarsku županiju 2008. – 2017. (ESA 2010)
Slika 5.	Poljoprivredne površine u Zadarskoj županiji prema vrsti i površini parcele (u hektarima)
Slika 6.	Prikaz broja noćenja i dolazaka u Zadarskoj županiji od 2015. do 2020. godine (u mil.)
Slika 7.	Indeks turističke razvijenosti 2019. po jedinicama lokalne samouprave Zadarske županije
Slika 8.	Radno sposobno stanovništvo u RH u razdoblju 2015. - 2019., u tis.
Slika 9.	Broj nezaposlenih osoba po dobnoj strukturi u Zadarskoj županiji za razdoblje 2015. – 2019. g.
Slika 10.	Prosječne neto isplaćene plaće u RH i Zadarskoj županiji u razdoblju 2015. – 2019. godine (HRK)
Slika 11.	Centar za gospodarenje otpadom Biljane Donje – prikaz planiranih sadržaja
Slika 12.	Zaštićeni dijelovi prirode u Zadarskoj županiji
Slika 13.	Prometni sustav Zadarske županije
Slika 14.	Luka Gaženica – glavno županijsko intermodalno čvorište

Popis tablica

Tablica 1.	Stanovništvo po jedinicama lokalne samouprave u Zadarskoj županiji prema Popisima iz 2001. i 2011. te Procjeni broja stanovnika u 2019.
Tablica 2.	Struktura gospodarstva Zadarske županije po prihodima 2016. – 2019. godine
Tablica 3.	Ulov morske ribe u Zadarskoj županiji za razdoblje 2016.–2019. godine (kg)
Tablica 4.	Broj liječnika, kreveta, iskorištenost kapaciteta i prosječno trajanje liječenja u 2018. godini
Tablica 5.	Indikativni financijski okvir Plana razvoja Zadarske županije 2021. - 2027., u HRK

Popis izvora

Cjelokupan popis korištenih izvora sadržan je u Prilogu xy Osnovna analiza stanja